

แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา
วัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี

THE MOTIVATION TO PRACTICE VIPASSANA MEDITATION
OF BUDDHISTS IN WAT PRADAB SING BURI PROVINCE

พระปณิธิ กิตติธโร (ต้นตึธนาธร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา
วัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี

พระปณิธิ กิตติธโร (ตันติธนาธร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Motivation to Practice Vipassana Meditation of Buddhists
in Wat Pradab Sing Buri Province

Phra Panithi Kittidharo (Tantitanatorn)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Psychology)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์ เรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ :

(พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร. เมธาวิ อุดมธรรมมานุภาพ)

กรรมการ

(พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร. เรียงชัย หมั่นชนะ)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ :

พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร. เรียงชัย หมั่นชนะ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย :

(พระปณิธิ กิตติโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: แรงงูใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี
ผู้วิจัย	: พระปณิธิ กิตติธโร (ตันตธนาธร)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ :	
	: พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร., ป.ธ. ๓, พธ.บ. (พุทธจิตวิทยา), วท.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
	: ผศ.ดร. เรืองชัย หมื่นชนะ, ป.ธ. ๗, พธ.บ. (ครุศาสตร์), M.Ed. (Higher Teach Ed.), Ph.D. (Psychology)
วันที่สำเร็จการศึกษา	: ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “แรงงูใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี” มีจุดประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาระดับแรงงูใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อแรงงูใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี ๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับแรงงูใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดผลระดับแรงงูใจในการปฏิบัติธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ พุทธศาสนิกชนที่เข้าปฏิบัติธรรมวัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๙๕ คน

ผลการวิจัยพบว่า : ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี มีอาชีพอื่นๆ มีสถานภาพสมรสแล้ว มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรมระหว่าง ๕-๑๐ ครั้ง

แรงงูใจโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า บุคคลเป็นที่สบาย อาหารเป็นที่สบาย อิริยาบถเป็นที่ ที่พักอาศัยสบาย และความต้องการทางสังคมและความรักอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการสร้างความประจักษ์ตน ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย และความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจอยู่ในระดับปานกลาง

ปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงงูใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดประดับแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนา
ภาวนาวัดประดับ โดยภาพรวม มีค่าเป็นลบ อยู่ในระดับต่ำที่สุด

Thesis Title : The Motivation to Practice Vipassana Meditation of Buddhists in Wat Pradab Sing Buri Province

Researcher : Phra Panithi Kittidharo (Tantitanatorn)

Degree : Master of Arts (Buddhist Psychology)

Thesis Supervisor Committee :

- : Phrakhu Pipithpariyattikit, Dr., Pali III, B.A. (Buddhist Psychology), M.A. (Counseling Psychology), Ph.D. (Buddhist Studies)
- : Asst. Prof. Dr. Rerngchai Muenchana, Pali VII, M.Ed. (HigherTeach Ed.), Ph.D. (Psychology)

Date of Graduation : March 30, 2018

Abstract

This thesis titled “ The Motivation To practice Vipassana meditation of Buddhists in Wat Pradab Sing Buri Province” had three objectives, namely: 1) to study level of motivation to practice Vipassana meditation of Buddhists in Wat Pradab Sing Buri Province, 2) to compare effect of personal factors on motivation to practice Vipassana meditation of Buddhist in Wat Pradab,sing buri province and 3) to study relationship between personal factors and motivation to practice Vipassana meditation of Buddhists in Wat Pradab Sing Buri Province. The method of this research is quantitative and this research is emphasized on studying psychological theories integrated with Buddhist principles. The Research tools is questionnaire created to measure the level of motivation to practice Vipassana meditation. The samples in this research were 95 Buddhists who participated Vipassana meditation course at Wat Pradab Sing Buri Province.

The research result:-

The most of participants were female, 51-60 years by age, unspecified occupations, and married, They are mostly, finished it undergraduate degree and had 5,000 baht per month as income, and their experiences of practice meditation are between 5 to 10 times.

Generally, the motivation of them is in high level. On considering specific aspect, It found that comfortness of people, accommodation, foods, postures, and social need, and love is in high level, but self-actualization, need for safety and self-esteem is in moderate level.

Personal factors namely, sex, age, occupation, marital status, educational level, monthly income, and experiences of Vipassana meditation practice have no effect on motivations to practice Vipassana meditation at significant level .05

Personal factors have negative relation between motivation to practice Vipassana Meditation, but no statistical significance.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ เพราะได้รับความเมตตาจากบุคคลหลายฝ่าย และผู้เกี่ยวข้อง ทั้งด้านวิชาการที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำปรึกษาตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร., ที่ให้เกียรติเป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และขอเจริญพรขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรืองชัย หมั่นชนะ, ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ช่วยอนุเคราะห์การศึกษา การตรวจสอบ ให้คำปรึกษาชี้แนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ เป็นผู้ควบคุมงานวิทยานิพนธ์ทั้งหมดพร้อมทั้งให้คำปรึกษาทุกด้าน ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาสมศักดิ์ อติเมโธ, ที่ช่วยตรวจสอบรูปแบบวิทยานิพนธ์ โดยให้ข้อมูลแนะแนววิธีการเขียนวิทยานิพนธ์ เพื่อให้หนังสือได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักของมหาวิทยาลัย ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.,รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร. ขอเจริญพรขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ, ผู้อำนวยการสาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ, และดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์, ที่ให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสถิตธรรมาลังการ เจ้าคณะตำบลบางระจัน เจ้าอาวาสวัดระดับ ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๑๖ จังหวัดสิงห์บุรี ที่เอื้อเฟื้อพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาอุไร อาตาบโก เจ้าอาวาสวัดข่อยสังฆารามเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๑๑ จังหวัดสิงห์บุรี ที่เอื้อเฟื้อพื้นที่ในการทดสอบเครื่องมือเพื่อทำวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ พระอธิการณัฐพัชร ปญญาทีโป, เจ้าอาวาสวัดขุนสงฆ์ ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ที่เอื้อเฟื้อด้านที่พักอาศัยในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ สิ่งที่สำคัญที่สุดขออนุโมทนาบุญคุณแม่ลานทิพย์ คุณอรมงคล ต้นติธนาธร แม่ชีคำดี พรหมเสนาสา แม่ชีพีรดา และครอบครัววงศ์ญาติ ที่สนับสนุนปัจจัยในการศึกษาครั้งนี้ จึงทำให้วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ประโยชน์และคุณความดีอันมีค่าที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ขอบูชาแด่พระคุณบิดา มารดา ที่ได้อบรมสั่งสอน ปลูกฝังความดี ขยันหมั่นเพียร มานะอดทน ตลอดจนคุณอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อันเป็นพื้นฐานสำคัญ ทำให้เกิดผลสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอให้เกิดผลานิสงส์อันไพบูรณ์แก่ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ขอให้ทุกท่านได้บรรลุธรรมอันสูงสุดของพระพุทธศาสนา

พระปณิธิ กิตติธโร (ต้นติธนาธร)

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์อักษรย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๒
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๓
๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑. ความหมายแรงจูงใจทางจิตวิทยา	๖
๒.๑.๑ ความหมายของแรงจูงใจ	๖
๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจ	๗
๒.๒. ความหมายแรงจูงใจทางพระพุทธศาสนา	๘
๒.๒.๑ ความหมายของแรงจูงใจ	๘
๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีของแรงจูงใจ	๙
๒.๒.๓ แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมที่วัด	๑๐
๒.๒.๔ การเกิดแรงจูงใจเกิดความคิดอยากไปหรือไม่อยากไปทำบุญที่วัด	๑๗
๒.๓. การปฏิบัติวิปัสสนาวิปัสสนาภาวนา	๒๑
๒.๓.๑ ความหมายของวิปัสสนาภาวนา	๒๑

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๓.๒ หลักปฏิบัติสถิติพื้นฐาน ๔	๒๓
๒.๓.๓ หลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา แบบพอง-ยุบ	๒๙
๒.๔. ความหมายของพุทธศาสนิกชน	๔๐
๒.๕. ประวัติและความเป็นมาวัดพระดับ	๔๑
๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๘
๒.๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๙
๓.๒ การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๙
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๒
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๒
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป	๖๓
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์	๖๖
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ	๙๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๒
๕.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์	๙๓
๕.๓ ผลการวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	๙๗
๕.๔ อภิปรายผลการวิจัย	๙๗
๕.๕ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย	๑๐๐
๕.๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๑๐๐
๕.๕.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป	๑๐๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บรรณานุกรม.	๑๐๑
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๑๐
ภาคผนวก ข หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง	๑๑๒
ภาคผนวก ค แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	๑๒๐
ภาคผนวก ง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๒๖
ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่น	๑๓๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๕

สารบัญตาราง

เรื่อง		หน้า
ตารางที่ ๒.๑	แสดงจำนวนผู้เข้าปฏิบัติธรรม ณ วัดระดับ ปี พ.ศ.๒๕๖๐	๔๘
ตารางที่ ๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๘
ตารางที่ ๔.๑	แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล	๖๓
ตารางที่ ๔.๒	แสดงระดับแรงจูงใจภายในในการปฏิบัติธรรมจำแนกเป็นรายข้อ	๖๖
ตารางที่ ๔.๓	แสดงระดับแรงจูงใจภายนอกในการปฏิบัติธรรมจำแนกเป็นรายข้อ	๖๙
ตารางที่ ๔.๔	แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนา ภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ	๗๒
ตารางที่ ๔.๕	แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนา ภาวนา จำแนก ตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ	๗๔
ตารางที่ ๔.๖	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการความมั่นคงและ ปลอดภัย จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ เป็นรายคู่	๗๕
ตารางที่ ๔.๗	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการสร้างความสำเร็จ ตน จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ เป็นรายคู่	๗๖
ตารางที่ ๔.๘	แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนา ภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ	๗๗
ตารางที่ ๔.๙	แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนา ภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ	๗๙
ตารางที่ ๔.๑๐	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการความมั่นคงและ ปลอดภัย จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ เป็นรายคู่	๘๐
ตารางที่ ๔.๑๑	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการทางสังคมและความรัก จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ เป็นรายคู่	๘๑
ตารางที่ ๔.๑๒	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการได้รับเกียรติและ ภาคภูมิใจ จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ เป็นรายคู่	๘๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ เป็นรายคู่	๘๒
ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านการศึกษา	๘๓
ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือน	๘๔
ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือน เป็นรายคู่	๘๖
ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือน เป็นรายคู่	๘๗
ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านประสบการณ์ปฏิบัติธรรม	๘๘
ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงสรุปสมมติฐานที่ ๑	๘๙
ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	๙๐
ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงจำนวน คำร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิด	๙๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ส.ส.๑๕/๑๖๕/๕๑ หมายถึง สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ ๑๕ ข้อที่ ๑๖๕ หน้า ๕๑

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
พระวินัยปิฎก			
๒	วิ.มหา.(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)
พระสุตตันตปิฎก			
๑๐	ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
๑๑	ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)
๑๒	ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ (ภาษาไทย)
๑๓	ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์ (ภาษาไทย)
๑๔	ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก์ (ภาษาไทย)
๑๙	ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
๒๑	อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก องคุดตฺรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
๒๒	อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก องคุดตฺรนิกาย ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)
๓๑	ขุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามวรรค (ภาษาไทย)
๒๙	.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ (ภาษาไทย)
พระอภิธรรมปิฎก			
๓๔	อภ. สง. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)
๓๕	อภ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)
คำอธิบายอักษรย่อภาษาไทย			
	ม.ป.ป.	=	ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในประเทศไทยนั้น ได้มีการเผยแพร่อย่างต่อเนื่องซึ่งในสภาวะสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีแต่ความทุกข์วุ่นวายสับสน อันเนื่องมาจากความเจริญทางวัตถุ ทำให้ชีวิตถูกบีบคั้นด้วยความเร่งร้อน กระวนกระวาย หวั่นกลัว หวาดระแวง ความเบื่อหน่าย หรือความคับข้องติดขัดในรูปใดรูปหนึ่งอยู่ตลอดเวลาไม่อาจเบิกบานได้อย่างบริสุทธิ์สิ้นเชิง ซึ่งทำให้พุทธศาสนิกชนพยายามที่จะหนีความชั่วทั้งหลายที่มนุษย์เองเป็นผู้ก่อ โดยหันเข้ามาแสวงหาทางพ้นทุกข์มากขึ้นซึ่งบรรดาศาสนาของลัทธิและศาสนาต่าง ๆ พยายามคิดค้นและวางหลักไว้ สำหรับให้มนุษย์ปฏิบัติเพื่อสร้างสันติสุข ให้แก่โลกโดยให้มนุษย์ทำแต่ความดี และละเว้นความชั่วในพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนหลักธรรมที่สำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ เรื่องทุกข์ และการดับทุกข์

ปัจจุบันนี้มีสำนักปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเกิดขึ้นมากมายหลายแห่ง แต่ละแห่งนั้นมีพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันเฉลิมพระเกียรติในระยะแรก ๆ มีเป็นจำนวนมาก ต่อมาผู้ที่มาปฏิบัติเริ่มลดน้อยลงเป็นลำดับ ขณะปัจจุบันมีประมาณ ๖๐ - ๘๐ คน เหตุผลที่ผู้มาปฏิบัติธรรมลดน้อยลง น่าจะมีปัจจัยเป็นเหตุในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่พุทธศาสนิกชนเข้ามาปฏิบัติธรรม เช่น ทางสิ่งแวดล้อม ทางด้านการสื่อสารมีการบอกกล่าวจากบุคคลที่รู้จัก การโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือการรู้จักผู้สอน ชื่อเสียงของวัดด้านศรัทธาความเชื่อ และการเสียสละในเรื่องของเวลาเป็นต้น วัดประดับ ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นสำนักเล็ก ๆ ไม่ค่อยมีชื่อเสียงไม่เป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชนมากนัก ได้ยกฐานะเป็นสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๑๖ ของจังหวัดสิงห์บุรี โดยมี พระครูสถิตธรรมมาลังการเป็นเจ้าอาวาสและวิปัสสนาจารย์ ซึ่งเจ้าอาวาสนี้เป็นนิสิตรุ่นแรกของหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิปัสสนาของมหาลัทธิบาฬีพุทธโฆษา เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วได้นำวิปัสสนาภาวนามาเผยแผ่อบรมสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชนวัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งเป็นภูมิถิ่นกำเนิดจนถึงปัจจุบัน

การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เป็นการปฏิบัติที่ทำให้บุคคลมีสติสัมปชัญญะมีความระลึกอยู่ตลอดเวลา และยังสามารถกำหนดรู้ถึงสิ่งต่าง ๆ ได้ตามสภาพความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถนำไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ที่ผ่านมามีการทำวิจัยในประเทศได้สะท้อนให้เห็นมุมมองถึงแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน ซึ่งอาทิตย์ ตั้งใจทำ กล่าวว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี โดยรวม คืออาชีพ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจใน

การปฏิบัติธรรม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ภูมิลำเนา ประสบการณ์ ในการปฏิบัติธรรม สุขภาพ ลักษณะในการปฏิบัติธรรม การศึกษาสื่อธรรมะ ความถี่ในการเข้าปฏิบัติ ธรรม ณ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงภายใน (Maslow) ด้านความ ต้องการความมั่นคงและปลอดภัย, ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก, ด้านความต้องการได้ รับเกียรติและภาคภูมิใจ, และด้านความต้องการสร้างความสำเร็จตน และแรงจูงใจภายนอก (สัปปายะ ๗) ได้แก่ ด้านที่พักอาศัยสบาย, ด้านอาหารเป็นที่สบาย, ด้านบุคคลเป็นที่สบาย, และด้าน อิริยาบถเป็นที่สบาย ซึ่งสอดคล้องกับกฎระเบียบในการขอจัดตั้งสถานปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดของ มหาเถรสมาคม พ.ศ.๒๕๔๓ ที่เน้นหลักธรรมสัปปายะ ๗ คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และแรงจูงใน การปฏิบัติธรรมเป็นหลัก

วัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี เป็นที่รู้จักกันดีในบรรดาผู้ต้องการหนีทุกข์พบสุข ทุกวันมี พุทธศาสนิกชนหลังไหลมาวัดระดับ เพื่อมาปฏิบัติธรรม และเพื่อขัดเกลาจิตตนเองให้ใสสว่างและ เบิกบานด้วยการปฏิบัติธรรม ที่ประกอบด้วยการสวดมนต์ การแผ่เมตตา และการปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาระแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการ ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี ว่ามีแรงจูงใจในการเข้ามาปฏิบัติธรรมมากน้อย เพียงใด ที่ทำให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาปฏิบัติธรรมในวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี แห่งนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนใน การเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชน ในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาที่ต้องการทราบไว้ดังนี้

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนใน การเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรีเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ประชากรที่ใช้ในการค้นคว้าครั้งนี้ คือ พุทธศาสนิกชนที่เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๙๕ คน

๑.๔.๒ ระยะเวลาการค้นคว้า เริ่มตั้งแต่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐ ถึง ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

๑. ตัวแปรต้น หรือตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

๒. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ประกอบด้วย ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย, ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก, ด้านความต้องการได้รับเกียรติภาคภูมิใจ, ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน, ด้านที่พักอาศัยสบาย, ด้านอาหารเป็นที่สบาย, ด้านบุคคลเป็นที่สบาย, และด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ในช่วงเวลา ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐ ถึง ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานไว้ ดังนี้

๑.๕.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ, อายุ, อาชีพ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, และประสบการณ์ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับแตกต่างกัน มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับแตกต่างกัน

๑.๕.๒ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ, อายุ, อาชีพ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, และประสบการณ์ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับแตกต่างกัน มีผลเปรียบเทียบกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับแตกต่างกัน

๑.๕.๓ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ, อายุ, อาชีพ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, และประสบการณ์ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยไว้ดังนี้

แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา หมายถึง สิ่งจูงใจภายนอก และสิ่งจูงใจภายใน หรือสิ่งกระตุ้นให้บุคคล มีความต้องการที่จะเข้าสู่การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ณ วัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วย ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย, ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก, ด้านความต้องการได้รับเกียรติภาคภูมิใจ, ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน, ด้านที่พักอาศัยสบาย, ด้านอาหารเป็นที่สบาย, ด้านบุคคลเป็นที่สบาย, และด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย

ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย หมายถึง การที่พุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรีแล้ว มีความประสงค์ที่จะมาปฏิบัติธรรมเพื่อให้แคล้วคลาดจากศัตรูหมู่มารภยันตรายทั้งปวง มั่งมีเงินทอง ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน มีอายุยืนยาวนาน มีหน้าที่การงานที่ดี

ความต้องการทางสังคมและความรัก หมายถึง การที่พุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรีแล้ว มีความประสงค์ที่จะมาปฏิบัติธรรมเพื่อให้สังคมยอมรับ มีคนรักมากมาย มี ความปรารถนาดีที่จะแบ่งบุญกุศลให้กับผู้อื่น และมีความหวังที่จะให้บุคคลอื่นช่วยเหลือเมื่อ ตนเองเดือดร้อน และต้องการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ หมายถึง การที่พุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรีแล้ว มีความประสงค์ที่จะมาปฏิบัติธรรมเพื่อจะได้รับการยอมรับ อยากรเด่น อยากรดัง ต้องการความร่ำรวย มีเกียรติยศ ชื่อเสียง และขจัดความไม่ยุติธรรมในการทำงานออกไป

ความต้องการสร้างประจักษ์ตน หมายถึง การที่พุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรีแล้ว มีความประสงค์ที่จะมาปฏิบัติธรรมเพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากภยันตรายต่าง ๆ ให้หมดหนี้สิน มีคู่ครองที่หน้าตาหล่อ สวย และต้องการให้ค่าขายของดี

ด้านที่พักอาศัยสบาย หมายถึง การที่พุทธศาสนิกชนเข้าปฏิบัติธรรมแล้ว มีสถานที่ปฏิบัติธรรมเมื่อเข้าไปพักแล้วทำให้มีสติมั่นคง จิตเป็นสมาธิง่าย มีอากาศถ่ายเทสะดวก มีบริเวณกว้างขวาง จัดพื้นที่ไว้เป็นสัดส่วน ไม่มีเสียงรบกวน

ด้านอาหารเป็นที่สบาย หมายถึง การที่พุทธศาสนิกชนเข้าปฏิบัติธรรมแล้ว มีการจัดอาหารและน้ำปานะอย่างเพียงพอ หวานอาหารได้สะดวก มีอาหารที่ย่อยง่าย มีรสชาติตรงตามอัธยาศัย และสะอาดปราศจากสารพิษ

ด้านบุคคลเป็นที่สบาย หมายถึง การที่พุทธศาสนิกชนเข้าปฏิบัติธรรมแล้ว มีพระวิปัสสนาจารย์ที่มากด้วยความรู้และประสบการณ์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง และบุคคลรอบข้างของพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรม เป็นผู้ที่มีศีลบริสุทธิ์ นำเลื่อมใส นำศรัทธา นำเคารพนับถือ มีความยุติธรรม สามารถในการแนะนำและชักนำไปในทางที่ดีได้

ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย หมายถึง การที่พุทธศาสนิกชนเข้าปฏิบัติธรรมแล้ว มีการปฏิบัติธรรมในอิริยาบถต่าง ๆ ในระยะเวลาที่เหมาะสมการปฏิบัติธรรมในอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน ทำให้จิตเป็นสมาธิและตั้งมั่นได้ง่าย

วิปัสสนาภาวนา หมายถึง การเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตร (ยุบหนอ- พองหนอ) ของพุทธศาสนิกชนภายในสำนักปฏิบัติธรรมวัดระดับ ตำบลบางระจัน อำเภอดำรงวิทยารจบุรี ระหว่างวันที่ ๗ - ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

พุทธศาสนิกชน หมายถึง ประชาชนหรือบุคคลทั่วไป ทั้งผู้ชายและผู้หญิง ผู้เข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ ตำบลบางระจัน อำเภอดำรงวิทยารจบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ระหว่างวันที่ ๗ - ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

วัดระดับ หมายถึง วัดระดับ ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ ๗๐ หมู่ที่ ๑๐ บ้านทับเจ๊กสะ ตำบลบางระจัน อำเภอดำรงวิทยารจบุรี สถานที่ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑๖

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับประโยชน์จากการวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ ได้ทราบระดับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๗.๒ ได้ทราบผลเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๗.๓ ได้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๗.๔ เพื่อเป็นข้อมูลใช้ในการวางแผนปรับปรุงพัฒนาและบูรณาการนำไปปรับใช้ในสำนักปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอื่น ๆ เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แรงจูงใจเป็นคุณธรรมเบื้องต้น ที่จะทำให้เกิดศรัทธา ในอันที่จะทำให้บุคคลได้ประกอบคุณงามความดีเป็นกุศลขึ้นมา แรงจูงใจจะทำให้แต่ละบุคคลเลือกพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เหมาะสมที่สุดในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

๑. ความหมายแรงจูงใจทางจิตวิทยา
๒. ความหมายแรงจูงใจทางพระพุทธศาสนา
๓. การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา
๔. ความหมายของพุทธศาสนิกชน
๕. ประวัติและความเป็นมาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑. ความหมายแรงจูงใจทางจิตวิทยา

๒.๑.๑ ความหมายของแรงจูงใจ

Berelson and Steiner มีการอธิบายแรงจูงใจไว้ว่าสิ่งชักจูงอันหนึ่งนั่นก็คือสถานการณ์ภายในซึ่งช่วยกระตุ้น และริเริ่มเรื่องของกิจกรรมการเคลื่อนไหวแล้วนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามช่องทางภายใต้การนำของเป้าหมาย”^๓

โลเวลล์ ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า”เป็นกระบวนการที่ชักนำโน้มน้าวให้บุคคลเกิดความพยายามเพื่อที่จะสนองตอบความต้องการบางประการให้บรรลุผลสำเร็จ”

ไมเคิล คอมแจน ให้ความหมายว่าการจูงใจ เป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรมกระทำกิจกรรมของบุคคลโดยบุคคลจงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

แฮนสัน ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า สภาพภายในที่กระตุ้นให้มีการกระทำ หรือการเคลื่อนที่ โดยมีช่องทางและพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมาย

^๓ อาทิตย์ ตั้งใจทำ, “แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษาวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓).

๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจ

Maslow ได้อธิบายว่า ความต้องการของคนจะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจูงใจ ความต้องการต่าง ๆ ในทศนะของ Maslow จะแบ่งออกได้เป็นระดับต่าง ๆ กัน ทฤษฎีของ Maslow เป็นที่รู้จัก และใช้กันอย่างกว้างขวางในนามของ “Maslow’s Hierarchy of Needs” Maslow ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า

๑. คนเป็นสัตว์อย่างหนึ่งที่มีความต้องการ และความต้องการของคนไม่สิ้นสุด
๒. ความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจพฤติกรรมต่อไปอีก

๓. ความต้องการของคนจะเรียงลำดับตามความสำคัญ เมื่อความต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นจะเกิดขึ้นมาทันทีที่การเรียงลำดับความต้องการ มีดังนี้

๑) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อการอยู่รอดเช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำดื่ม หรือความต้องการทางเพศ เป็นต้น ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน ก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังมิได้รับการตอบสนองเลย บุคคลใดก็ตามที่ยังอยู่ในภาวะการขาดแคลนอาหาร ความปลอดภัย และการเข้าสังคมแล้ว บุคคลผู้นั้นจะมีความต้องการทางด้านร่างกายมากที่สุด

๒) ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety or Security Needs) เมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัยก็จะเกิดขึ้น ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัยจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่ร่างกาย หรือให้ปลอดภัยจากการข่มขู่ การบังคับหักทวง ความเจ็บป่วย หรือการสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจในสังคมที่เจริญแล้ว เช่น ปัจจุบันนี้ ความต้องการการปกป้องคุ้มกันจากภัยอันตรายทางร่างกายนั้น ไม่ค่อยจะมีเหมือนในยุคนั้น ๆ ในสังคมอุตสาหกรรมนั้น ความต้องการในด้านความปลอดภัยเป็นความต้องการที่สำคัญมากในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง และเมื่อพิจารณาจากทัศนะของฝ่ายบริหารก็จะเห็นได้ว่า ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัยจะหมายถึง การให้ความแน่นอนหรือการรับประกันต่อความมั่นคงในหน้าที่การงาน และการส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางการเงินแก่คนงานมากขึ้น ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าความต้องการของสหภาพแรงงานที่มีต่อฝ่ายบริหารนั้น นอกเหนือไปจากความต้องการเกี่ยวกับการเพิ่มผลตอบแทนทางการเงินให้สูงขึ้นแล้ว ยังมีความต้องการเกี่ยวกับความมั่นคงและผลประโยชน์พิเศษชนิดอื่น ๆ อีกด้วย

๓) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายและความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการทางสังคมจะเป็นสิ่งจูงใจต่อพฤติกรรมของคนคนเรามีนิสัยชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มอยู่แล้ว ดังนั้น ความต้องการด้านนี้จะเป็นความต้องการในการอยู่

ร่วมกัน และการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ และมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคม เช่น ต้องการที่จะเป็นเจ้าของ ต้องการสมาคม ต้องการความรัก ต้องการการยอมรับจากเพื่อน ต้องการให้และยอมรับความเป็นเพื่อนจากผู้อื่นไป เป็นต้น

๔) ความต้องการที่จะมีชื่อเสียงหรือฐานะเด่น (Esteem Needs) เป็นความต้องการระดับสูง เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเองในเรื่องของความรู้ ความสามารถ มีความต้องการที่จะให้ ผู้อื่นยกยอสรรเสริญ และความต้องการในการตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง หรือความก้าวหน้าทางด้าน สถานภาพ เช่น ตำแหน่ง ชื่อเสียง เกียรติยศ เป็นต้น

๕) ความต้องการด้านการสร้างความสำเร็จตน หรือความสมหวังในชีวิต (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการระดับสูงของชีวิตมนุษย์ เป็นความต้องการที่จะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เมื่อบุคคลใดก็ตามได้มีการพิจารณาบทบาทของเขาในชีวิตว่าควรจะเป็นอย่างไร แล้วเขาก็จะพยายามผลักดันชีวิตของเขาในทางที่ดีที่สุดที่เขาคาดหมายไว้ และยอมจะขึ้นอยู่กับความสามารถของเขาด้วย ความต้องการในระดับนี้ เป็นความต้องการที่จะใช้ความสามารถทุก ๆ อย่างของตนอย่างเต็มที่ ซึ่งผู้วิจัยจะเลือกศึกษาเพียง ๔ ด้านเท่านั้น

สรุปความหมายของแรงจูงใจทางจิตวิทยาได้ว่า หมายถึง ความต้องการซึ่งเป็นกระบวนการภายในที่กระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้อาจหมายถึง ความต้องการ หรือ ความปรารถนา ซึ่งเป็นพลังที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ

๒.๒. ความหมายแรงจูงใจทางพระพุทธศาสนา

๒.๒.๑ ความหมายของแรงจูงใจ

แรงจูงใจในทางพระพุทธศาสนา แรงจูงใจ หมายถึง ความต้องการหรือความอยาก สามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น ๒ ฝ่ายตามองค์ประกอบของการเกิด ถ้าเกิดขึ้นจากความต้องการที่มีฐานมาจากอกุศลมูล ๓ อย่าง คือ ความโลภ ความโกรธและความหลง ถือว่าเป็นแรงจูงใจฝ่ายไม่ดี คือ ตัณหา แต่ถ้าเกิดขึ้นจากความต้องการที่มีฐานมาจากกุศลมูล ๓ อย่าง คือ ไมโลภ ความไม่โกรธและความไม่หลง ถือว่าเป็นแรงจูงใจฝ่ายดี คือ ฉันทะ แรงจูงใจฝ่ายไม่ดีมักเกิดขึ้นได้อยู่เสมอกับมนุษย์ เพราะธรรมชาติของมนุษย์ถูกครอบงำด้วยความอยากโดยเฉพาะอยากได้ อยากมี อยากเป็น ความยินดีพอใจในสิ่งที่ตนมีหรือในสิ่งที่คนหามาได้ตามกำลังความสามารถจึงจะช่วยให้ความอยากด้านนี้ลดลง ส่วนแรงจูงใจฝ่ายดีคือฉันทะต้องสร้างให้เกิดมีขึ้น ซึ่งควรจะเริ่มจาก ๓ ส่วนด้วยกัน คือ เริ่มจากกระบวนการภายนอก ได้แก่ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีอันจะทำให้ได้พบคนดีมีความรู้ที่จะได้ช่วยแนะนำในทางที่ดีและกระบวนการภายใน คือ การคิดอย่างถูกวิธี ที่เป็นโยนิโสมนสิการ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการกระทำในทางที่ถูกที่ควร ในทัศนะทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า การคิดหรือจิตใจเป็นต้นเหตุของพฤติกรรมทั้งหมดของ

มนุษย์ พฤติกรรมจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับความคิดก่อนกระทำ แรงจูงใจซึ่งเป็นเรื่องทางจิตใจจึงมีส่วนต่อ พฤติกรรมของมนุษย์เป็นอย่างมาก^๔

๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีของแรงจูงใจ

พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับแรงจูงใจในการศึกษาสรุปได้ว่า แรงจูงใจในการศึกษานี้จะเป็นตัวที่ทำให้คนมีการพัฒนาอย่างถูกต้อง หรือจะทำให้คนมีความเป็นคนอย่างแท้จริง และจากจุดนี้เขาจึงจะสามารถไปพัฒนาสิ่งอื่นได้อย่างถูกต้อง แลวเรื่องแรงจูงใจจะสำเร็จได้ก็ด้วยการศึกษา หมายความว่า การศึกษามีหน้าที่ที่จะต้องสร้างแรงจูงใจที่ถูกต้องให้แก่มนุษย์ แรงจูงใจถูกต้องแท้จริงที่พึงปรารถนา ที่การศึกษามีหน้าที่ต้องสร้างขึ้นมาให้ได้ ก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่าฉันทะ ฉันทะ คือแรงจูงใจที่ถูกต้อง ฉันทะแปลว่า ความรัก ความอยาก ความปรารถนา ความพอใจ แบ่งได้สองส่วน

๑. คือความใฝ่รู้ อยากรู้ ปรารถนาจะรู้ในความจริง ต้องการเข้าถึงความจริงที่แท้
๒. คือความใฝ่ดี ใฝ่ความดี อยากให้ดี คือปรารถนา สิ่งที่ดีงาม ต้องการทำให้สิ่งที่ดีงามเกิดขึ้น ให้เกิดเป็นจริงขึ้น จึงอยากจะทำ หรือใฝ่ที่จะทำ ทำให้เกิดรักการทำงานหรือรักงานที่ทำ ทำงานอย่างมีความสุข สรุปก็คือ ใฝ่รู้ความจริงหรืออยากรู้ความจริงแท้ ใฝ่ปรารถนาสิ่งที่ดีงาม อยากจะทำสิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นเป็นจริงขึ้น^๕

พุทธทาสภิกขุ ได้แบ่งบุคคลที่เรียนรูธรรมไว ๓ ประเภทคือ พวกที่อยากฟัง และพร้อมที่จะฟัง พวกที่มีความรู้สึกเป็นกลาง พวกที่ไม่อยากฟัง เกลียด แต่ถูกเกณฑ์หรือถูกบังคับให้มาฟัง หลักการที่ท่านพุทธทาสใช้กับการจูงใจเผยแผ่พระพุทธศาสนา พอสรุปได้ดังนี้คือ

- ๑) อำนาจที่สามารถไขบังคับได้
- ๒) สิ่งหล่อใจหรือเกลี้ยกล่อม
- ๓) การสงเคราะห์ที่บริสุทธิ์
- ๔) การ กระทำชนิดที่ปาฏิหาริย์
- ๕) การทำให้เกิดความเลื่อมใสด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบใหญ่^๖

^๔ มนตรี สืบดวง, แรงจูงใจในทัศนะทางพระพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/article/view/13353>, [๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๐].

^๕ พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๔๔.

^๖ พุทธทาสภิกขุ, ขอบคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมบุชา, ๒๕๓๐), หน้า ๑๑๓-๑๑๗.

จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจทางพระพุทธศาสนา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า มนุษย์มีแรงจูงใจ หรือความต้องการที่แตกต่างกันออกไป และเป็นความต้องการที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งหากบุคคลใดมีปรารถนาอย่างแรงกล้า ก็ย่อมทำให้เกิดความเข้มข้นของแรงจูงใจที่อยากจะกระทำการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ และสามารถที่จะกระทำการต่าง ๆ เหล่านั้น ให้ประสบความสำเร็จได้โดยง่าย ดังนั้นแรงจูงใจในการกระทำการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จนั้น อาจเกิดจากสาเหตุสำคัญหลาย ๆ ประการ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของตัวบุคคลนั่นเอง ธรรมชาติของความต้องการ

๒.๒.๓ แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมที่วัด

การปฏิบัติธรรมซึ่งในที่นี้ก็คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น ถ้าผู้ปฏิบัติเข้าใจและสามารถเข้าถึงจนนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริงแล้ว ก็จะทำให้ทุกอย่างประสานกลมกลืนกันไปหมด เช่น ประโยชน์สุขของเราก็เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นด้วย ประโยชน์สุขของผู้อื่นก็เป็นประโยชน์สุขของเราด้วยไม่ขัดแย้งกัน เมื่อปฏิบัติไปตามหลักการจนถึงขั้นที่ว่า กฎธรรมชาติที่ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นกฎธรรมชาติ ถ้าผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเกิดปัญญาสามารถเข้าใจถึงขั้นนี้ ก็จะมีความสุขที่ไม่ขึ้นต่อวัตถุและไม่ขึ้นต่อแม้แต่นามธรรมความดี คือมีความสุขอยู่ในใจตลอดเวลา เป็นอิสระเป็นปัจจุบันทุกขณะ จึงเรียกว่าเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วก็จะมีความสุขตามมาดังนี้

ประโยชน์สุขระดับที่ ๑ ด้านรูปธรรม คือการมีสุขภาพดี การมีทรัพย์สินเงินทอง การมีอาชีพการงานเป็นหลักฐาน การมียศ ฐานะ ตำแหน่ง การเป็นที่ยอมรับในสังคม การมีมิตรสหายบริวารและการมีชีวิตครอบครัวดี

ประโยชน์สุขระดับที่ ๒ ด้านนามธรรม คือคุณธรรมความดีงาม การมีความสุขที่เกิดจากความมั่นใจในคุณค่าของชีวิต การได้บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ความมีศรัทธาในสิ่งที่ดีงามที่เป็นหลักของจิตใจ และการมีปัญญาที่ทำให้รู้จักปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ถูกต้อง และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ชีวิตเป็นอยู่ด้วยดี

ประโยชน์สุขระดับที่ ๓ ด้านนามธรรมชั้นโลกุตตระที่อยู่เหนือกระแสความไหลเวียนของโลกธรรม คือความเป็นผู้มีจิตใจที่เป็นอิสระด้วยความรู้เท่าทันต่อสิ่งทั้งหลาย รู้โลกและชีวิตตามความเป็นจริง จนกระทั่งว่าโลกธรรมเกิดขึ้นมากระทบกระทั่งก็ไม่หวั่นไหว วางใจและปฏิบัติได้ถูกต้องตามเหตุปัจจัย ปล่อยให้กฎธรรมชาติทั้งหลายเป็นกฎธรรมชาติอยู่ตามธรรมชาติ ความทุกข์ที่มีอยู่ในธรรมชาตีก็คงเป็นทุกข์ของธรรมชาติไป ไม่เข้ามากระทบกระทั่งบีบคั้นจิตใจของเราได้^๗ เป็นผู้มี

^๗ พระมหาสุเนตร แก้วขวานน้อย, “การศึกษาความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๔).

สุขอยู่กับตนเองตลอดทุกเวลา ชีวิตก็สมบูรณ์ นอกจากแรงจูงใจภายในตนเองแล้ว ส่วนในด้านแรงจูงใจที่เป็นปัจจัยที่จะเกื้อหนุนในการ ปฏิบัติธรรมที่ได้ผลดีนั้น คือสัปปายะ ๗ ประการ ได้แก่ ๑) ที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย ๒) หมูบ้านที่ไปบิณฑบาตเป็นที่สบาย ๓) การพูดคุยเป็นที่สบาย ๔) บุคคลเป็นที่สบาย ๕) อาหารเป็นที่สบาย ๖) ฤดูเป็นที่สบาย และ ๗) อริยาบถเป็นที่สบาย โดยผู้วิจัย จะทำการศึกษาเพียง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านที่พักอาศัยเป็นที่สบาย (อาวาสสัปปายะ หรือวิหารสัปปายะ) (Suitable Abode) ในเรื่องที่พักอาศัยเป็นที่สบายมีเนื้อหาที่สำคัญประกอบไปด้วยความหมายของที่พักอาศัยเป็นที่สบาย และลักษณะของที่พักอาศัยเป็นที่สบาย

๑.๑ ความหมายของที่พักอาศัยเป็นที่สบาย

พระพุทธโฆสจารย์ ได้ให้ความหมายที่อยู่อาศัยเป็นที่สบายว่า หมายถึง ที่อยู่อาศัยอันพระโยคาวจรเมื่อเข้าไปอยู่แล้วทำนิตที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้วก็สามารถรักษาไว้ได้ ทำให้สติมั่นคง ทำให้จิตเป็นสมาธิได้ง่าย^๘

ทวี ภูมรินทร์ ได้กล่าวถึงที่อยู่อาศัยเป็นที่สบายว่า หมายถึง ที่อยู่อาศัยที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ดี เหมาะแก่การอยู่อาศัย อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ดี มีต้นไม้ร่มรื่น น้ำไฟสะดวก อากาศถ่ายเทได้ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ^๙

เทพพร มังธานี ได้กล่าวถึงที่อยู่อาศัยเป็นที่สบายว่า หมายถึง ที่อยู่ที่เหมาะสมสามารถป้องกันอันตรายทางกายได้^{๑๐}

ดั่งตฤณ ได้ให้ความหมายที่อยู่อาศัยเป็นที่สบายไว้ว่า หมายถึง สถานที่สงบสงัดตั้งอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เงียบสงบ เมื่อเข้าไปพักอาศัย เพื่อปฏิบัติธรรมแล้ว สามารถปรุงแต่งจิตให้แนมไปหรือเอนเอียงไปทางวิเวกได้^{๑๑}

จึงสามารถสรุปความหมายของที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย (อาวาสสัปปายะ) ได้ว่าหมายถึง สถานที่เกื้อหนุนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ผลดี เกี่ยวกับที่พักอาศัยของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เมื่อเข้าไปพักแล้วทำให้มีสติมั่นคง จิตเป็นสมาธิได้ง่าย มีสุขลักษณะดี อากาศ ถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงรบกวน สงบเงียบ ร่มรื่นและมีบริเวณกว้างขวาง

^๘ พระพุทธโฆสจารย์, **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒**, ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒). หน้า ๑๑๓-๑๑๗.

^๙ ทวี ภูมรินทร์, **มงคลชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖.

^{๑๐} เทพพร มังธานี, **มงคลชีวิต คู่มือพัฒนาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๑), หน้า ๓๘.

^{๑๑} ดั่งตฤณ, **มหาสติปัฏฐานสูตร**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมดา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๔.

๑.๒ ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย สถานที่อยู่อาศัยเป็นที่สบายเพื่อการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรง แสดงลักษณะอवासสัปปายะ ไว้ว่าประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้ คือ

- ๑) เป็นสถานที่ตั้งอยู่ไม่ใกล้และไม่ไกลจากหมู่บ้านเกินไป มีทางไปมาสะดวก
- ๒) กลางวันไม่พลุกพล่านด้วยคนและสัตว์ กลางคืนก็เงียบสงบ ไม่มีเสียงอีกที่ก
- ๓) ปราศจากการรบกวนของเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายมี งู ตะขาบ แมงป่อง เป็นต้น
- ๔) เป็นสถานที่สามารถแสวงหาปัจจัย ๔ ได้แก่ จีวรบิณฑบาต เสนาสนะ และ ยารักษาโรค ได้โดยง่าย

๕) เป็นสถานที่ที่มีพระภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นพหูสูตร มีอาคมแตกฉาน (คือ ท่องจำ ปริยัติได้คล่องปากเข้าใจความหมายชัดเจน) เป็นผู้ทรงธรรม ทรงวินัยทรงไว้ซึ่งมาติกา ฟานักอยู่ซึ่งจะ สามารถเข้าไปสอบถามข้อธรรมข้อธรรม ให้ท่านช่วยอธิบายแก้ความสงสัยได้^{๑๒}

สรุปได้ว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย จะเป็นการอยู่อาศัยชั่วคราวหรือถาวร เป็นสถานที่อยู่ไม่ใกล้หรือไกลจากหมู่บ้านเกินไป กลางวันไม่มีคนพลุกพล่าน กลางคืนเงียบ สงบ ไม่มี สัตว์และแมลงรบกวนมาก มีปัจจัยสี่พออาศัยดำรงชีวิตอยู่ได้ มีครูอาจารย์ผู้ทรงธรรมอยู่ด้วย

๒. ด้านอาหารเป็นที่สบาย (โภชนสัปปายะ) (Suitable Food) ในเรื่องอาหารเป็นที่ สบาย มีเนื้อหาที่สำคัญประกอบไปด้วยความหมายของอาหารเป็นที่สบาย และลักษณะของอาหาร เป็นที่สบาย มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ ความหมายของอาหารเป็นที่สบาย (โภชนสัปปายะ)

พระพุทธโฆสาจารย์ ได้ให้ความหมายของอาหารเป็นที่สบายไว้ว่า พระโยคาวจรฉัน อาหารที่มีรสเปรี้ยว เผ็ด หวาน มัน หรือเค็ม ใดๆอย่างหนึ่งตามที่ตนชอบแล้วความ ผาสุกย่อมเกิด มี จิตของเธอที่ยังไม่เป็นสมาธิยอมเป็นสมาธิหรือว่าจิตที่เป็นสมาธิแล้วยอมตั้งมั่นยิ่งขึ้น อาหาร (โภชนะ) นั้นชื่อว่าเป็นที่สบาย (สัปปายะ)^{๑๓}

^{๑๒} อาทิตย์ ตั้งใจทำ, “แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษาวัดอัมพวัน จังหวัด สิงห์บุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.

^{๑๓} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล อังกฤษนิกาย ปัญจกนิบาต, เล่มที่ ๒ ,ภาค ที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕). หน้า ๑๑๓-๑๑๗.

^{๑๔} พระพุทธโฆสาจารย์, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒, ฉบับมกุฏราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๑๐๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของอาหารเป็นที่สบายไว้ว่า ได้แก่ อาหารที่เหมาะสมถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพฉันไม่ยาก^{๑๔}

ทวี ภูมรินทร์ ได้ให้ความหมายของอาหารเป็นที่สบายว่า หมายถึง บริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถจัดหาอาหารการกินได้สะดวก^{๑๕}

เทพพร มังธานี ได้กล่าวถึงอาหารเป็นที่สบายว่า หมายถึง สถานที่ที่สามารถจัดหาอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ไม่มีพิษมีภัย มีระบบเกษตรกรรมที่ดีสามารถผลิตอาหารได้อย่างพอเพียง^{๑๖}

ดั่งตฤณ กล่าวถึงอาหารเป็นที่สบายว่า หมายถึง อาหารที่มีคุณสมบัติและปริมาณเพียงพอจะทำให้เกิดกำลังวังชา ไม่มีปัญหาอ่อนเปลี้ยเพลียแรงเมื่อถึงเวลาปฏิบัติ^{๑๗}

ดังนั้นจึงสามารถสรุปความหมายของอาหารเป็นที่สบายได้ว่า หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ผลดี เกี่ยวกับอาหารของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีการจัดอาหารอย่างเพียงพอต่อความต้องการ หาอาหารได้โดยสะดวก มีอาหารที่ฉันแล้วย่อยง่าย ไม่เป็นพิษต่อร่างกาย ไม่ทำให้เกิดอาการง่วงนอน มีรสตรงตามอัธยาศัย สะอาดไม่ปนเปื้อนและก่อให้เกิดพลาณามัยสมบูรณ์

๒.๒ ลักษณะอาหารเป็นที่สบาย (โภชนสัปปายะ) ลักษณะอาหารเป็นที่สบายแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น พระพุทธโฆสจารย์ กล่าวไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑ ตอน ๒ ว่าควรเป็นอาหารที่รับประทานแล้วไม่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้กิเลส (ความเศร้าหมองจิตใจ) มีความกำหนดในเพศตรงกันข้าม (ราคะ) เป็นต้น ฟุ้งขึ้นมาหรือมีกำลังมาก แต่เป็นการลดหรือสกัดกั้นความรุนแรงของกิเลสเหล่านั้นลง มนุษย์แต่ละคนจะมีกิเลสประเภทใดมากหรือน้อยแตกต่างกัน ย่อมขึ้นอยู่กับจริต คือ กุศลกรรมและอกุศลกรรมที่สั่งสมมาในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ จนเคยชินและมีปริมาณมาก ฟังลึกลงอยู่ในจิตกลายเป็นคุณลักษณะฝ่ายดีและชั่วของแต่ละคน ลักษณะของอาหารเป็นที่สบายคือเหมาะสมกับคนจริตต่าง ๆ มีดังนี้

๑) คนราคจริต คือผู้มีปกติหนักไปในทางรักสวยรักงามและคนวิตกจริต คือผู้ที่มีปกติ หนักไปในทางคิดจับจดฟุ้งซาน เมื่อเวลาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อาหารที่รับประทานและของขบฉัน ต่าง ๆ ควรปรุงแต่งด้วยของเหลว ๆ ปอน ๆ ไม่ประณีต สีไม่สวย กลิ่นไม่หอม กับข้าวก็ปรุงจากของหยาบ ๆ เช่น ผักแก่ ๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เป็นอาหารพออิ่มท้องเท่านั้น

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ชีวิตที่สมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๑๓-๑๗.

^{๑๕} ทวี ภูมรินทร์, **มงคลชีวิต**, หน้า ๒๖.

^{๑๖} เทพพร มังธานี, **มงคลชีวิต คู่มือพัฒนาชีวิต**, หน้า ๓๙.

^{๑๗} ดั่งตฤณ, **มหาสติปัฏฐานสูตร**, หน้า ๔๑๔.

๒) คนโทสจจริต คือ ผู้ที่มีปกติหนักไปทางใจร้อน หงุดหงิด คนโมหจจริต คือผู้ที่มีปกติ หนักไปทางใจเขลา เหนงซึ่ม งมงาย และคนศรัทธาจจริต คือผู้ที่มีปกติหนักไปทางมีจิตซาบซึ้ง ชื่นบาน น้อมใจเชื่อเลื่อมใสโดยง่าย เมื่อเวลาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอาหารที่รับประทานไม่ว่าจะเป็น ข้าวต้ม ข้าวสวย หรือของควรเคี้ยวควรฉันต้องมีสีสวย มีกลิ่นดีมีรสโอชะและมีปริมาณมาก เพียงพอตามที่ต้องการอีกด้วย

สรุปได้ว่า ลักษณะอาหารเป็นที่สบาย คือ อาหารที่รับประทานแล้วไม่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เกียจคร้าน ถูกกับจริตของผู้บริโภค มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ สามารถจัดหามาได้โดยง่าย

๓. ด้านบุคคลเป็นที่สบาย (บุคคลสัปปายะ) (Suitable Person) ในเรื่องบุคคลเป็นที่สบายมีเนื้อหาที่สำคัญประกอบไปด้วย ความหมายของบุคคลเป็นที่สบายและลักษณะของบุคคลเป็นที่สบาย มีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ ความหมายของบุคคลเป็นที่สบาย (บุคคลสัปปายะ)

พระพุทธโฆสาจารย์ ได้ให้ความหมายของบุคคลเป็นที่สบาย (บุคคลสัปปายะ) ไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่มีปกติไม่พูดติรังจานกถาถึงพร้อมด้วยคุณธรรมทั้งหลาย มีศีล เป็นต้น ซึ่งผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อาศัยแล้ว เป็นเหตุให้จิตที่ยังไม่เป็นสมาธิย่อมจะเป็นสมาธิ จิตที่เป็นสมาธิอยู่แล้วย่อมตั้งมั่นเป็นสมาธิสูงขึ้น^{๑๘}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้ให้ความหมายของบุคคลเป็นที่สบายว่า หมายถึง บุคคลที่แวดล้อมอยู่ในฐานะเป็นอาจารย์หรือกัลยาณมิตรที่ดี เพื่อนร่วมปฏิบัติด้วยกันที่ดี และผู้อุปถัมภ์สนับสนุน เช่น ทายกทายิกาก็ดี ล้วนแต่ถูกกัน เข้ากันได้ ไม่เป็นศัตรูคู่วรกัน อาจารย์อยู่ในฐานะแนะนำตักเตือนช่วยดึงขึ้นไป เพื่อนสหธรรมิกอยู่ในฐานะแวดล้อมให้ปลอดภัย ผู้อุปถัมภ์สนับสนุนอยู่ในฐานะช่วยผลักดันให้การปฏิบัติก้าวไปเร็วหรือโดยสะดวก เหล่านี้คือความสำคัญของบุคคลเป็นที่สบาย^{๑๙}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของบุคคลเป็นที่สบายไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกัน เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสม เป็นต้น^{๒๐}

^{๑๘} พระพุทธโฆสาจารย์, **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒**, ฉบับมหายานกุฎราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหายานกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๑๐๒.

^{๑๙} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), **วิปัสสนาในอิริยาบถยืน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ชีวิตที่สมบูรณ์**, หน้า ๒๔๔.

เทพพร มั่งธานี ได้กล่าวถึงบุคคลเป็นที่สบายว่า หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในที่นั้น ล้วนเป็นคนมีศีลธรรม รักความสงบ มีระเบียบวินัย เป็นกัลยาณมิตร^{๒๑}

ดังนั้นจึงสามารถสรุปความหมายของบุคคลเป็นที่สบายได้ว่า หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ผลดี เกี่ยวกับบุคคลรอบข้างผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นผู้ที่มีศีลบริสุทธิ์ นำเคารพนับถือ มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง มีความสามารถในการแนะนำ มีปัญญาแสดงธรรมได้อย่างลึกซึ้ง สามารถชักนำไปในทางที่ดีได้

๓.๒ ลักษณะของบุคคลเป็นที่สบาย

บุคคลเป็นที่สบายนั้น พระพุทธโฆสจารย์ หมายเอาผู้ที่มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร คือ ผู้ที่เป็นมิตรที่ดี ตั้งตนอยู่ในฝ่ายเจริญ แสวงหาประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่นไปฝ่ายเดียว กัลยาณมิตรนั้น มีลักษณะ ๗ อย่าง ดังนี้ คือ

- ๑) เป็นผู้ที่น่ารัก น่าเลื่อมใส เพราะมีศีลบริสุทธิ์ (ปิโย)
- ๒) เป็นผู้ที่น่าเคารพ เพราะประกอบด้วยคุณธรรมมีศีลสมาธิ และการถืออุตงค์ (ธรรม เป็นเครื่องขัดเกลาภิเลส) เป็นต้น (ครุ)
- ๓) เป็นผู้ว่าสรรเสริญ เพราะมีใจเที่ยงธรรมไม่ลำเอียง (อคติ) ในบรรดา สหธรรมิกทั้งหลาย (ภาวนีโย)
- ๔) เป็นผู้ว่ากล่าวตักเตือนแนะนำผู้อื่น ไม่เฉยเมย (วตตยา)
- ๕) เป็นผู้ยอมให้คนอื่นว่ากล่าวตักเตือน ไม่หัวดีถือตัว (วจนกฺขโม)
- ๖) เป็นผู้สามารถแสดงธรรมหรือแต่งธรรมกถาอันลึกซึ้ง คือ ความเป็นไปของ รูปนามชั้น ๕ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ ไตรลักษณ์ ๓ เป็นต้น ได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน (คม ภีรญจ กถิ กตฺ ตา)
- ๗) เป็นผู้เว้นจากการชักชวนผู้อื่นให้ทำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ มีแต่คอยชักนำให้ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น (โน จฏฐานานิโยชเย)^{๒๒}

สรุปได้ว่า ลักษณะของบุคคลเป็นที่สบาย คือ บุคคลที่อยู่รอบข้างเป็นผู้ที่น่ารักเพราะมีศีลบริสุทธิ์ นำเคารพเพราะมีความหนักแน่นมั่นคงปราศจากความลำเอียง น่าสรรเสริญ มีความอดทนสูง มีปัญญาสามารถในการแนะนำผู้อื่น ไม่โอ้อวดถือตัวสามารถแสดงธรรมได้อย่างลึกซึ้ง และชักนำผู้อื่นในทางที่เป็นประโยชน์

^{๒๑} เทพพร มั่งธานี, มงคลชีวิต คู่มือพัฒนาชีวิต, หน้า ๓๙.

^{๒๒} อาทิตย์ ตั้งใจทำ, “แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษาวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.

^{๒๒} พระพุทธโฆสจารย์, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒, ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๓๔.

๔. ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย (อิริยาบถสัปปายะ = Suitable Posture)

๔.๑ ความหมายอิริยาบถเป็นที่สบาย (อิริยาบถสัปปายะ)

พระพุทธโฆสาจารย์ ได้ให้ความหมายอิริยาบถที่สบายว่า ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานว่า อิริยาบถ หมายถึง การยืน การเดิน การนั่ง และการนอน ที่เป็นอิริยาบถใหญ่ ๆ บางคนปฏิบัติในอิริยาบถเดิน (จงกรม) และนั่งแล้ว สติที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ยิ่งเจริญงอกงาม ไพบูลย์ขึ้นมากกว่าเดิม สมาธิที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็ตั้งมั่นแน่วแน่มากกว่าเดิม แต่ปฏิบัติในอิริยาบถยืนและนอน สติ สมาธิและปัญญาไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นกลับเสื่อมลง อิริยาบถยืนและนั่งนั้น นับว่าเป็นที่สบาย (สัปปายะ) แต่อิริยาบถยืนและนอนไม่เป็นที่สบาย เพื่อจะได้อธิบายตนเองปฏิบัติในอิริยาบถใดเป็นที่สบายได้ผลดี ควรทดลองปฏิบัติอิริยาบถละ ๓ วัน^{๒๓}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้ให้ความหมายของอิริยาบถเป็นที่สบายว่า หมายถึง ทำนั่ง นอน ยืน เดิน ในลักษณะใด เป็นที่สบายแก่ผู้ใด ควรใช้อิริยาบถใดให้มาก สำหรับเขา ฟังรู้ได้ด้วยการทดลองสังเกตด้วยตนเอง โดยถือหลักว่าปฏิบัติในอิริยาบถใดจิตใจเป็นสมาธิได้ง่าย และตั้งมั่นอยู่ได้นานด้วย ให้ถือว่านั่นเป็นอิริยาบถสัปปายะแก่ผู้นั้น เพื่อปฏิบัติในอิริยาบถนั้นให้มากเป็นพิเศษ^{๒๔}

พระธรรมธีรราชมหามุนี โชติก ญาณสิทธิ ให้ให้ความหมายว่า หมายถึง กริยาอาการต่าง ๆ ของร่างกาย อิริยาบถใหญ่ ได้แก่ ยืนเดิน นั่ง นอน อิริยาบถย่อย ได้แก่ ก้าวไป ถอยกลับ เหลียวซ้าย แลขวา ก้ม เงย คู้เหยียด เป็นต้น ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเมื่อกำหนดสติสัมปชัญญะได้ทันปัจจุบันในอิริยาบถใด อิริยาบถนั้นชื่อว่า เป็นที่สบาย^{๒๕}

สรุปได้ว่า อิริยาบถเป็นที่สบาย หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ ได้ผลดี แต่ละคนจะไม่เหมือนกัน บางคนปฏิบัติในอิริยาบถยืนแล้วได้ผลดี เกิดศรัทธาวิริยะ สติ สมาธิ และปัญญาเจริญงอกงามดี แต่บางคนไม่ได้ผล กลับชอบอิริยาบถเดินจงกรมจึงได้ผล อินทรีย์ ๕ เกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้นาน ท่านจึงแนะนำให้ทดลองปฏิบัติทุกอิริยาบถ แล้วสังเกตดูว่าเมื่อปฏิบัติในอิริยาบถใดอินทรีย์ทั้ง ๕ เกิดขึ้นสมดุลงกันและตั้งอยู่ได้นาน ให้ปฏิบัติในอิริยาบถนั้นมากกว่าอิริยาบถอื่น ๆ

^{๒๓} พระพุทธโฆสาจารย์, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒, ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย, หน้า ๑๐๒.

^{๒๔} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), วิปัสสนาในอิริยาบถยืน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

^{๒๕} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชติก ญาณสิทธิ), วิปัสสนากรรมฐาน ภาค ๒, (กรุงเทพมหานคร : บจก.อัมรินทร์พรินติ้ง กรัฟ, ๒๕๓๒), หน้า ๒๖๗

๔.๒ ลักษณะของอิริยาบถเป็นที่สบาย (อิริยาบถสัพปายะ) ลักษณะอิริยาบถเป็นที่สบายแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วแต่ละคนย่อมจะไม่ชอบเหมือนกัน

พระพุทธโฆสาจารย์ กล่าวไว้ใน คัมภีร์วิสุทธิมรรคภาค ๑ ตอน ๒ ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะได้รับผลดีนั้นจะต้องเลือกปฏิบัติให้มากในอิริยาบถที่ถูกต้องกับจริต คือ ปกตินิสัยพื้นเพแห่งจิตของบุคคลทั้งหลายที่หนักไปด้านใดด้านหนึ่งแตกต่างกัน อิริยาบถใหญ่ ๆ ได้แก่ ยืน เดิน นั่ง และนอน ที่เป็นสัพปายะ (เหมาะ สบาย) แก่คนที่มีจริตต่าง ๆ ดังนี้

๑. คนที่มีปกติกำหนดยินดีรักสวयร์กาม (ราคะจริต) และในคนที่มีปกติคิดมากหว่าวุ่น สับสน (วิตกจริต) อิริยาบถที่เป็นสัพปายะในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้แก่ อิริยาบถยืน และเดิน ขณะปฏิบัติควรใช้ ๒ อิริยาบถนี้ให้มาก เมื่อปฏิบัติในท่าเดินจงกรมนาน ๆ แล้วเกิดเจ็บ ปวด เมื่อย มึนชา ควรหยุดยืนกำหนด สติดูอาการยืนของรูป เมื่อยืนนานแล้วเกิดทุกขเวทนาจนทนไม่ไหว ก็เปลี่ยนไปเดินจงกรม โดยมีสติกำหนดรู้เท้าขวาเท้าซ้ายที่ก้าวเดินไปมา อิริยาบถนั่งและนอนก็ปฏิบัติได้ แต่ไม่ควรให้มากเท่ากับยืนและเดิน สติสัมปชัญญะ สมาธิ ปัญญา จะเกิดได้เร็วและเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

๒. คนที่มีปกติหงุดหงิดโกรธง่าย (โทสะจริต) และคนที่มีปกติเชื่อในสิ่งที่มีเหตุผล มีใจเลื่อมใสเบิกบาน (ศรัทธาจริต) ลักษณะอิริยาบถที่เหมาะสมในขณะที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของคน ๒ ประเภทนี้ ได้แก่ อิริยาบถนั่งและนอน แต่ควรปฏิบัติในอิริยาบถนั่งให้มากกว่านอน เนื่องจากอิริยาบถนอนจะทำให้หลับได้ง่าย

๓. คนที่มีปกติหลงงายไม่ค่อยมีสติพิจารณาให้รอบคอบ (โมหะจริต) และลักษณะอิริยาบถที่เหมาะสมคือเป็นที่สบายได้ผลดี ได้แก่ เดินจงกรมอิริยาบถอื่น ๆ ให้เป็นเพียงไว้ผลัดเปลี่ยนเมื่อเกิดทุกขเวทนาเท่านั้น แต่ควรปฏิบัติในอิริยาบถเดินจงกรมให้มากกว่าอิริยาบถอื่น กุศลธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกิเลสคือ อินทรีย์ ๕ ได้แก่ ศรัทธาวิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา จึงจะเกิดได้ง่ายเจริญสมดุลกัณฐิ^{๒๖}

๒.๒.๔ การเกิดแรงจูงใจเกิดความคิดอยากไปหรือไม่อยากไปทำบุญที่วัด

เกิดความคิดอยากไปทำบุญที่วัด หรือไม่อยากไปทำบุญที่วัด แรงจูงใจที่จะทำให้เกิดความอยากไปทำบุญที่วัด ประกอบด้วย แรงจูงใจในภายในก่อนเป็นเรื่องของตัวคนผู้นั้นโดยเฉพาะไม่เกี่ยวกับแรงจูงใจภายนอก ซึ่งเกิดจากบริบทของวัดซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

แรงจูงใจภายใน แรงจูงใจภายใน เกิดจากปัจจัยทางด้านจิตใจ และปัจจัยทางด้านข้อจำกัดเรื่องเวลา และเงินทองของผู้นั้น ดังนี้

^{๒๖} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), วิปัสสนาในอิริยาบถยืน. หน้า ๕๖-๕๘.

๑. ปัจจัยทางด้านจิตใจ เป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อ ความเกรงใจผู้อื่น และความ ต้องการทางด้านจิตใจ ได้แก่

๑) ความคิด ความเชื่อว่าได้บุญ เชื่อว่าเมื่อไปทำบุญที่วัดจะได้บุญ และบางคนคิดว่า ทำบุญที่วัดได้บุญมากกว่าทำบุญที่อื่น หรือทำบุญอย่างอื่น พุทธศาสนิกชน เชื่อว่าการทำบุญเป็นการ สะสมพลังเอาไว้ใช้ในอนาคต ทั้งในชาตินี้ และในการเกิดชาติต่อไป จะทำให้ชีวิตในอนาคตไม่ลำบาก

๒) คิดว่าทำตามประเพณี เช่น ไปงานบวช งานศพ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า คือ เมื่อมีงานพิธีหรือ ประเพณีก็ต้องไปร่วมงานกันที่วัด ถึงแม้ว่าจะไม่เต็มใจก็ตาม ถ้าไม่ไปร่วมงานคนอื่นในสังคมจะรังเกียจ

๓) ต้องการเรื่องทางไสยศาสตร์ ดิรัจฉานวิชา เพราะมีภิกษุบางรูปผู้มีความรู้ทางไสย ศาสตร์ เช่น ทำนายชะตา ดูฤกษ์ดี สะเดาะเคราะห์ ทำให้ผู้ต้องการเรื่องทางไสยศาสตร์คิดไปหาพระ เพื่อให้อาจารย์ช่วยที่ตนต้องการ โดยมีวัตถุประสงค์คือการบรรเทาความทุกข์ร้อนของตนให้เบาบางลง

๔) มีความทุกข์กายหรือทุกข์ใจก็ไปหาพระเพื่อให้ท่านให้คำแนะนำสั่งสอน ซึ่งศาสนา พุทธได้กล่าวถึงความทุกข์ และวิธีการดับทุกข์ไว้อย่างละเอียด พระภิกษุที่มีความสามารถก็บอกวิธีแก้ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจให้หมดไป หรือเบาบางลง หรือไม่ก็ให้พระได้ช่วยเหลือเกื้อกูลด้านปัจจัย ต่าง ๆ

๕) เกรงใจไปตามผู้อื่น ด้วยความเกรงใจ แม้ไม่คิดไปวัดแต่เมื่อมีผู้ชักชวนแนะนำก็ อาจเกรงใจ ต้องไปวัดตามคำชักชวนของผู้อื่น

๒. ปัจจัยทางด้านข้อจำกัดเวลาและเงิน แม้ว่าในใจจะต้องการไปวัด แต่ผู้ที่จะคิดจะไปวัดก็ ยังมีข้อจำกัดที่จะต้องพิจารณาอีก คือ ข้อจำกัดในเรื่องเวลาและเงิน ดังนี้

๑) มีเวลาพอ เพราะการไปวัดต้องเสียเวลา สำหรับคนในยุคใหม่มักถูกจำกัดเวลา หากมีเวลาเหลือพอเขาจึงสามารถไปวัดได้

๒) มีเงินพอทำบุญ เพราะการไปทำบุญที่วัดส่วนมากไม่สมำเสมอ ต้องมีสิ่งของหรือ เงินไปถวายพระภิกษุ หากมีเงินน้อยเกินไปเขาก็จะไม่ไปวัด รอเวลาไปก่อนจนกว่าจะมีเงินจึงคอยคิด ไปวัด ซึ่งความคิดนี้เป็นความคิดที่ผิด เพราะการทำบุญนั้นตามหลักของพุทธศาสนาแล้วไม่จำเป็นต้อง เสียเงินเลยก็มี เช่น การรักษาศีล และการเจริญภาวนา เป็นต้น^{๒๗}

แรงจูงใจภายนอก นอกจากแรงจูงใจภายในตัวตนแล้ว ที่วัดก็มีแรงดึงดูดให้คนเข้าวัดได้ อีกด้วย แต่ละวัดมีแรงดึงดูดคนให้เข้าวัดไม่เท่ากัน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยความสะอาดเรียบร้อยเป็น ระเบียบภายในวัด วัดที่สะอาดและมีสิ่งปลูกสร้างเป็นระเบียบมีต้นไม้ปลูกเป็นระเบียบ ย่อมจูงใจคน เข้าวัดได้มากกว่าวัดที่สกปรกไร้ระเบียบ

^{๒๗} พระมหาภทต วิโยชน์, “ลักษณะแรงจูงใจความพึงพอใจและความคาดหวังของคนเข้าวัดข้างใน”, วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔).

๑. การบริการให้ความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชนที่มาทำบุญ เช่น การจัดให้มีสถานที่ประกอบพิธีกรรม สถานที่ปฏิบัติธรรม และไทยธรรมต่าง ๆ พร้อมเสร็จภายในวัด เป็นต้น

๒. ความประพาศที่น่าเลื่อมใสของพระภิกษุ วัดที่มีพระภิกษุที่มีภริยาสำรวม เป็นที่น่าศรัทธาแก่ผู้ที่พบเห็น ย่อมเกิดแรงจูงใจให้เกิดศรัทธาอยากเข้าวัดยิ่งกว่าวัดที่ภิกษุมิภริยาไม่สำรวมสมกับสมณะ

๓. ให้คำสอนทางศาสนาที่เป็นประโยชน์ เนื่องจากคำสอนในพระพุทธศาสนานั้น มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และแนะทางแก้นทุกข์ อย่างน้อยที่สุดก็มีวิธีคิดแบบไม่ต้องเป็นทุกข์ ในวัดมีหนังสือและมีพระภิกษุพอที่จะแนะนำ อย่างน้อยก็มีพระภิกษุที่พอใจปลอบใจให้เปลื้องทุกข์ได้

๔. มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตรงกับความเชื่อของประชาชน เพราะผู้ที่ยังมิได้เป็นอริยบุคคลย่อมไม่มั่นใจในกฎแห่งกรรม จึงมักแสวงหาเครื่องทุนแรงไว้เป็นอำนาจแฝงลับคอยคุ้มครองตน มิให้เกิดทุกข์ภัยเดือดร้อน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อาจมีในวัดมีหลายอย่าง เช่น พระพุทธรูป รูปหล่อของพระเกจิอาจารย์ประจำวัด เจ้าแม่กวนอิม (บางวัดสร้างรูปเจ้าแม่กวนอิมเพื่อจูงใจให้คนเชื่อสายเงินเข้าวัด) เจ้าแม่ตะเคียน ฯลฯ

๕. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นเรื่องสำคัญที่จะจูงใจให้ไปวัด เพราะหากการเดินทางไปวัดใดต้องเสียเวลามาก ถนนไม่ดีเข้าสู่วัดยากประชาชนก็ไม่ไปวัดนี้มากนัก วัดใดที่สามารถเดินทางไปสะดวกคนยอมเข้าวัดมาก^{๒๘} ซึ่งสอดคล้องกับ

กฎระเบียบการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

มหาเถรสมาคมออกกระเบียบการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

ข้อ ๑ วัดซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่פקังสงฆ์ตามมติมหาเถรสมาคม

ข้อ ๒ มีสัปปายะ เช่น อาวาสสัปปายะ เป็นต้น

ข้อ ๓ วัดที่เคยเป็นสำนักปฏิบัติธรรมมาก่อน ยกขึ้นเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ข้อ ๔ เจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสสนาจารย์หรือส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

ข้อ ๕ มีหลักฐานถูกต้อง ตรงตามแบบเอกสาร (แบบฟอร์ม) ที่กำหนดไว้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดคุณสมบัติของสำนักปฏิบัติธรรม กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณา

^{๒๘} พระมหากลต วิโยชน์, “ลักษณะแรงจูงใจความพึงพอใจและความคาดหวังของคนเข้าวัดข้างให้”, วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต.

สำนักปฏิบัติธรรม ไว้ ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านสถานที่ (๒) ด้านวิทยากรและ (๓) ด้านการบริหารจัดการ ซึ่งแต่ละด้านมีข้อกำหนดเป็นรายละเอียด ดังนี้

ด้านสถานที่

๑. ด้านความสะอาด สงบ สว่าง บริเวณร่มรื่น ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก
๒. มีห้อง อาคาร หรือศาลาปฏิบัติ ที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายและฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ไม่แออัดเกินไป
๓. มีที่พัก ห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด จำนวนเพียงพอและแยกตามเพศของผู้ใช้ สำหรับห้องพักควรมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะมารบกวนหรือทำอันตรายได้เป็นอย่างดี

ด้านวิทยากร

- มีพระวิปัสสนาจารย์หรือผู้ฝึกสอนกัมมัฏฐานที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรโดยสามารถตอบข้อซักถาม และสอบอารมณ์กัมมัฏฐานได้
๒. มีวิทยากรบรรยายธรรมที่มีความรู้ ความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรมและน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุข
 ๓. พระภิกษุหรือบุคคลอื่นที่เป็นวิทยากรมีความประพฤติดีปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ด้านการบริหารจัดการ

- เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง
๒. มีการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายอย่างเป็นระบบ ที่มีความโปร่งใสสามารถเปิดเผยและ ตรวจสอบได้
 ๓. มีบุคลากร/เจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม
 ๔. มีการดูแลด้านการรักษาความปลอดภัยภายในและบริเวณโดยรอบ ในกรณีที่มีผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมาก สามารถประสานงานขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือหน่วยอาสาสมัคร เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างทั่วถึง
 ๕. มีการดูแลด้านสุขอนามัย กล่าวคือ มีตู้ยาสามัญประจำหรือมีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีที่มีผู้เข้าปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ควรจัดเตรียมเจ้าหน้าที่จากสถานพยาบาลอยู่ดูแล ถ้าหากมีผู้ป่วยฉุกเฉินก็สามารถนำส่งสถานพยาบาลได้ทันที ถ้าหากไม่ได้จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลอยู่ดูแลประจำ ก็ต้องมีการประสานไว้กับสถานพยาบาลใกล้เคียงให้สามารถปฐมพยาบาลหรือรับผู้ป่วยฉุกเฉินไว้รักษาตัวได้ทันที

๖. มีการจัดการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดปี และจัดทำตารางการฝึกอบรมปฏิบัติไว้
อย่างชัดเจน

๗. มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนัก ที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสาร หรือตี
ประกาศไว้ ณ บริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน

๘. มีการประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดด้านต่าง ๆ เช่น การจัด
อาหารน้ำดื่มและการบริการต่าง ๆ เป็นต้น

๙. มีการประชาสัมพันธ์การจัดโครงการปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ แต่ต้องไม่เป็นใน
ลักษณะเชิงธุรกิจ^{๒๙}

๒.๓. การปฏิบัติวิปัสสนาวิปัสสนาภาวนา

๒.๓.๑ ความหมายของวิปัสสนาภาวนา

อรรถกถาอังคุตตรนิกายกล่าวว่ วิปัสสนา คือการเพ่งพินิจพิจารณาเห็นธรรมโดยความ
เป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา^{๓๐}

การปฏิบัติสติปัฏฐาน^{๓๑} คือ การพิจารณากำหนดรู้นาม อาศัยเพียงการฟังธรรมอย่างเดียว
ไม่กำหนดรู้รูปนามในขณะปัจจุบัน ย่อมไม่สามารถทำวิปัสสนาญาณให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งกล่าวได้ว่า การ
ปฏิบัติวิปัสสนาที่พ้นจากการกำหนดรูปนาม หรือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่พ้นจากหลักสติปัฏ
ฐาน ๔ ไม่มีเลย ดังในคัมภีร์อรรถกถาแสดงไว้ว่า

ยสฺมา ปน กายเทนาจิตตมเมสุ กญฺจิ ธมฺมํ อนามสิตฺวา ภาวนา นาม นตฺถิ. ตสฺมา เตปิ อิ
มินาว มคฺเคน โสภปริเทเว สมตฺกิกนตฺตาติ เวทิตพฺพ^{๓๒}

อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งชื่อว่าภาวนาย่อมไม่มีโดยมิได้กำหนดธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในกองรูป
เวทนา จิต และสภาวะธรรม ดังนั้นควรทราบว่ แม้สันติอำมาตย์และนางปฎาจารเหล่านั้น ได้ล่วงพ้น
ความเศร้า โศกและความคร่ำครวญด้วยหนทาง (คือสติปัฏฐาน) นี้

การเจริญวิปัสสนา^{๓๓} คือ การใคร่ครวญธรรม หมายถึง การเพ่งพินิจพิจารณาเห็นเป็นไตร
ลักษณ์ได้โดยง่ายนั้นก็เพราะว่ามีธรรม ๓ ประการ เป็นเครื่องขวางกั้นไว้ คือ

^{๒๙}ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓, ระเบียบ
มหาเถรสมาคม ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, เล่ม ๑.
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, พ.ศ. ๒๕๔๘), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๓๐} อ.ส.ต.ก.อ.(ไทย) ๓/๒๐/๑๖๕, อ.ส.ต.ก.ฎีกา.(ไทย) ๓/๒๐/๑๙๒.

^{๓๑} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๙๓๐๑-๓๗๒.

^{๓๒} ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๓๖๒.

๑. สัตติ ปิดบัง อนิจจัง
๒. อิริยาบถ ปิดบัง ทุกขัง
๓. ขนสัญญา ปิดบัง อนัตตา^{๓๔}

วิธีทำลายเครื่องปิดบังไตรลักษณ์มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ นอกจากนี้ไม่มีทางอื่นใดอีกเลย^{๓๕}

คำว่า “วิปัสสนา”^{๓๖} หมายความว่า ปัญญาที่พิจารณาเห็นรูปรูปนาม เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา โดยอาการต่าง ๆ

คำว่า “วิปัสสนา” หมายความว่า ความเห็นแจ้ง คือเห็นตรงต่อความเป็นจริงของ สภาวะธรรม; ปัญญาที่เห็นไตรลักษณ์อันให้อ่อนความหลงผิดรู้ผิดในสังขารเสียได้, การฝึกอบรมปัญญา ให้เกิดความเห็นแจ้งชัดภาวะของสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นของมันเอง^{๓๗}

มีความหมายตามศัพท์ดังนี้ “วิ” แปลว่า โดยประการต่างๆ “ปัสสนา” แปลว่า หยั่งรู้ หยั่งเห็น เห็นแจ้ง ดังนั้น “วิปัสสนา” แปลว่า ปัญญาหยั่งรู้ หยั่งเห็น เห็นแจ้งโดยประการต่าง ๆ ใน สภาวะลักษณะของสภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม ตามความเป็นจริงว่า สภาวะธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลตัวตนเราเขา

อีกนัยหนึ่ง คำว่า “วิปัสสนา” แปลว่า ธรรมเครื่องรู้เห็นรูปรูปนามตามสภาวะแห่งไตรลักษณ์ หมายถึง ปัญญา^{๓๘} ที่หยั่งรู้สภาวะ หรือรูปกับ ใจ อารมณ์ภายในกาย ingsภาวะธรรมขอ (ปรากฏการณ์) นาม^{๓๙} ตามความเป็นจริงว่าสภาวะธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ไม่ใช่บุคคล ตัวตน มี ๙ ประการ ได้แก่ อุทัยพพานุปัสสนาญาณ ญาณตามเห็นความเกิด และความดับของ สภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม กังคานุปัสสนาญาณ ญาณอันตามเห็นความเสื่อมสลายไปของ สภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม ภายานุปัสสนาญาณ ญาณอันหยั่งรู้สภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม

^{๓๓} พระโสภณมหาเถระ, (มหาศีลยาตอ), **วิปัสสนานัย เล่ม ๑**, พระคันธสาราภิวังศ์ แปลและเรียบเรียง, พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ตรวจชำระ, (นนทบุรี : ไทยร่มเกล้า จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐.

^{๓๔} ม.ม.อ.(ไทย) ๑/๑๐๖/๒๕๕.

^{๓๕} วรณสิทธ ไวยาเสวี, **คู่มือศึกษาพระอภัมมัตถสังคหะ ปริจเฉท ๙**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิแนบมหารานนท, พิมพ์ที่ หจก. ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๘-๒๓๒.

^{๓๖} พระธรรมธีรราชมหามุนี(โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙), **วิปัสสนากรรมฐาน, ภาค ๑, เล่ม ๑, ว่าด้วยวิปัสสนากรรมฐานทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๗.

^{๓๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๖.

^{๓๘} ชุ. ป. (ไทย) ๓๑/๔๕๓/๑๒๑.

^{๓๙} ชุ. ม. (ไทย) ๒๙/๔๖๘/๒๑๒.

ปรากฏเป็นของน่ากลัว อาทิวานุปัสสนาญาณ ญาณอันหยั่งรู้ทุกขโทษของสภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม นิพพิทานุปัสสนาญาณ ญาณอันหยั่งรู้ความเปื้อน่ายของสภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม มุญจิกัมมตาญาณ ญาณอันคำนึงใคร่จะพ้นไปเสียจากสภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ ญาณหยั่งรู้การพิจารณาหาทางออกจากสภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม สังขารุเปกขาญาณ ญาณอันเป็นไปโดยความว่างเฉยต่อสภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม สัจจานุโลมิกญาณ หรืออนุโลมญาณ ญาณอันเป็นไปโดยอนุโลมแก่การหยั่งรู้ริยสัจ ๔ ^{๔๐}

๒.๓.๒ หลักปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔

หลักการปฏิบัติที่ใช้สติเป็นประธาน ๔ ประการ คือ กาย เวทนา จิต และธรรม มีวิธีการปฏิบัติที่อธิบายได้ ด้วยการปฏิบัติ ดังนี้

เจริญสติปัฏฐาน เพียงหมวดใดหมวดหนึ่งก็มีผลในการกำจัดอกุศลได้เช่นเดียวกับสติปัฏฐานประกอบไปด้วย ๔ หมวดใหญ่ ๒๑ หมวดย่อย ซึ่งดูเหมือนว่ามาก ละยุ่งยากในการปฏิบัติ บ้างก็มีข้อสงสัยว่าต้องทำตามลำดับที่ละหมวดหรือไม่ เรื่องดังกล่าวนี้ มีกล่าวไว้ในพระสูตรว่า สติปัฏฐานนั้นไม่จำเป็นต้องทำตามทุกหมวด และไม่จำเป็นต้องทำตามลำดับ เพียงแต่เจริญสติปัฏฐาน เพียงหมวดใดหมวดหนึ่งก็ได้ ดังปรากฏในพระไตรปิฎกดังนี้

อาnant ติณกองใหญ่ที่ถนนใหญ่ ๔ แยก ถ้าเกวียนหรือรถผ่านมาจากทิศตะวันออก ก็กระทบดินกองนั้น ถ้าผ่านมาจากทิศตะวันตก ... ถ้าผ่านมาจากทิศเหนือ ... ถ้าเกวียนหรือรถผ่านมาจากทิศใต้ ก็กระทบดินกองนั้น แม้ฉันใดภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ก็ดี ชื่อว่าย่อมกำจัดบาปอกุศลธรรมได้ เมื่อพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย ... เมื่อพิจารณาเห็นจิตในจิต ... เมื่อพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายก็ดี ชื่อว่าย่อมกำจัดบาปอกุศลธรรมได้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ^{๔๑}

ในอรรถกถามหาสติปัฏฐานสูตรได้กล่าวเรื่องนี้ไว้อย่างสอดคล้องกันว่าสติปัฏฐานนั้นมีเพียงหนึ่ง แต่มีทางเข้าถึงสติปัฏฐาน ๔ ทาง เปรียบเหมือนเมืองที่มี ๔ ประตูดังนี้ ^{๔๒}

สติปัฏฐาน มีอันเดียวเท่านั้น โดยเป็นความระลึกและโดยเป็นที่ประชุมลงเป็นอันเดียวกัน มี ๔ ด้วยอำนาจอารมณ์ เปรียบเหมือนพระนครมี ๔ ประตู คนที่มาแต่ทิศตะวันออก นำสิ่งของที่อยู่ทางทิศตะวันออก มาเข้าพระนครทางประตูทิศตะวันออก คนที่มาแต่ทิศใต้ ... ทิศตะวันตก ... ทิศเหนือ ... ฉัน อุบไมยนี้ก็ฉันนั้น จริงอยู่นิพพาน เปรียบเหมือนนครโลกุตตรมรรคมีองค์แปด เปรียบเหมือนประตูพระนคร สติปัฏฐานมีกายเป็นต้น เปรียบเหมือนทิศทั้งหลายมีทิศตะวันออกเป็นต้น ... บัณฑิตพึงทราบวาทที่ท่านกล่าวว่า สติปัฏฐานมีอันเดียวเท่านั้น ก็ด้วยอำนาจความระลึกได้ อย่างหนึ่ง

^{๔๐} อภ. สง. (ไทย) ๓๔/๕๕/๓๖.

^{๔๑} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๙๘๖/๔๖๘.

^{๔๒} ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๒๗๙.

ด้วยอานุภาพประชมลงสู่ความเป็นอันเดียวกันหนึ่ง ที่กล่าวว่ามี ๔ ก็โดยจัดตามอารมณ์ ดังกล่าวมา
ฉะนี้^{๔๓}

ภิกษุทั้งหลาย สัมมาสติเป็นไฉน นี้เรียกว่า สัมมาสติคือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑) พิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และ
โทมนัส ในโลกเสียได้

๒) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด
อภิชฌา และโทมนัส ในโลกเสียได้

๓) พิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และ
โทมนัส ในโลกเสียได้

๔) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด
อภิชฌา และโทมนัส ในโลกเสียได้^{๔๔}

สัมมาสติ ตามพระพุทธดำรัสดังกล่าวคือ หลักสติปัฏฐาน ๔ ที่พระพุทธองค์ ตรัสไว้โดย
วิธีการปฏิบัติ ในมหาสติปัฏฐานสูตร มีใจความโดยสรุป ดังนี้

๑) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย หรือการมีสติกำกับดูรู้เท่า
ทันกาย โดยมีสติเข้าไปตั้งเพื่อกำหนดรู้กาย คือ กอรูป (รูปขันธ์) ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา ของเรา บุรุษ
หรือ สตรี และมีสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่สวยงาม โดยจำแนกออกเป็น ๖ หมวดใหญ่
และ ๑๔ หมวดย่อยคือ

ก. หมวดอานาปานสติ การกำหนดรู้ลมหายใจเข้าออก^{๔๕}

อานาปานสติ แปลว่า สติที่ตั้งอยู่กับลมหายใจเข้าและลมหายใจออกเกิดขึ้น การตั้งสติ
กำหนดลมหายใจเข้าออก เป็นการเจริญสมาธิได้เป็นอย่างดี อานาปานสตินี้ สามารถเจริญให้ได้ ตั้งแต่
ปฐมฌานขึ้นไปตามลำดับจนถึงปัญจฌาน

หมวดอิริยาบถ การกำหนดรู้อิริยาบถใหญ่ทั้ง ๔ คือ การเดิน ยืน นั่ง นอน ซึ่งเป็นสิ่งที่มี
อยู่แล้วเหมือนลมหายใจ หน้าที่ของผู้ปฏิบัติมีเพียงตามรู้ให้ตรงตามความเป็นจริงในขณะปัจจุบัน ด้วย
อาศัยกายเป็นที่ตั้งเพื่อกำหนดสติในปัจจุบันขณะด้วยความเพียรตามหลักการของมหาสติปัฏฐาน

แนววิธีปฏิบัติในอิริยาบถยืน เดิน นั่ง นอน มีดังนี้^{๔๖}

^{๔๓} ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๒/๒๗๙.

^{๔๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๓๐๑.

^{๔๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๔/๓๐๒.

^{๔๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๕/๓๐๔.

๑) อิริยาบถยืน มีสภาวะการยืน คืออาการตั้งตรงของร่างกายทั้งหมดตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า ด้วยการยืนให้ตรง

๒) การเดินจงกรมคือ การเดินกลับไปกลับมา อย่างมีสติสัมปชัญญะ

๓) การนั่งสมาธิคือ เป็นวิธีการปฏิบัติที่จะต้องมีสมาธิพร้อมด้วยสติและสัมปชัญญะเกิดขึ้นร่วมกันในปัจจุบันขณะด้วยการ “นั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรงดำรงสติไว้เฉพาะหน้า”^{๔๗} หลักการในการนั่งสมาธิ ให้นั่งขัดสมาธิ ศีรษะและลำคอตั้งตรง เอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือขวาทับมือซ้ายตั้งกายให้ตรง จะนั่งเก้าอี้หรือพับเพียบก็ได้ เมื่อนั่งก็กำหนดรู้วามันั่ง ดังคำกล่าวที่ว่า “เมื่อนั่งก็รู้ชัดว่า เรานั่ง”^{๔๘} เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้วให้หลับตา มีสติในปัจจุบันขณะอยู่ที่ห้อง เมื่อหายใจเข้า หายใจออก ให้กำหนดว่า “พองหนอ” ใจที่รู้กับห้องที่พองต้องทันกันพอดี อย่าให้ก่อนหรือหลัง เวลาหายใจออก หายใจให้กำหนดว่า “ยุบหนอ” ใจที่รู้กับอาการที่ยุบให้ทันกันข้อสำคัญคือ จะต้องมึสติในปัจจุบันขณะจับที่อาการพอง ยุบ อีกทั้งพิจารณาเวทนา ความปวดเมื่อยความคัน ความเจ็บ และสิ่งที่จิตนึกคิดต่าง ๆ ด้วยการเห็นสภาวะธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป เป็นต้น

๔) การกำหนดอิริยาบถย่อย มีความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพราะเป็นสัมปชัญญะในการเคลื่อนไหว^{๔๙} อิริยาบถย่อย หมายถึงอาการเคลื่อนไหวร่างกายส่วน ต่าง ๆ ได้แก่ การทำความรู้สึกตัว

ค. หมวดสัมปชัญญะ การกำหนดรู้อิริยาบถย่อยมีการเหยียด การคู้ เป็นต้น รวมไปถึงอิริยาบถใหญ่^{๕๐}

ง. หมวดปฏิภนมนสิการ การกำหนดรู้สิ่งปฏิภนว่าร่างกายเป็นของน่าเกลียดมี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เป็นต้น

จ. หมวดธาตุมนสิการ การกำหนดรู้ธาตุทั้ง ๔ คือธาตุดิน, น้ำ, ธาตุ, และธาตุลม

ฉ. หมวดนวลวิถิกะ การกำหนดรู้ซากศพ ๙ ประเภทมี ซากศพที่พองอืด^{๕๑}

๒) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

^{๔๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๔/๓๐๒.

^{๔๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๕/๓๐๔.

^{๔๙} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๐๘/๑๐๕.

^{๕๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๖/๓๐๕.

^{๕๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๘/๓๐๘.

เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานคือ สติกำหนดพิจารณาเวทนา หรือการเสพรสอารมณ์ที่บังเกิดให้เห็นเวทนาในเวทนาคือเห็นตามความเป็นจริงของเวทนาว่า เวทนาเป็นสักแต่ว่าเป็นการรับรู้การเสพรสอารมณ์ที่มากกระทบสัมผัสทั้งทางกายและทางใจคือ ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสธรรมารมณ์ เป็นขบวนการธรรมชาติหรือสภาวะธรรมแท้อันยิ่งใหญ่ที่มีในมนุษย์ทุกคน เป็นเพียงขบวนการรับรู้ในขั้นแรก ๆ ที่เอาข้อมูลจากสัญญา (ความจำ) อดีตหรืออาสวะกิเลส ยังไม่ใช่ความทุกข์จริง ๆ พิจารณาให้เห็นว่าเวทนาอันมี สุขเวทนา ทุกขเวทนา และอทุกขมสุข (ที่ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข) เป็นแต่เวทนาปกติ หลีกเหลี่ยงไม่ได้ เป็นหลักธรรมชาติธรรมดาอันสูงสุด จิตจะได้คลายความยึดมั่นในเวทนาหรือการเสพรสอารมณ์ที่บังเกิดขึ้นนั้นดังพุทธพจน์ “เมื่อเป็นสุขเวทนา ก็ให้รู้ว่า เป็นแค่สุขเวทนา เมื่อไม่เป็นก็รู้ว่าไม่เป็น เมื่อเป็นทุกขเวทนาจึงให้รู้ว่า เป็นแค่ทุกขเวทนา เมื่อไม่เป็นก็รู้ว่าไม่เป็น เมื่อเป็นอทุกขมสุขก็ให้รู้ว่า เป็นแค่อทุกขมสุข เมื่อไม่เป็นก็รู้ว่าไม่เป็น” เมื่อเป็นสุข เป็นทุกข์ เป็นอทุกขมสุข ชนิดมีอามิส (เครื่องล่อใจ เจือกิเลส) ก็รู้ว่ามี เมื่อเป็นสุข เป็นทุกข์ เป็นอทุกขมสุข ชนิดไม่มีอามิส (เจือกิเลส) ก็รู้ว่าไม่มี เป็นเพียงสักแต่เวทนาที่รับรู้ เกิดขึ้นตามสภาวะธรรมชาติจริง ๆ ตามเหตุปัจจัยอันมาปรุงแต่งหรือมาสัมผัส เกิด ๆ ดับ ๆ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ทั้งในเวทนาตนเอง เห็นเวทนาในเวทนาภายใน และผู้อื่นเห็นเวทนาในเวทนาภายนอก

ในทางปฏิบัติเห็นเวทนาในเวทนาคือ มีสติรู้อยู่เนือง ๆ ว่าเวทนาสักแต่เวทนาอันย่อมมีความรู้สึกรับรู้จากการสัมผัสกันเป็นธรรมดา แล้วอุเบกขาไม่เอนเอียงไป นึกคิดปรุงแต่งอันยังให้เกิดเวทนาจึงเป็นปัจจัยจึงมีต้นเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์

๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานคือ การเห็นจิตในจิต หรือสติระลึกรู้เท่าทันหรือพิจารณาจิต(จิตสังขารเช่นความคิด โทสะ โมหะ) ที่เกิดเศร้าหมองหรือแผ่วเป็นอารมณ์คือ มีสติรู้จิตสังขารตามสภาพเป็นจริงที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ (เห็นจิตในจิต) เช่น จิตมีราคะ โทสะ โทหะ ก็รู้ว่าจิตมี จิตปราศจากราคะ โทสะ โมหะก็รู้ว่าปราศจากราคะ โทสะ โมหะ จิตหดหู่ก็รู้ชัดว่าหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ชัดว่าจิตฟุ้งซ่าน ทั้งของตนเองและบุคคลอื่น อันเป็นเครื่องรู้ เครื่องระลึก เครื่องเตือนสติ และเห็นการเกิด ๆ ดับ ๆ ไม่เที่ยงของจิตสังขารดังกล่าวเห็นจิตในจิต หรือ จิตเห็นจิต ถ้าเข้าใจขั้น ๕ นั้นเองล้วนเป็นสิ่งเดียว อันมีตามที่พระองค์ตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรดังนี้คือมี ราคะ โทสะ โมหะ หดหู่ ฟุ้งซ่าน เป็นฉาน เป็นสมาธิ จิตตั้งมั่น จิตวิมุตติหรือจิตหลุดพ้นก็ล้วนมีสติรู้ทัน มีสติระลึกรู้ ที่บังเกิดขึ้นในขณะจิตนั้น

การใช้สติรู้เท่าทันเวทนาและจิต เป็นหลักปฏิบัติประจำ เมื่อปฏิบัติจนชำนาญแล้วและเห็นเวทนาในเวทนา (เวทนานุปัสสนา) เข้าใจถึงใจ และเข้าใจปฏิจจสมุปบาทดีแล้ว จิตจักรู้สภาพจิตสังขารที่เกิดขึ้น คือ เห็น ต้นเหตุ ราคะ โทสะ โทหะ ชัดเจนขึ้น และเมื่อจิตเห็นจิตหรือเห็นจิตในจิตเช่นนี้เรื่อย ๆ จิตจะเห็นความคิดอารมณ์ที่เกิด ๆ ดับ ๆ อยู่ตลอดเวลาว่า ไม่เที่ยง ไม่มีแก่นหรือสาร

และก่อให้เกิดทุกข์อย่างชัดเจน ทำให้รู้เห็นตามความเป็นจริงในสภาวะธรรม จิตจะได้คลายความยึดมั่น ถือมั่นในเวทนาและจิตที่ไม่เที่ยง คงทนอยู่ไม่ได้จึงเป็นทุกข์ และอนัตตา อันก่อให้เกิดทุกข์ คือเห็น ความคิด และการเสวยอารมณ์ต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามไตรลักษณ์

ในทางปฏิบัติของการ เห็นจิตในจิต คือสติเห็นจิตสังขาร (เห็นความคิด) ที่เกิดขึ้นว่า สัก แต่ว่าจิตสังขารตามที่พิจารณาอยู่เนื่อง ๆ แล้วอุเบกขาไม่เอนเอียงไปแทรกแซงด้วยความคิดปรุงแต่ง หรือกิริยาจิตใด ๆ หรือคิดเรื่อยเปื่อยอันมักแฝงตัณหาที่ทำให้เกิดทุกข์

๔) ัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานคือ การมีสติเข้าไปตั้งเพื่อกำหนดรู้ธรรม ัมมานุปัสสนา การ กำหนดรู้สภาวะธรรมว่าเป็นเพียงสภาวะธรรมไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา ของเรา บุรุษหรือสตรี และมีสภาพไม่ เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่สวยงาม โดยจำแนกเป็นสภาวะเห็น ได้ยิน เป็นต้น แบ่งออกเป็น ๕ หมวด คือ

ก. หมวดนิรวรณ การกำหนดรู้นิรวรณ ๕^{๕๒} นิรวรณ คือเครื่องกั้นศักยภาพของจิตไม่ ให้ บำเพ็ญกุศลขั้นสูง คือฉาน วิปัสสนา มรรค และผล บุคคลที่ถูกนิรวรณครอบงำย่อมไม่รู้ประโยชน์ตน และผู้อื่น ไม่อาจบรรลุสมาธิและปัญญา นิรวรณมี ๕ ประการ ประกอบด้วย

- ๑) กามฉันทะ ความพอใจในกามหรือความเพ่งเล็งอยากได้ในกามคุณ
- ๒) พยาบาท ความเกลียด ความโกรธ ความผูกใจเจ็บ อาฆาต
- ๓) ถีนมิทธะ ความง่วง ความหดหู่ ความซึมเศร้า ความเกียจคร้าน
- ๔) อุทธัจจกุกกุกจจะ ความฟุ้งซ่าน ความรำคาญใจ ความวุ่นวายใจ
- ๕) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย ไม่อาจตัดสินใจได้

ดังพระพุทธพจน์ว่า ภิกษุทั้งหลาย ไม่ละนิรวรณเครื่องกั้น ๕ ประการนี้คือ ๑. กาม ฉันทะ ๒. พยาบาท ๓. ถีนมิทธะ ๔. อุทธัจจกุกกุกจจะ ๕. วิจิกิจฉาเข้าครอบงำจิตทำให้ปัญญาอ่อน กำลังแล้ว การที่จรรู้จักประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น อีกทั้งประโยชน์ทั้งสองฝ่ายตลอดทั้งการทำให้ แข็งซึ่งญาณทัศนะอันวิเศษ ที่สามารถทำให้เป็นอริยะ ซึ่งยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์สามัญทำให้ประเสริฐ ยิ่งกว่า ธรรมของมนุษย์ด้วยปัญญาที่ไม่มีกำลัง ไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้^{๕๓}

ข. หมวดขันธ การกำหนดรู้ขันธ ๕^{๕๔} คือการใช้สติปัญญาพิจารณาขันธทั้ง ๕ ว่าสักแต่ว่า เป็นเบญจขันธ ไม่ใช่สัตว์ บุคคลตัวตน เรา เขา อุปาทานขันธจึงเป็นหมู่อุปาทานที่เป็นปัจจัยแก่ความยึด มั่น ๕ ประการ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญูณ

^{๕๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๘๒/๓๑๖.

^{๕๓} อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๑/๘๙-๙๑.

^{๕๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๘๓/๓๑๘.

ค. หมวดอายตนะ การกำหนดรู้อายตนะ ๑๒^{๕๕} คือการตั้งสติพิจารณาอายตนะ ๑๒ ประการ คืออายตนะภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และอายตนะภายนอก ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่สัมผัส และธรรมารมณ์ จะเห็นว่าอายตนะเหล่านี้เป็นที่ตั้งของจิตและเจตสิก ถ้าไม่มีตาหรือรูป จิตที่รู้อารมณ์ผ่านดวงตาก็ปรากฏไม่ได้ สักแต่ว่าเป็นอายตนะเป็นที่ต่อของชีวิต เป็นที่ไหลมาแห่งบุญและบาป ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา เป็นเพียงปรมาณู รูปนาม ชันธ อายตนะ ธาตุ สัจจะเท่านั้น

ง. หมวดโพชฌงค์ การกำหนดรู้โพชฌงค์ ๗^{๕๖} การตั้งสติพิจารณาโพชฌงค์ ๗ ประการ คือ สติ ธรรมวิจย วิริยะ ปิติ ปัสสัทธิ สมาธิ และอุเบกขา อันเป็นองค์แห่งความรู้ ว่าสักแต่เป็นโพชฌงค์ ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา เกิดขึ้นด้วยการปฏิบัติธรรม เป็นนามธรรมสังขารชันธ รัมมายตนะ รัมมธาตุ และสัจจะเท่านั้น

จ. หมวดสัจจะ การกำหนดรู้อริยสัจ ๔^{๕๗} การพิจารณาสัจจะ ๔ สักว่าเป็นสัจจะ ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา เป็นปรมาณูธรรม คือรูปนาม ชันธ อายตนะ ธาตุ สัจจะ เท่านั้น คำว่า “สัจจะ” แปลได้หลายนัย เช่น ความจริงที่พระอริยะตรัสรู้ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้เป็นอริยะ ความจริงที่ประเสริฐ คือ แท้ แน่นอน ไม่คลาดเคลื่อน ในที่นี้หมายถึงอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี่คือทุกข์” ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี่คือเหตุให้เกิดทุกข์” ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่คือ “ความดับทุกข์” ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี่คือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์”

๑. ทุกขอริยสัจ ความจริงอันประเสริฐ ทุกข์ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การไม่ได้สิ่งที่ต้องการเป็นทุกข์ ว่าโดยย่อ อุปาทานชันธ ๕ เป็นทุกข์

๒. ทุกขสมุทัยอริยสัจ ความจริงอันประเสริฐคือ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

๓. ทุกขนิโรธอริยสัจ ความจริงอันประเสริฐคือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ความปล่อยวาง ความไม่ติดข้อง ความหลุดพ้น โปร่งเป็นอิสระคือ พระนิพพาน

^{๕๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๘๔/๓๑๙.

^{๕๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๘๕/๓๒๑

^{๕๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๘๖/๓๒๔.

๔. ทุกชนิดโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง ความจริงอันเป็นประเสริฐคือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ^{๕๘}

๒.๓.๓ หลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา แบบพอง-ยุบ

การปฏิบัติในรูปแบบของสายพอง-ยุบนี้ มีการใช้คาบบริกรรมเป็นหลัก เพื่อให้สติแนบแน่นอยู่กับสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ การกำหนดรู้ เป็นการใส่ใจอาการที่เกิดขึ้นทางกายและใจให้ได้ปัจจุบันไม่ก่อนไม่หลังกับอาการที่เกิดขึ้น คือ การกำหนดกับอาการรู้ต้องพร้อมกันเสมอ จิตเป็นเพียงผู้กำหนดรู้ โดยไม่มีการวิเคราะห์วิจารณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ดังมีรายละเอียดของการปฏิบัติต่อไปนี้

๑. วิธีการปฏิบัติขั้นพื้นฐานแบบ พอง-ยุบ

๑) การยืน

การยืน หมายถึง การเหยียดลำตัวในแนวตั้ง เป็นการตั้งตรงของร่างกายจัดเป็นสภาวะตั้งของธาตุลม เป็นการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ในหมวดอิริยาบถบรรพ

โยคีพึงยืนให้ลำตัวตรง คอตั้งตรง เท้าทั้งสองห่างกันเล็กน้อย มือทั้งสองข้างจับกันไว้ด้านหน้า หรือด้านหลังของลำตัว หรือกอดอกไว้ เพื่อมิให้แขนแกว่งไปมา การยืนทำนี้จะทำให้ดูสง่าและระบบการหายใจดี หรีตาลง (มองด้วยอาการสำรวจ) ทอดสายตาตรงไปข้างหน้าประมาณ ๖ ฟุต (ประมาณ ๒ เมตร) ในขณะที่ยืนอยู่ มีสติระลึกรู้ที่อาการยืนเท่านั้น ยืนก็รู้ว่ายืน แล้วกำหนดว่า ยืนหนอ ๆๆ สามครั้ง

๒) การกลับตัว

การกลับตัว หมายถึง เมื่อเดินจงกรมไปสู่ปลายทางเดินแล้ว หยุดยืนมีสติรู้ที่อาการยืนเท้าทั้ง ๒ ข้างชิดกัน พร้อมกำหนดในใจว่า หยุดหนอ เมื่ออาการยืนปรากฏขึ้นก็ให้มีสติระลึกรู้ที่อาการยืน กำหนดว่า ยืนหนอ ๆๆ กำหนดต้นจิตเมื่อจะหันลำตัวกลับมีสติระลึกรู้อาการที่จิตสั่ง กำหนดว่าอยากกลับหนอ ๆๆ แล้วค่อย ๆ หันลำตัวไปทางขวาโดยย่อเข้าขวาเล็กน้อย ยกเท้าขวาขึ้นเล็กน้อยแล้วหมุนไปทางขวา วางเท้าลง มีสติระลึกรู้อาการเคลื่อนไหวของเท้าให้ชัดเจนพร้อมกับบริกรรมว่ากลับหนอ แล้วยกเท้าซ้ายมาวางชิดกับเท้าขวา พร้อมกับกำหนดว่า กลับหนอ หมุนตัวกลับแบบนี้ จะกี่ครั้งก็ได้ แต่อย่างน้อยไม่ควรต่ำกว่า ๓ คู่ ๖ ครั้ง จนหมุนลำตัวกลับมาอีกด้านหนึ่งได้พอดี เมื่ออาการยืนปรากฏขึ้นอีกครั้ง มีสติระลึกรู้ที่อาการยืนให้ชัดเจน กำหนดว่า ยืนหนอ ๆๆ ก่อนจะเดินจงกรมต่อไปให้มีสติระลึกรู้จิตสั่งว่า อยากเดินหนอ ๆๆ แล้วจึงเริ่มเดินจงกรมต่อไปโดยก้าวเท้าขวาออกก่อนเสมอ

๓) การเดินจงกรม

^{๕๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๘๖-๔๐๒/๒๖๐-๒๖๘.

การเดิน หมายถึง การเคลื่อนร่างกายทั้งหมดไปข้างหน้า คำว่า จงกรม เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง การเดินไปมาในสถานที่แห่งเดียวหรือ หมายถึงการเดินกลับไปกลับมาอย่าง ซ้ำ ๆ โดยมีสติระลึกรู้อยู่ที่อาการเคลื่อนไปของเท้า

ขณะเดินจงกรมไม่หลับตาเดิน ไม่สอดสายสายตา หรือสนใจสิ่งรอบตัว แต่ให้สำรวจสายตาโดยทอดสายตาลงบนพื้นประมาณ ๓ เมตรในเบื้องต้น เมื่อสมาธิมีกำลังเพิ่มขึ้นแล้ว จะมองต่ำลง ในระยะทางที่ใกล้เข้ามาเป็น ๒.๕ เมตร และ ๒ เมตรตามลำดับ พึงรับรู้สภาวะเบา และหนัก ในขณะที่เดิน โดยตามรู้สภาวะการยก ย่างเหยียบ (อย่าจ้องพื้น เพราะจะทำให้เวียนศีรษะ)

ขณะยกเท้า สภาวะเบาปรากฏ เพราะธาตุไฟที่มีสภาวะเบาเป็นหลักในขณะนั้น ธาตุไฟอันมีธาตุลมตามไป ย่อมเป็นปัจจัยแก่การยกเพราะธาตุไฟมีสภาวะพุ่งขึ้นสูง

ขณะย่างเท้า สภาวะผลัดกันปรากฏ เพราะธาตุลมมีสภาวะผลัดกันเป็นหลักในขณะนั้น ธาตุลมอันมีธาตุไฟตามไป ธาตุลมอันมีสภาวะไปทางขวางย่อมเป็นปัจจัยแก่การย่าง และก้าวไปข้างหน้า

ขณะเหยียบ สภาวะหนักปรากฏ เพราะธาตุน้ำที่มีสภาวะหนักเป็นหลักขณะนั้น ธาตุน้ำอันมีธาตุดินตามไปย่อมเป็นปัจจัยแก่การเหยียบ เพราะธาตุน้ำมีสภาวะหนักกว่าธาตุดิน

ขณะวางเท้า สภาวะผัสสะที่แข็งหรืออ่อนปรากฏ เพราะธาตุดินที่มีสภาพแข็ง หรืออ่อนเป็นหลักในขณะนั้น ธาตุดินอันมีธาตุน้ำตามไปย่อมเป็นปัจจัยแก่การวาง การที่ธาตุน้ำคล้อยตาม ธาตุดินแม้ในการกदनั้น ย่อมมีเพราะการกตสำเร็จได้ด้วยอำนาจของธาตุดินที่อาการกระทบ

คำบริกรรมกับอาการเคลื่อนไปของเท้าต้องให้พอดีกันไม่ไปก่อนหรือไปหลัง จึงจะมีสติระลึกรู้ปัจจุบันอารมณ์ ให้บริกรรมในใจ ไม่ออกเสียง ไม่ขยับปาก ไม่กระดกคิ้ว ไม่ก้มดูเท้าที่กำลังก้าวอย่าง ไม่ยกเท้าสูงจนเกินไป หรือลากไปกับพื้น

หยุดเดิน เมื่อมีอารมณ์รอง (อารมณ์อื่น) ที่ชัดเจนกว่าแทรกขึ้นมา เช่น ได้ยินเสียง หรือได้กลิ่น หรือ เกิดความคิดนึก โดยมีสติระลึกรู้อาการที่เกิดขึ้นนั้น พร้อมกับกำหนดว่า ได้ยินหนอ ๆ ๆ หรือ กลิ่นหนอ ๆ ๆ หรือ คิดหนอ ๆ ๆ เป็นต้น จนอารมณ์รองนั้น ๆ ดับไป หายไปแล้วจึงเดินจงกรมต่อ หากไม่หยุดเดินในขณะที่เกิดอารมณ์รองแทรกเข้ามาจะกลายเป็นสองอารมณ์ ทำให้สติไม่ตั้งมั่น ขณิกสมาธิไม่เกิด (ไม่ได้วิถิจิตเดียว) หลังจากการตื่นนอน และหลังจากการรับประทานอาหาร ควรเดินจงกรมก่อนเสมอ แล้วจึงมานั่งสมาธิจะทำให้ไม่โง่งง มีสติระลึกรู้ได้ดี^{๕๙}

การเดินจงกรม มี ๖ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ ขว้างหนอ – ซ้ายย่างหนอ

^{๕๙} พระคันธสาราภิงค์, ศิกษาวีธีเจริญสติ ด้วยภาษาง่าย ๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐-๑๓.

ระยะที่ ๒ ยกหนอ - เขียบหนอ

ระยะที่ ๓ ยกหนอ - ย่างหนอ - เขียบหนอ

ระยะที่ ๔ ยกสั้นหนอ - ยกหนอ - ย่างหนอ - เขียบหนอ

ระยะที่ ๕ ยกสั้นหนอ - ยกหนอ - ย่างหนอ - ลงหนอ - ถูกหนอ

ระยะที่ ๖ ยกสั้นหนอ - ยกหนอ - ย่างหนอ - ลงหนอ - ถูกหนอ - กตหนอ

การเดินจงกรมระยะที่ ๑ ขวาย่างหนอ - ซ้ายย่างหนอ มีสติระลึกรู้ที่อาการยืน กำหนดว่า ยืนหนอ ๆๆ สามครั้ง ยกสั้นเท้าเล็กน้อย งอเข่าแล้วค่อย ๆ ยกเท้าขวาก้าวไป อย่างมีสติระลึกรู้ ตั้งแต่เริ่มยกเท้า กำหนดว่า ขวาย่าง พอเท้าเหยียบลงพื้นลง หนอ พอดี แล้วถ้าย่น้ำหนักตัวไปข้างขวา ยกสั้นเท้า งอเข่า ค่อย ๆ ยกเท้าซ้าย ก้าวไปอย่างมีสติระลึกรู้ กำหนดว่า ซ้ายย่าง พอเท้าเหยียบลงพื้นลง หนอ พอดี

ข้อควรระวังในการเดินระยะที่หนึ่งจะต่างจากการเดินปกติเพียงเล็กน้อย คือ การกำหนดว่า ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ ต้องต่อเนื่องกันไปจนการเคลื่อนที่ของเท้าสิ้นสุดลง^{๖๐} เป็นระยะเดียว (เพราะมีหนอเดียว) ไม่กำหนดแยกกันว่า ขวา...ย่าง...หนอ...เพราะถ้าแยกคำกำหนดแล้วจะกลายเป็นการเดินระยะที่ ๓ และคำว่า “หนอ” ให้สั้น ๆ อย่าลากเสียงยาวว่า “หนอ”

การเดินจงกรมระยะที่ ๒ ยกหนอ - เขียบหนอ

มีสติระลึกรู้อาการยืน กำหนดว่า ยืนหนอ ๆๆ สามครั้งแล้ว ยกเท้าขวาขึ้นช้า ๆ อย่างมีสติระลึกรู้อาการยกของเท้าที่เคลื่อนจากเบื้องล่างขึ้นสู่เบื้องบนว่า ยก พร้อมไปกับการยืนเท้าไปข้างหน้า เมื่ออาการยกสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น ยกหนอ ขณะที่ยกเท้าเคลื่อนลงสู่พื้น มีสติระลึกรู้อาการเคลื่อนเท้าลงจนถึงพื้น กำหนดว่า เขียบ เมื่ออาการเหยียบสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น เขียบหนอ เท้าซ้ายก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

การเดินจงกรมระยะที่ ๓ ยกหนอ - ย่างหนอ - เขียบหนอ

มีสติระลึกรู้อาการยืน กำหนดว่า ยืนหนอ ๆๆ ยกเท้าขวาขึ้นช้า ๆ โดยยกฝ่าเท้าขึ้นตรง ๆ ไม่หันฝ่าเท้าไปด้านหลัง มีสติระลึกรู้อาการยกของเท้า กำหนดว่า ยก เมื่ออาการยกสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น ยกหนอ

มีสติระลึกรู้อาการเคลื่อนเท้าขวาไปข้างหน้า (ก้าวสั้น ๆ) กำหนดว่า ย่าง เมื่ออาการย่างสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น ย่างหนอ

เคลื่อนเท้าลงสู่พื้นอย่างมีสติระลึกรู้อาการเคลื่อนเท้าลงจนถึงพื้น กำหนดว่า เขียบ เมื่ออาการเหยียบสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น เขียบหนอ เท้าซ้ายก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

^{๖๐} พระเทพสิทธิทวารจารย์ (ทอง สิริมจฺคโล), ทางสายเอก (ฉบับย่อ), (เชียงใหม่ : ม.ป.ป., ๒๕๕๒), หน้า ๕๕.

จะเห็นได้ว่าการเดินจงกรมระยะที่ ๑ เป็นหนึ่งส่วนของการเดินจงกรมระยะที่ ๓ และการเดินจงกรมระยะที่ ๒ เป็นสองส่วนของการเดินจงกรมระยะที่ ๓ การเดินจงกรมระยะที่ ๑ ถึงระยะที่ ๓ จัดเป็นกลุ่มเดียวกัน

การเดินจงกรมระยะที่ ๔ ยกสันหนอ - ยกหนอ - ย่างหนอ - เขยิบหนอ

มีสติระลึกรู้อาการยืน กำหนดว่า ยืนหนอ ๆๆ สามครั้งแล้ว

มีสติระลึกรู้ที่ส้นเท้าขวา ค่อย ๆ ยกสันเท้าขวาขึ้นจากพื้นเล็กน้อย (ประมาณ ๒-๓ นิ้ว) ขณะยกสันเท้าขึ้น (ปลายเท้ายังติดพื้นอยู่) มีสติระลึกรู้อาการยก กำหนดว่า ยกสันหนอ หยุดนิดหนึ่ง

มีสติระลึกรู้ที่เท้ากำลงยก กำหนดว่า ยก เมื่ออาการยกสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น ยกหนอ มีสติระลึกรู้อาการเคลื่อนเท้าขวาไปข้างหน้า (ระยะก้าวสั้น ๆ) กำหนดว่า ย่าง เมื่ออาการย่างสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น ย่างหนอ

ขณะที่ฝ่าเท้าเคลื่อนลงสู่พื้นมีสติระลึกรู้อาการเคลื่อนเท้าลงจนถึงพื้นกำหนดว่า เขยิบ เมื่ออาการเขยิบสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น เขยิบหนอ เท้าซ้ายก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

การเดินจงกรมระยะที่ ๕ ยกสันหนอ - ยกหนอ - ย่างหนอ - ลงหนอ - ถูกหนอ

การเดินจงกรมระยะที่ ๕ เหมือนกับระยะที่ ๔ คือ ยกสันหนอ - ยกหนอ - ย่างหนอ - เขยิบหนอ ตรงที่เขยิบหนอจะแบ่งออกเป็น ๒ ระยะคือ ลงหนอ - ถูกหนอ

เมื่อก้าวเท้าถึง ย่างหนอ แล้วให้มีสติระลึกรู้อาการเคลื่อนเท้าลง กำหนดว่า ลง เมื่ออาการลงสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น ลงหนอ

ขณะที่ฝ่าเท้าเคลื่อนลงสู่พื้นอย่างมีสติระลึกรู้อาการเคลื่อนเท้าลงจนถึงพื้น กำหนดว่า ถูก เมื่ออาการถูกสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น ถูกหนอ เท้าซ้ายก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

การเดินจงกรมระยะที่ ๖ ยกสันหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-ลงหนอ-ถูกหนอ-กตหนอ

การเดินจงกรมระยะที่ ๖ เหมือนกับการเดินจงกรมระยะที่ ๕ คือ ยกสันหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-ลงหนอ-ถูกหนอ ตรงที่ถูกหนอจะแบ่งออกเป็น ๒ ระยะคือ ถูกหนอ - กตหนอ

เมื่อก้าวเท้าถึงระยะ ถูกหนอ แล้วมีสติระลึกรู้อาการเคลื่อนเท้าลงกตกับพื้น กำหนดว่า กต เมื่ออาการกตสิ้นสุดลง ลง หนอ พอดีเป็น “กตหนอ เท้าซ้ายก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

จะเห็นได้ว่า การเดินจงกรมระยะที่ ๕ และระยะที่ ๖ เหมือนกัน เพียงเพิ่มความละเอียดในการเดินจงกรมให้มากขึ้น ทำให้เกิดสมาธิมากขึ้น โยคีฟิ่งกำหนดต้นจิตในการเดินจงกรมด้วย เช่น เดินจงกรมระยะที่ ๓ กำหนดต้นจิต ปฏิบัติโดย กำหนดต้นจิตก่อนว่า อยากยกหนอ จึงยกเท้า กำหนดว่า ยกหนอ กำหนดต้นจิตก่อนว่า อยากย่างหนอ จึงย่างเท้า กำหนดว่า ย่างหนอ กำหนดต้นจิตก่อนว่า อยากเขยิบหนอ จึงเขยิบลงกับพื้น กำหนดว่า เขยิบหนอ เป็นต้น เป็นการเพิ่มสติสมาธิ

การเดินจงกรมทั้ง ๖ ระยะนั้นในขณะที่เคลื่อนไหวจะต้องมีสติระลึกรู้ที่อาการเคลื่อนไหวของเท้า แต่ละขณะ ๆ ในการยก ย่าง เขยิบ อย่างละเอียด พร้อมกับกำหนดอาการนั้น ๆ ไม่ก่อน

หรือไม่หลังกว่ากัน การเดินจงกรมให้เดินช้า ๆ เหมือนคนป่วยหนัก จะทำให้มีสติระลึกงูได้ทันปัจจุบัน ยกเว้นเกิดอาการง่วงนอนให้เดินจงกรม ระยะที่ ๑ หรือเดินเร็ว ๆ

การเพิ่มระยะการเดินจงกรมให้เป็นระยะที่ ๒ หรือระยะที่ ๓ หรือระยะที่ ๔ หรือระยะ ที่ ๕ หรือระยะที่ ๖ ได้นั้นขึ้นอยู่กับสภาวะธรรมของโยคีเอง หากสภาวะธรรมไม่ก้าวหน้า วิปัสณาจารย์ ก็จะไม่ให้แบบฝึกหัดเพิ่ม บางคนอาจเดินจงกรมระยะที่ ๑ เป็นเวลานานถึงหนึ่งเดือนก็มี

๔) การนั่งสมาธิ

การนั่งสมาธิ หมายถึง อาการคู้เข้าของกายครึ่งล่าง และการเหยียดตั้งของกายครึ่งบน อันเป็นสภาวะหย่อน หรือตั้งของธาตุลม พร้อมกับทำจิตให้ตั้งมั่นแน่วแน่เป็นสมาธิ นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า อันมีท่าที่นั่งสมาธิที่นิยมกัน ๓ ท่า

แบบที่ ๑ ท่านั่งแบบเรียงขา นั่งพับเข้าซ้ายงอเข้ามาข้างใน ให้ฝ่าเท้าซ้ายชิดกับต้นขาขวา ด้านในแล้วพับเข้าขวาเข้ามา ให้ส้นเท้าขวาแตะกับหน้าแข้งซ้าย มือขวาวางซ้อนไว้บนมือซ้าย

แบบที่ ๒ ท่านั่งแบบทับขา นั่งเหมือนแบบที่ ๑ แต่ให้ยกเท้าขวาวางบนน่องซ้าย มือขวาวางซ้อนไว้บนมือซ้าย

แบบที่ ๓ นั่งขัดสมาธิเพชร นั่งเหมือนแบบที่ ๑ แต่ขาขัดกันทั้งสองข้าง เป็นท่าที่นั่งที่มั่นคงมาก มือขวาวางซ้อนไว้บนมือซ้าย^{๖๑}

(๑)การหาอาการpong-yup และการกำหนดอาการpong-yup มีดังนี้ คือนั่งตัวตรง หลังตรง (ห้ามนั่งหลังงอเป็นอันตราย) หายใจตามปกติ ไม่ตะเบ็งท้อง ใช้ฝ่ามือทาบที่หน้าท้องตรงสะดือ จะรู้สึกถึงอาการpong-yupของท้อง หากยังไม่ชัดเจน ให้นอนลงกับพื้น เอามือทาบไว้ที่หน้าท้องตรงสะดือ ก็จะรู้สึกอาการpong-yupได้ชัดเจนมากขึ้น แล้วลุกขึ้นนั่งกำหนด

หากยังไม่พบอาการpong-yupอีก พึงมีสติระลึกที่อาการนั่ง กำหนดว่า นั่งหนอ ถูกหนอ จนกว่าจะมีความรู้สึกว่ามีอาการpong - อาการyupที่ท้องปรากฏขึ้นเอง เมื่อมีความรู้สึกมีอาการท้องpong-ท้องyup ชัดดีแล้ว จึงใส่คำบริกรรม กำหนดตามอาการpong อาการyupของท้อง ในตอนแรก ๆ อาจจะใส่ หนอ ไม่ทันก็ไม่ต้องใส่ เมื่อโยคีปฏิบัติไปเรื่อย ๆ สติ สมาธิ มีมากขึ้น ก็ให้เห็นอาการpong-yup ห่างกันมากขึ้นจึงค่อยใส่ หนอ

ในการปฏิบัติเบื้องต้นโยคีพึงมีสติระลึก อาการpong-yup ที่สะดือก่อน หากปฏิบัติไป นาน ๆ จะพบว่าอาการpong-yup อาจอยู่เหนือสะดือ หรือต่ำกว่าสะดือ หรืออยู่ด้านข้างสะดือก็ได้ เมื่อพบอาการเช่นนั้นให้กำหนดอาการpong-yupตามที่ปรากฏเป็นปัจจุบัน อาการ pong-yup เป็นอารมณ์หลัก

^{๖๑} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) รจนา, **มหาสติปัฏฐานสูตร**, พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, M.A., Ph.D.), ตรวจชำระ, พระคันธसारากวีวงศ์ แปลและเรียบเรียง, (กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๗๗.

การกำหนดว่า พองหนอ ยุบหนอ เป็นโฆหารบัญญัติ จะต้องใช้อารมณบัญญัติควบคู่กับอารมณปรมัตถ์ (อาการเคลื่อนไหว) เพื่อให้จิตตั้งมั่น มีสมาธิอยู่กับปัจจุบันอารมณ์ได้ชั่วขณะหนึ่ง (ขณิกสมาธิ) เมื่อกำหนดแบบนี้ อย่างต่อเนื่องมากเข้า ๆ สติจะทำให้เกิดสมาธิ สมาธิจะเริ่มมีกำลังแก่กล้ามากขึ้น เรียกว่าสมาธิญาณ จนถึงปัญญาญาณ

(๒) การนั่งสมาธิ ระยะ ๒ กำหนดว่า พองหนอ – ยุบหนอ

วิธีปฏิบัติ นั่งสมาธิท่าใดท่าหนึ่งใน ๓ ท่าข้างต้น โดยนั่งตัวตรง หลังตรง ศีรษะตรง หลังตาเบา ๆ มือขวาทับมือซ้าย วางซ้อนกันไว้ที่หน้าตัก มีสติระลึกอยู่ที่อาการพองของท้อง กำหนดว่า พอง เมื่อสุดอาการพอง ลง หนอ พอดีเป็น พองหนอ ขณะที่อาการของท้องยุบลง สติระลึกรู้ตาม อาการยุบของท้อง กำหนดว่า ยุบ เมื่อสิ้นสุดอาการยุบ ลง หนอ พอดีเป็น ยุบหนอ

การกำหนด ให้กำหนดในใจเบา ๆ และให้ตรงกับอาการที่เกิดขึ้น ฟังใส่ใจเฝ้าสังเกตดู อาการพอง-อาการยุบ ที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

หากกำหนดอาการพอง-อาการยุบไม่ชัดเจน หรือกำหนดไม่สะดวกให้เปลี่ยนไปกำหนด อาการนั่ง รับรู้ความรู้สึกเย็น-ร้อน อ่อน-แข็ง พร้อมกับกำหนดว่า นั่งหนอ ถูกหนอ แทนเหมาะสำหรับ ผู้ที่เคยปฏิบัติอานาปานาสติมาก่อน หรือผู้ที่กำหนดอาการพอง-ยุบไม่ได้ ให้เฝ้าสังเกตอาการถูกผัสสะ กระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นติดต่อกันไม่ขาดสาย สำหรับอาการกระทบนั้นให้ย้ายไปกำหนดจุดต่าง ๆ ที่ เห็นว่าสามารถกระทบกับสิ่งอื่นได้ประมาณ ๕-๖ จุด^{๒๒}

หากอาการพอง-อาการยุบ เกิดขึ้นเร็วมากจนกำหนดไม่ทัน ให้กำหนดว่า รู้หนอ ๆ ๆ หาก มีอารมณ์อื่น ๆ ที่ชัดเจนกว่าแทรกเข้ามา เช่น อาการปวด อาการร่วง ได้ยินเสียง เห็นภาพทางใจ อาการเบื่อเป็นต้น ให้หยุดกำหนดอาการพอง-อาการยุบ แล้วย้ายสติระลึกอารมณ์ที่ใหม่ (เรียกว่า อารมณฺรอง) จนกว่าอารมณ์รอนั้น ๆ จะหายไป ดับไป แล้วกลับมากำหนดอาการพอง-อาการยุบ หรือกำหนดอาการ นั่งหนอ-ถูกหนอ ซึ่งเป็นอารมณ์หลักต่อไป

(๓) การนั่งสมาธิ ระยะ ๓ ใช้คำบริกรรมว่า พองหนอ - นั่งหนอ – ยุบหนอ

วิธีปฏิบัติเหมือนกับการนั่งสมาธิระยะ ๒ เพียงแต่อาการพอง-อาการยุบ มีระยะห่างกัน ทำให้มีช่องว่างอยู่นิดหน่อย ให้กำหนดว่า นั่งหนอ แทรกเพื่อให้สติต่อเนื่องกันไม่มีช่องว่าง (กิเลส แทรกเข้ามาไม่ได้)

เมื่ออาการพองปรากฏ กำหนดว่า พองหนอ อาการยุบยังไม่ปรากฏ ให้กำหนด นั่งหนอ เมื่ออาการยุบปรากฏ กำหนดว่า ยุบหนอ

^{๒๒} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ปรินายก, วิปัสสนาธุณี พิมพ์ครั้งที่ ๒, แปลโดย จำรูญ ธรรมดา, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาสน์ไทยการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔.

ขณะที่กำหนดอาการนั่ง ให้มีสติระลึกทั่วทั้งตัว ไม่กำหนดส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย เช่น แขน ขา ศีรษะ เป็นต้น ไม่ควรกั้นลมหายใจ หรือบังคับลมหายใจ เพื่อจะกำหนดระยะเวลาที่ ๓ หรือ กำหนดแบ่งระยะเอาเองซึ่งไม่ตรงตามสภาวะ

(๔) การนั่งสมาธิระยะ ๔ กำหนดว่า พองหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ - ยุบหนอ

วิธีปฏิบัติเหมือนกับการนั่งสมาธิระยะ ๓ เพียงแต่เมื่อ นั่งหนอ แล้ว อาการพองยังไม่ปรากฏ ยังมีช่วงว่างอยู่อีก ให้กำหนดว่า ถูกหนอ ที่ก้นย้อยด้านขวา หรือ ถูกหนอ กับส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ที่มีอาการรู้สึกผัสสะกระทบถูกต้องชัดเจนที่สุด สำหรับอาการผัสสะกระทบ ต้องกำหนดเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ๔ - ๕ จุดโดยไม่ซ้ำที่ก้นจึงจะดี^{๖๓}

เมื่ออาการพองปรากฏ กำหนดว่า พองหนอ อาการยุบยังไม่ปรากฏ ให้กำหนด นั่งหนอ อาการยุบยังไม่ปรากฏอีก ให้กำหนด ถูกหนอ เมื่ออาการยุบปรากฏ กำหนดว่า ยุบหนอ

(๕) ข้อควรระวังในการนั่งสมาธิ

ขณะนั่งสมาธิให้มีสติระลึกอาการภายใน ที่อาการพอง-อาการยุบ หรือที่จุดกระทบ (ผัสสะ) โดยให้รู้สภาวะของธาตุไฟ (เย็น-ร้อน) ธาตุดิน (นุ่ม-แข็ง) ธาตุลม (หยาบ-ตึง) แล้วปล่อยวางไป ในการนั่งสมาธิจึงมีข้อควรระวังดังนี้

ขณะนั่งสมาธิต้องหลับตาเสมอ หายใจให้เป็นปกติ อย่าหายใจแรง อย่ากั้นลมหายใจ อย่าตะเบ็งท้อง เพราะจะทำให้เหนื่อยเร็ว พยายามนั่งตัวตรง อย่าฟุ้งฝัน หรือกำแพง การนั่งตัวตรงมีประโยชน์ คือ ทำให้อาการพอง-อาการยุบ ปรากฏชัดเจน มีเวทนาน้อยเนื่องจากเลือดลมเดินสะดวก ทำให้วิริยะกับสมาธิเสมอกัน ความโง่งม มีน้อย

อารมณ์หลัก คือ อาการพอง-อาการยุบ ขณะนั่งสมาธิ อารมณ์รอง คือ อารมณ์ อื่น ๆ ที่ปรากฏขึ้นระหว่างการปฏิบัติ เช่น แสง เสียง ปวด เมื่อย เป็นต้น หากมีอารมณ์รอง ปรากฏขึ้น โยคีต้องตามกำหนดที่อารมณ์รอง มีสติระลึกอารมณ์รองเหล่านั้นอย่าให้ขาดสติ^{๖๔} อารมณ์ไหนปรากฏชัดเจนกว่า ให้กำหนดรู้อารมณ์นั้นเสมอ จนกว่าอารมณ์รองนั้นจะหายไป แล้วจึงย้ายสติไประลึกอารมณ์หลักต่อไป สำคัญที่ต้องรู้เบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดของอารมณ์ที่กำลังกำหนดอยู่ เพื่อให้เห็นความเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปของอารมณ์นั้น ๆ หากอารมณ์รองที่ปรากฏทางกาย หรือทางใจ ไม่สามารถจะบรรยายออกมาเป็นคำพูดได้ ให้กำหนดว่า รู้หนอ ๆๆ^{๖๕}

หากเวทนาเกิดขึ้นพึงมีสติระลึกอาการของเวทนาเท่านั้น อย่าพยายามที่เอาชนะเวทนา ไม่ขยับตัวเพื่อคลายเวทนา หากเวทนามีหลายจุด ให้มีสติระลึกจุดที่ชัดเจนที่สุดเพียงจุดเดียว หาก

^{๖๓} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) รจนา, **วิปัสสนาขุณี พิมพ์ครั้งที่ ๒**, หน้า ๓๒.

^{๖๔} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) รจนา, **วิปัสสนาขุณี พิมพ์ครั้งที่ ๒**, หน้า ๓๑.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

อาการชัดพอ ๆ กันให้เลือกจุดใดจุดหนึ่งเพียงจุดเดียว เวหนามีประโยชน์ ทำให้ไม่่วงนอน ทำให้จิตไม่ฟุ้งซ่าน ทำให้เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ชัดเจน

พยายามปฏิบัติให้ได้ตามกำหนดเวลาที่ตั้งใจไว้ เช่น เดินจงกรม ๑ ชั่วโมง นั่งสมาธิ ๑ ชั่วโมง เพื่อให้อินทรีย์สมดุลกัน หากเวทนาปรากฏให้ยกเลิกเวลา และพยายามกำหนดอาการปวดไปจนกว่าอาการปวดนั้นดับไป หากโยคีกำหนดอาการที่ปรากฏได้เท่าทันปัจจุบัน ตรงตามอาการ แล้วการปรุแต่งของสังขารชั้นร์ และสัญญาชั้นร์ก็จะมีไม่ได้ ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใด ๆ ก็ระลึกไว้ภายในเช่นนี้เรื่อยไป

(๖) วิธีแก้อาการง่วง เมื่อมีอาการง่วงนอนเกิดขึ้น ควรปฏิบัติ ดังนี้

ให้ยืดตัวขึ้นให้ตรง และมีสติระลึกถึงถึงอาการง่วงนั้น กำหนดว่า ง่วงหนอ ๆ ๆ เร็ว ๆ แรง ๆ ถี่ ๆ หนัก ๆ

หากยังไม่หาย ให้ลืมตา ให้อยู่ในที่ที่มีแสงสว่าง หรือกำหนดนิมิตว่า สว่างหนอ ๆ ๆ

หากยังไม่หาย ให้ลูบตามแขน ใบหน้า ดึงหู หรือลุกขึ้นยืนกำหนดว่า ยืนหนอ-ถูก หนอ ๆ ๆ มีสติระลึกถึงที่ฝ่าเท้าผัสสะกระทบถูกกับพื้น

หากยังไม่หาย ลุกขึ้นเดินจงกรมระยะ ๑ เดินเร็ว ๆ หรือเดินถอยหลัง หรือทำอิริยาบถย่อย

หากยังไม่หาย ลุกขึ้นไปล้างหน้า หากยังไม่หาย และทนไม่ไหวจริง ๆ ให้นอนแบบ สีหไสยาสน์ และกำหนดเวลาที่ตื่น เมื่อรู้สึกตัวตื่นแล้วรีบลุกขึ้นทันที เพื่อปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาต่อไป ในบัลลังก์ต่อไปให้เดินจงกรมมากกว่านั่งสมาธิประมาณ ๑๕ นาทีเพื่อเพิ่มความเพียร และควรอยู่ในที่แจ้งมีแสงสว่างอย่าปฏิบัติอยู่ในที่มืด

การนั่งสมาธิประกอบด้วยสมาธิ ๓ ส่วน วิริยะ ๑ ส่วน การเดินจงกรมประกอบด้วยวิริยะ ๓ ส่วน สมาธิ ๑ ส่วน หากสมาธิมากเกินไปวิริยะจะทำให้เชื่องซึมขาดสติ หากมีวิริยะมากเกินไป อุจจนิวรรณ์ ความฟุ้งซ่านก็จะเข้า ทำให้กระวนกระวาย ขาดสติ สมาธิญาณไม่เกิด

ฉะนั้นเพื่อให้วิริยะกับสมาธิสมดุลกัน โยคีควรเดินจงกรมกับนั่งสมาธิเป็นเวลาอย่างละเท่า ๆ กันแต่ไม่ควรเกินอย่างละ ๑ ชั่วโมง เมื่อโยคีปฏิบัติจนได้สภาวะธรรมแล้ว วิปัสสนาจารย์ จะให้บทเรียนต่อไป ขึ้นอยู่กับสภาวะธรรมที่ปรากฏแก่โยคีเอง

(๗) การนอนสมาธิ

การนอนสมาธิ หมายถึง การเหยียดลำตัวไปทางขวาโดยวางราบทั้งตัว จัดเป็นสภาวะตั้งของธาตุลม^{๖๖} อิริยาบถนอนมี ๒ ท่า คือ ๑. ท่านอนแบบสีหไสยาสน์ (นอนตะแคงขวา) ๒. ท่านอนแบบธรรมดา (นอนหงาย)

^{๖๖} พระโสภณมหาเถระ (มหาสียาตอ) รจนา, มหาสติปัฏฐานสูตร, หน้า ๗๗.

วิธีปฏิบัติขณะนอน ให้รู้สึกถึงอาการพอง-อาการยุบของท้อง กำหนดว่า พองหนอ ยุบหนอ หรือให้มีสติระลึกถึงอาการนอนราบ และอาการที่ร่างกายสัมผัสกระทบถูกกับที่นอน กำหนดว่านอนหนอ ถูกหนอ ๆ ๆ จนกว่าจะหลับไป

อิริยาบถย่อย อิริยาบถย่อยต่าง ๆ ได้แก่การเคลื่อนไหว การเหยียด การคู้ เป็นต้น ประกอบกันขึ้นกลายเป็นอิริยาบถใหญ่ (การยืน การกลับตัว การเดิน การนั่ง การนอน) อิริยาบถย่อยจึงเป็นอิริยาบถที่สำคัญที่สุด เพื่อให้สติมีกำลังต่อเนื่อง ดังนั้นโยคีจะต้องมีวิริยะความเพียรมากเป็นพิเศษ ในการกำหนดอิริยาบถย่อยตลอดเวลา ตั้งแต่ลืมตาตื่นนอนจนกระทั่งหลับอีกครั้ง

โยคีพึงกำหนดทุก ๆ อาการที่เคลื่อนไหว เช่น การรับประทานอาหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นช่องทางให้กิเลสเข้ามาสู่จิตได้มากที่สุด พึงวางสติไว้ที่พินกรรม กำหนดแต่อาการที่พินเคลื่อนไปมาว่าเคี้ยวหนอ ๆ ๆ เท่านั้นพอ ไม่ต้องไปใส่ใจถึงรสชาติของอาหารว่าเป็นอย่างไร

ตัวอย่างคำบริกรรมในการกำหนดอิริยาบถย่อย (ตื่นนอน) มีดังนี้

๑) ขณะไต่ยีนเสียงนาฬิกาปลุก	กำหนดว่า	ไต่ยีนหนอ ๆ ๆ
๒) ขณะอยากลืมตาขึ้น	กำหนดว่า	อยากลืมตาหนอ ๆ ๆ
๓) ขณะลืมตาขึ้น	กำหนดว่า	ลืมตาหนอ ๆ ๆ
๔) ขณะเห็นภาพ	กำหนดว่า	เห็นหนอ ๆ ๆ
๕) ขณะกะพริบตา	กำหนดว่า	กะพริบหนอ ๆ ๆ
๖) ขณะยกมือไปวางบนเข่า	กำหนดว่า	ยกหนอ / เหยียดหนอ ๆ ๆ /

ลงหนอ ๆ ๆ / ถูกหนอ / วางหนอ

๗) ขณะอยากลุกขึ้น	กำหนดว่า	อยากลุกหนอ ๆ ๆ
๘) ขณะลุกขึ้นยืน	กำหนดว่า	ลุกขึ้นยืนหนอ ๆ ๆ หรือ ยืนหนอ ๆ

๘) ขณะเดินเข้าห้องน้ำ หรือไปอยู่ที่กิจกรรมกำหนดว่าขวย่างหนอ – ข้าย่างหนอ เป็นต้น พึงใช้ความรู้สึกจับอยู่ที่อาการเคลื่อนไหวของร่างกายทุกขณะ รู้อาการพร้อมกับการกำหนดไปเข้า ๆ และให้ทันปัจจุบันอารมณ์ การกำหนดอิริยาบถย่อยจึงไม่มีหลักตายตัว ขึ้นอยู่กับอาการที่เคลื่อนไหวไป-มา สติต้องตั้งมั่น มั่นคง (คมกล้า) หากอาการของจิตเกิดขึ้น ให้ตามกำหนดรู้ความคิดที่ผุดขึ้นในจิตของตนทุกขณะ^{๖๗} ระยะเวลาเริ่มปฏิบัติใหม่ ๆ อาจกำหนดได้ไม่ละเอียด หากโยคีพยายามกำหนดอิริยาบถย่อยในทุก ๆ อาการที่เคลื่อนไหว ในที่สุดก็จะสามารถกำหนดอิริยาบถย่อยได้ทุกขณะในทุกอาการเคลื่อนไหว และวิปัสสนาญาณก็จะก้าวหน้า

^{๖๗} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ปรินายก, วิปัสสนาธุณี, แปลโดยจรัญญ ธรรมดา, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาสน์ไทยการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖-๒๗.

การเจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นการทำงานของจิตชนิดหนึ่ง ตัวการงาน คือ กายกับใจ หรือ รูปกับนาม โดยที่จิตเป็นผู้ทำงาน ลักษณะตามธรรมชาติของจิตมีอาการซัดส่ายด้วยการคิดนึกอยู่ตลอดเวลา จึงให้จิตมีงานใหม่ โดยเข้าไปกำหนดดูรู้ตามอาการที่ปรากฏภายในกายกับใจ (จิต)

องค์คุณของสติปัฏฐาน ๔ คือ อาตปปี สมปะชาโน สติมา หมายถึง ความเพียรระลึกถึงจนเกิดปัญญาที่รู้แจ้งในอารมณ์ เพราะสติเป็นเหตุจึงเกิดสมาธิ และสมาธิเป็นเหตุจึงเกิดปัญญา โยคีพึงสังเกตรู้อาการที่ปรากฏทาง กายกับจิต ให้รู้เท่าทันอารมณ์ปัจจุบันเท่านั้น^{๖๘} จุดผัสสะกระทบเกิดวิญญานจิตรู้แจ้งในอารมณ์นั้น ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดสาย ด้วยการกำหนด จดจ่อ ต่อเนื่อง เท่าทันตรงอาการ มีความสนใจ เอาใจใส่ ดูแลตนเอง ในอาการภายในเพียงแค่ขณิกสมาธิเท่านั้น เมื่อ ขณิกสมาธิเกิดติดต่อกันอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุ ให้ปัญญามีการพัฒนาแก่กล้าขึ้นตามลำดับจนเป็นวิปัสสนาญาณ^{๖๙}

ฉะนั้นขณิกสมาธิ นี้จะต้องประคองรักษาไว้ให้ดี พยายามอย่าปล่อยให้ผลอสติ (ปล่อยให้รั่ว) หากผลอสติบ่อย ๆ แล้วสมาธิจะต้องเริ่มต้นใหม่เรื่อยไป เปรียบเสมือนการจุดไฟด้วยหิน (เหล็กไฟ) เมื่อนำหินสองก้อนมาถูกันจนเกิดความร้อนเป็นเปลวไฟ หากถูหินได้สักกระยะหนึ่งแล้วพัก แล้วถูหินใหม่ ๆ ความร้อนที่จะทำให้เกิดเปลวไฟได้นั้นย่อมมีไม่ได้ฉันทใด การปฏิบัติวิปัสสนาอย่างไม่ต่อเนื่อง ทำให้ขณิกสมาธิขาดออกเป็นช่วง ๆ (รั่ว) ผลการปฏิบัติที่จะได้ก็ต้องเนิ่นช้าออกไปอีก

การกำหนดรู้อาการpong อาการยุบของท้อง ซึ่งเป็นรูปหยาบเป็นการกำหนด วาโย โฝงฐัพพรูป จัดอยู่ในประเภทธาตุกรรมฐาน มิใช่อานาปานกัมมัฏฐาน^{๗๐} เนื่องจากสภาวะpongยุบเป็นลักษณะตั้งหย่อนของลมในท้องนอกลำไส้เรียกว่า กุจฉิสยวาโย (ธาตุลม)^{๗๑} การหายใจเป็นกระบวนการที่เกิดจากการทำงานของกล้ามเนื้อกะบังลม ทรวงอก และกระดูกซี่โครง คือ กะบังลมกั้นอยู่ระหว่างช่องอกและช่องท้อง โดยอยู่ด้านล่างของปอด ตามปกติเมื่อหายใจเข้า กะบังลมจะหดตัวกดอวัยวะในช่องท้องส่งผลให้ลมในท้อง พองออกมา และเมื่อหายใจออก กะบังลมจะยืดขึ้น ส่งผลให้ลมในท้องยุบลงพร้อมกับดันลมออกจากปอด ดังนั้นสภาวะpongยุบจึงเป็นลมในท้องที่มีอยู่เดิม และเป็นอารมณ์กรรมฐานอย่างหนึ่งตามหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน^{๗๒}

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

^{๖๙} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) รจนา, **มหาสติปัฏฐานสูตร**, หน้า ๒๕.

^{๗๐} พระโสภณมหาเถระ(มหาสีสยาตอ) รจนา, **วิปัสสนาขุณี หลักการปฏิบัติวิปัสสนา (ฉบับสมบูรณ์)**, แปลโดยจรัญญ ธรรมดา, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรศาสน์ไทยการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

^{๗๑} ธาตุลม มี ๖ ประเภทได้แก่ ๑. ลมพัดขึ้นเบื้องบน ๒. ลมพัดลงเบื้องต่ำ ๓. ลมในท้อง ๔. ลมในลำไส้ ๕. ลมหายใจ ๖. ลมแล่นไปตามอวัยวะน้อยใหญ่, ม.ม.(ไทย) (๑๓/๑๑๗/๑๒๘).

^{๗๒} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) รจนา, **มหาสติปัฏฐานสูตร**, หน้า ๑๙๙.

การกำหนดรู้อาการของเวทนา พระพุทธองค์ตรัสไว้ในคัมภีร์ว่า กายนี้มีทุกข์มาก มีโทษมาก โรคมากมายเกิดในกายนี้^{๗๓} เมื่อยังมีสฬายตนะอันเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ ผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา ฉะนั้นเวทนา (สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา) ย่อมเกิดขึ้นเสมอเป็นปกติ เรียกว่า เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

การกำหนดรู้อาการของจิต ขณะที่โยคีโยนิโสมนสิการใส่ใจถึงอาการpong-อาการยุบอยู่นั้น บางครั้งจิตซัดสาย ฟุ้งซ่าน ไปในเรื่องราวต่าง ๆ อันเป็นธรรมชาติของจิต โยคีจะต้องกำหนดอาการคิดของจิตทุก ๆ ขณะที่เกิดขึ้น เรียกว่า จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

การมีสติระลึกภูมิจิตที่เข้ามาทางมนทวาร (ทางใจ) ความนึกคิดที่มีการปรุงแต่งเกิดจากผัสสะเจตสิก ที่ตากระทบกับรูป หูกระทบกับเสียง จมูกกระทบกับกลิ่น ลิ้นกระทบกับรส กายกระทบกับธาตุ ๔ และใจกระทบกับธัมมารมณ์ สภาวะธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการรู้แจ้งในการเห็น การได้ยิน การรู้กลิ่น การรู้รส การถูกต้องสัมผัส และการรู้แจ้ง มินิวัณ ๕ เป็นต้น โยคีต้องมีสติเข้าไปกำหนดรู้อาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ทันผัสสะกระทบอันเป็นปัจจุบันอารมณ์ เรียกว่า ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

การปฏิบัติวิปัสสนา แบบpong-ยุบ มีการใช้คำบริกรรม เพื่อให้สติแนบแน่นในอารมณ์กรรมฐาน ทำให้จิตจดจ่อมากขึ้น เป็นการเพิ่มวิริยะทางใจ เป็นการสาธยายทางจิต และช่วยให้รู้สึกตัว ระลึกอยู่อยู่กับปัจจุบัน เป็นการช่วยโยคีที่เริ่มปฏิบัติ เมื่อวิปัสสนาญาณมีกำลังมากขึ้นแล้วคำบริกรรมหรือปัญญาดีอารมณ์จะถูกละไปเอง แล้วจิตจะไปกำหนดรู้ปรมัตถอารมณ์^{๗๔} เองจนเห็นความเกิดดับของรูปนาม อันเป็นปัจจัยถึงมรรคผลนิพพานต่อไป

การกำหนดต้นจิต หรือจิตสิ่ง ใช้คำบริกรรมว่าอยาก เป็นคำกลาง ๆ ความหมายขึ้นอยู่กับสมมติฐานของคำนั้น เช่น อยากได้บ้านหลังใหญ่สวยงาม คำว่าอยากนี้เป็นโลภะ หรืออยากต้อยหน้า นายดำ คำว่าอยากนี้เป็นโทสะ หรืออยากไปทำบุญทอดกฐิน คำว่าอยากนี้เป็นมหากุศล^{๗๕} ฉะนั้นในที่นี้จึงหมายถึงความต้องการที่ประกอบด้วยกุศล เป็นกุศลจฉนท ความพอใจที่จะบำเพ็ญภาวนากุศลในการปฏิบัติธรรม^{๗๖} โยคีจะเริ่มฝึกการมีสติระลึกภูมิจิตสิ่ง (กำหนดต้นจิต) เมื่อสมาธิญาณแก่กล้าสามารถแยก रूपแยกนามได้ว่า รูปก็อย่างหนึ่ง นามก็อย่างหนึ่ง จึงจะกำหนดต้นจิต

^{๗๓} อง.ทสก.(ไทย) ๒๔/๖๐/๑๒๙.

^{๗๔} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) รจนา, วิปัสสนานัย เล่ม ๑, พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปลโม) ตรวจชำระ, พระคันธสาราภิวังศ์ แปลและเรียบเรียง, (นครปฐม : ซี เอไอ เซ็นเตอร์, ๒๕๕๐), หน้าที่ ๑๗๓.

^{๗๕} มหากุศล จัดเป็นกามาวจรกุศล (กุศลมี ๔ ประเภท คือ ๑. กามาวจรกุศล ๒. รูปาวจรกุศล ๓. อรูปาวจรกุศล ๔. โลกุตตรกุศล)

^{๗๖} พระภิกษุทันตะอาสาเถระ บรรยาย, การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔, พระมหาอุเทน ปัญญาปริพัทธ์ รวบรวมเรียบเรียง, (ชลบุรี : สำนักวิปัสสนามูลนิธิวิเวกอาศรม, ๒๕๕๑), หน้าที่ ๗๖-๗๗.

เมื่อจิตของโยคีเจริญอยู่ในสติปัฏฐานทั้ง ๔ แล้ว ศีล สมาธิ ปัญญา ก็เกิดขึ้นบริบูรณ์ กิเลส จะแทรกเข้ามาทางทวารทั้ง ๖ ไม่ได้เลย ตรงกันข้ามหากโยคีขาดสติกิเลสก็จะแทรกเข้าแทน ดังนั้น โยคีควรทำใจให้เป็นกลาง หน้าที่ของโยคีเพียงทำเหตุทำปัจจัยให้สมบูรณ์ คือ การกำหนดมีสติระลึก รูปร่าง-นามให้ทันปัจจุบันแล้วโยคีจะประจักษ์แจ้งความจริงได้

๒.๔. ความหมายของพุทธศาสนิกชน

พุทธศาสนิกชน หมายถึง ชาย,หญิง ผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัยหรือคนใกล้ชิดพระศาสนาที่ แสดงตนเป็นคนนับถือพระพุทธศาสนา โดยประกาศถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ การประกาศถึงพระ รัตนตรัยเป็นสรณะ ซึ่งในพระพุทธศาสนายุคเริ่มแรก สามารถแบ่งประเภทการประกาศตนได้ดังนี้ผู้ ประกาศตนเป็นด้วยวิธี เทววาจิกา เทววาจิก แปลว่า มีวาจาสอง หมายถึง ผู้กล่าว วาจา ถึงสรณะสอง คือพระพุทธและพระธรรมในสมัยที่ยังไม่มีพระสงฆ์ ได้แก่พ่อค้าสอง คือ ตปุสสะ และภัลลิกะ” หลังจากที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๔ สัปดาห์ ขณะนั้นพระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ ฌวณไม้อาชาตนะ มีพ่อค้า ๒ คนชื่อ ตปุสสะ และภัลลิกะ ได้เดินทางมาถึงบริเวณที่ประทับ พ่อค้าทั้งสองเกิดความเลื่อมใสจึงได้ถวายข้าวตุงและข้าวตุก่อนปรุงด้วยน้ำผึ้งแด่พระพุทธเจ้า และประกาศตน เป็นในพระพุทธศาสนาได้ประกาศตนนับถือพระพุทธเจ้าและพระธรรมเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต ดังที่ ปรากฏในพระวินัยปิฎกมหารัค ว่า“ตปุสสะ และภัลลิกะได้กราบทูลว่า” พระองค์ผู้เจริญ ข้าพเจ้า ทั้งสองนี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคพร้อมทั้งพระธรรมเป็นสรณะ ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพเจ้าทั้งสอง ว่าเป็น ผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”ตปุสสะ และภัลลิกะนั้นได้เป็นเทววาจิก (ผู้กล่าว วาจาถึงรัตน ๒ ว่า เป็นสรณะ) เป็นพวกแรกในโลก

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่มีคุณประโยชน์แก่ชาวโลก ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติมี ความสุข และสังคมสงบสุข ดังนั้น พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จึงมีความกตัญญูทเวทิตต่อ พระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ ดังนี้

๑. ศึกษาหาความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรม การศึกษาทางโลกจะช่วยให้ประกอบ อาชีพที่สุจริต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ส่วนความรู้ทางธรรม เป็นความรู้ ที่จะทำให้สามารถดำเนินชีวิตไปในแนวทางที่ถูกต้อง ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่ให้กระทำความชั่ว และยังช่วยให้เป็นคนมีจิตเมตตา เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น

๒. ปฏิบัติตามหลักธรรมและพิธีกรรมทางศาสนา การเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดั้น ไม้ เพียงแต่จะต้องมีความรู้ เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนเท่านั้น แต่จะต้องปฏิบัติตน ตามหลักธรรมคำสอน ได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสงบสุข ส่วนการปฏิบัติตนตามพิธีกรรมทาง ศาสนานั้น จะช่วยส่งเสริมให้จิตใจของผู้ปฏิบัติ เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และมีแนวทางในการปฏิบัติ

โดยเข้าใจจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ การปฏิบัติตามพิธีกรรมดังกล่าว จึงช่วยเสริมให้สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนได้ง่ายขึ้น

๓. เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้อื่นรู้และเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาให้ถูกต้อง แต่ก่อนจะเป็นผู้ที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ พุทธศาสนิกชนผู้นั้นจะต้องปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีเสียก่อน ผลจากการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีจะทำให้จิตใจสงบ หน้าตาแจ่มใส ใครพบเห็นก็สรรเสริญยกย่อง และทำให้ผู้อื่นชื่นชมว่า การที่เป็นคนดีนั้น เป็นผลมาจากการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีนั่นเอง ก็เท่ากับเป็นการเผยแผ่คุณความดีของพระพุทธศาสนา ให้แผ่กระจายออกไป

๔. ปกป้องพระศาสนา กระทำได้โดยการรักษาและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง ซึ่งสามารถทำได้โดยมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างจริงใจ ปฏิบัติตามคำสอนอย่างสม่ำเสมอและเคร่งครัด โดยพยายามให้คนทั่วไปเข้าใจ และทราบว่าเป็นแก่นแท้ของศาสนาอยู่ตรงไหน^{๗๗}

๒.๕. ประวัติและความเป็นมาวัดประดับ

วัดประดับ ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ ๗๐ หมู่ที่ ๑๐ บ้านทับเจ๊กชะ ตำบลบางระจัน อำเภอดำรงวิทยารจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ ๑๘ ไร่ ๑ งาน ๙๓ ตารางวา สร้างขึ้นเป็นวัดมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๓๙๘ เดิมเรียก “วัดขุนโลก” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “วัดประดับ” คงจะหมายถึงเหตุผลที่วัดนี้ได้ประดับตกแต่งอุโบสถได้ประดับด้วยถ้วยชามสังคโลกได้สวยงามจึงเรียกว่า “วัดประดับ” เดิมเป็นวัดเก่าแก่ได้ทรุดโทรมลงมากมีแต่ฐานอุโบสถและเจดีย์เก่าแก่อยู่มากเป็นหลักฐานได้บูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐

เจดีย์เก่าแก่อยู่มากเป็นหลักฐาน

มีพระอาจารย์ล้อม ถนงกโร หลวงพ่อพยนต์ ปภทฺสโร มาอยู่และดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ให้มั่นคงขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ แบบโครงสร้างก่ออิฐ คือทำด้วยปูนสร้างขึ้นแทนหลังเก่าที่เดิมมีในเสมาคู่แบบเก่า

โดยมีผู้ร่วมก่อสร้างหลวงพ่พยนต์ ปภทฺสโร หม่อมราชวงศ์หญิงสุนันทา สนิทวงศ์ คุณประชา พ.ต.ต.เชิญ นางบุญเสริม ข้าราชการ บ.ร.น.คุณจิตรา ทิมจันทร์ สนามมวยเวทีลุมพินี ร้านอรุณศรีการเกษตร คุณพ่อแขก ทองนุ้ย และชาวบ้านวัดประดับในปี พ.ศ. ๒๕๗๐ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๓ มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ๗ รูป สามเณร ๔ รูป

อาณาเขต

^{๗๗} พุทธศาสนิกชนที่ดี, **ธรรมจักร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

ทิศเหนือ	ติดต่อกับหมู่บ้านประชาชน
ทิศใต้	ติดต่อกับหมู่บ้านประชาชน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับทางหลวงชนบท (สายบ้านทับเจ๊กสะ-บ้านไร่มอญ)
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับไร่นาและไร่นาของประชาชน

เสนาสนะ

ภายในวัดประดับ มีเสนาสนะดังต่อไปนี้ มีขนาดกว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๔.๓๖ เมตร สร้างขึ้นเป็นวัดมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.๒๓๙๘ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. ๒๔๐๓ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๔.๓๖ เมตร บูรณะครั้งแรกปี พ.ศ. ๒๔๗๐ บูรณะครั้งที่สองปี พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยมีพระอาจารย์ล้อม ถนงโร หลวงพ่อพยนต์ ปภทสโร มาอยู่และดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ให้มั่นคงขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ แบบโครงสร้างก่ออิฐ คือทำด้วยปูนสร้างขึ้นแทนหลังเก่าที่เดิมมีในเสมาคู่แบบเก่า

โดยมีผู้ร่วมก่อสร้าง หลวงพ่อพยนต์ ปภทสโร หม่อมราชวงศ์หญิงสุนันทาสนิทวงศ์ คุณประชา พ.ต.ต.เชิญ นางบุญเสริม ข้าราชการ บ.ร.น. คุณจิตรา ทิมจันทร์ สนามมวยเวทีลุมพินี ร้านอรุณศรีการเกษตร คุณพ่อแขก ทองนุ้ย และชาวบ้านวัดประดับในโดยมีพระอาจารย์ล้อม ถนงโร หลวงพ่อพยนต์ ปภทสโร มาอยู่และดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ให้มั่นคงขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ แบบโครงสร้างก่ออิฐ คือ ทำด้วยปูนสร้างขึ้นแทนหลังเก่าที่เดิมมีในเสมาคู่แบบเก่า

โดยมีผู้ร่วมก่อสร้าง หลวงพ่อพยนต์ ปภทสโร หม่อมราชวงศ์หญิงสุนันทาสนิทวงศ์ คุณประชา พ.ต.ต.เชิญ นางบุญเสริม ข้าราชการ บ.ร.น. คุณจิตรา ทิมจันทร์ สนามมวยเวทีลุมพินี ร้านอรุณศรีการเกษตร คุณพ่อแขก ทองนุ้ย คุณพ่อเถา คุณแม่สน เรืองเกตุ คุณทรัพย์ คุณเจริญ เรืองเกตุ คุณศิริ คุณอำพร กาญจนมาลา และชาวบ้านวัดประดับ

อุโบสถ

บูรณะครั้งที่สามปี พ.ศ. ๒๕๕๑ สาเหตุเพราะมีบางส่วนได้ทรุดโทรมลงจึงบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ให้มั่นคงขึ้น โครงสร้างก่ออิฐคือทำด้วยปูน รูปทรงอุโบสถเป็นจั่ว หลังคาซ้อนกัน ๒ ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีแดง หลังคามี ซ่อฟ้า ไบระกาหางหงส์ ตัวผนังโบสถ์ ปูกระเบื้องทั้งหลัง หน้าบันมี ๒ หน้าบันทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เป็นรูปปูนปั้นลายไทยรูปเทพนมตรงกลางเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีคันทวยเป็นปูนปั้นรูปเทพนม มีประตูทางด้านหน้า ๑ ประตู หน้าต่างมีด้านละ ๓ ช่อง ช่องละ ๒ บาน ประตูและหน้าต่างทำจากไม้ แต่ละช่องจะมีซุ้มเรือนแก้วรูปเทพนมล้อมรอบทำด้วยปูนปั้นลายไทยรอบโบสถ์มีใบเสมา

โดยมีพระครูสถิตธรรมมาลังการ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันและกรรมการวัดประดับพร้อมด้วยชาวบ้านวัดประดับ จึงประชุมชาวบ้านและปรึกษากันเห็นควรว่าให้ทอดกฐินเพื่อบูรณะโบสถ์จุดประสงค์ต้องการบูรณะใหม่หมดทั้งหลัง หลังจากบูรณะเสร็จแล้วได้จัดให้มีการยกซ่อฟ้า ไบระกา

ใหม่ เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๒ โดยพระเทพปริยัติเมธี เจ้าคณะภาค ๓ เจ้าอาวาสวัดบพิตรพิมุข เป็นประธาน
ในพิธี เจ้าภาพทอดกฐินสามัคคี นายแพทย์สุขสันติ คุณกุลธิดา พักธรรมนัถ คุณธนาคุณรุ่งนภายุทธนา
พิพัฒน์ พร้อมครอบครัวเรื่องเกตุ ผอ.สนอง เฟิงบุญ คุณสุเทพ พรหมสุวรรณ คุณพ่อแขก ทองนุ้ย คุณ
สนิท ทองนุ้ย คณะกรรมการวัดประดับพร้อมด้วยชาวบ้านวัดประดับ

พระประธานในอุโบสถ

พระประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปางประทานพร ทำด้วยทองเหลืองลงรักปิดทอง
มีขนาดหน้าตัก ๓ ศอก ๙ นิ้ว ชื่อ พระพุทธรธรรมจารีมนี เจ้าภาพถวายคือ คุณธรรมจารี (บุญธรรม)
บริษัทกษนิติเกษตร ถวายเป็นพุทธรูปบูชา ๖ สิงหาคม ๒๕๑๕ บูรณะปฏิสังขรณ์ปิดทองใหม่ ๒๒
พฤษภาคม ๒๕๕๓ เจ้าภาพปิดทอง คุณ เกษม คุณ อาภรณ์ พูลวรลักษณ์และครอบครัว

วิหาร

ชื่อ วิหารหลวงพ่อเขียว สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ สร้างด้วยปูนปั้นหลังคาทรงจั่วจำนวนสอง
ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียว หน้าบันทั้งสองด้านเป็นรูปวงล้อ อยู่ตรงกลาง ทาด้วยสีน้ำมัน พระ
ประธานในวิหาร ทำจากหินทราย เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ฝาผนังด้านในวาดด้วยสีน้ำมันรูป
เทวดา ล้อมรอบด้วยลายไทย

ศาลาการเปรียญหลังเก่า ประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๕

เดิมเป็นศาลาไม้ได้ทรุดโทรมผุพัง ต่อมาพระพนนต์ ปภทสโร คุณพ่อแขก ทองนุ้ยได้ไป
ปรึกษากับพระเดชพระคุณหลวงพ่อแพ เขมงฺกโร อดีตเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี เจ้าอาวาสวัดพิกุลทอง
ให้มาช่วยดูจะวางที่ว่าจะก่อสร้างตรงไหนถึงจะเหมาะสมดี พระเดชพระคุณหลวงพ่อแพ ได้เมตตามาดู
และได้บอกให้ก่อสร้างสถานที่เห็นปัจจุบันนี้ และในขณะนั้นยังอยู่ในช่วงบูรณะปฏิสังขรณ์อุโบสถครั้ง
แรก พระเดชพระคุณหลวงพ่อแพยังได้เมตตา เป็นที่ปรึกษาในการบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถในครั้งแรก

ศาลาการเปรียญ/ศาลาใหญ่

บูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งหลังแบบโครงสร้างก่ออิฐคือทำด้วยปูนสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖
ศาลาการเปรียญกว้าง ๑๑.๒๔ เมตร ยาว ๒๘.๓๗ เมตร ชื่อผู้ถวายเงิน สร้าง พ่อจรรยา แม่บุญธรรม
ยั้งยืน อ. สุพจน์ นางสมพร บุญมา บริจาคเป็นจำนวนเงิน ๔๐๐,๐๐๐ บาท นางประเทือง โพธิ์พญา
บริจาคเป็นจำนวนเงิน ๑๓๐,๐๐๐ บาท คุณแม่ทองอยู่ เทียงสอ้าง ได้เป็นเจ้าภาพเสาร์เอก จำนวน
หนึ่งตันเป็นจำนวนเงิน ๓,๕๐๐ บาท เป็นอาคารสองชั้น สร้างด้วยปูน หลังคาทรงจั่ว มีช่อฟ้า ไบระกา
หางหงส์ หน้าบันด้านที่ ๑ เป็นปูนปั้นรูปพระพรหมอยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยปูนปั้นลายไทย รูปเทพ
พนม หน้าบันด้านที่ ๒ เป็นปูนปั้นรูปพระอินทร์อยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยปูนปั้นลายไทยรูปเทพพนม

ศาลาปฏิบัติธรรม

มีขนาดกว้าง ๑๐.๕๐เมตร ยาว ๒๕ เมตร ยกพื้นสูง ๑ เมตร ปลูกด้วยกระเบื้องใช้เป็นสถานที่สวดมนต์ทำวัตรปฏิบัติกรรมฐาน ในงานปริวาสกรรม บวชชีพรามณ์ งบประมาณ ๑๒๐,๕๗๕๐ บาท

กรรมฐาน ๑๒

กุฏิกรรมฐานเป็นอาคารปูนห้องแถวมีทั้งหมด ๖ ห้องแต่ละห้องเป็นที่ปฏิบัติธรรมมีห้องน้ำในตัวงบประมาณ ๕๘๙,๗๙๐ บาท ห้องน้ำด้านหลังศาลาการเปรียญมีจำนวน ๓๖ ห้อง งบประมาณ ๔๔๑,๑๒๗ บาท

ลำดับเจ้าอาวาสวัดประดับ

เจ้าอาวาสวัดประดับ นับแต่เริ่มตั้งวัด มาจนถึงปัจจุบันมีดังนี้

- รูปที่ ๑ หลวงพ่อศรี พ.ศ. ๒๓๙๘-๒๔๐๘
- รูปที่ ๒ พระอาจารย์ทองดี พ.ศ. ๒๔๐๘-๒๔๓๕
- รูปที่ ๓ พระอาจารย์ตุ้ พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๔๕๐
- รูปที่ ๔ พระอาจารย์ม่อม พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๔๕๘
- รูปที่ ๕ พระอาจารย์แฉว พ.ศ. ๒๔๕๘-๒๔๖๖
- รูปที่ ๖ พระอาจารย์แค พ.ศ. ๒๔๖๖-๒๔๘๖
- รูปที่ ๗ พระอาจารย์เพื่อน พ.ศ. ๒๔๘๖-๒๔๙๓
- รูปที่ ๘ พระอาจารย์วงษ์ พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๐๐
- รูปที่ ๙ พระอาจารย์ล้อม พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๒๐
- รูปที่ ๑๐ พระอธิการสวัสดิ์ โสคติทตโต ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา
- รูปที่ ๑๑ พระอธิการสวิง พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๕
- รูปที่ ๑๒ พระประยูร พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๓๗
- รูปที่ ๑๓ พระอธิการจำเนียร สุชาโต (พระครูสถิตธรรมาลังการ) พ.ศ.

๒๕๓๓ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดประดับ ตำบลบางระจัน อำเภอกำแพงบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

- ได้รับแต่งตั้งเจ้าอาวาสเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๗
- บ้านเดิมอยู่เลขที่ ๓๙ หมู่ที่ ๙ ตำบลบางระจัน อำเภอกำแพงบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
- เกิดวัน ๖ ๆ ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง วันที่ ๓ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๘
- วิทยฐานะ สำเร็จชั้น ม. ๖ โรงเรียนสิงห์บุรี อำเภอมือง จังหวัดสิงห์บุรี พ.ศ.๒๕๒๐

บรรพชา

วัน ๓ ๆ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเส็ง วันที่ ๒๐ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒ วัดประดับ ตำบลบางระจัน อำเภอกำแพงบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

พระอุปัชฌาย์ พระครูวิริยสาร วัดสาธุการาม ตำบลท่าข้าม อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัด
สิงห์บุรี

อุปสมบท

วัน ๓ ฯ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเส็ง วันที่ ๒๐ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒ ณ วัดประดับ ตำบล
บางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

พระอุปัชฌาย์ พระครูวิริยสาร วัดสาธุการาม ตำบลท่าข้าม อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัด
สิงห์บุรี

พระกรรมวาจาจารย์ พระครูวิชิตวุฒิกุล วัดโพธิ์เก้าต้น ตำบลบางระจัน อำเภอค่าย
บางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

พระอนุสาวนาจารย์ พระโสภณ วัดสาธุการาม ตำบลท่าข้าม อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัด
สิงห์บุรี

สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สังกัดวัดประดับ ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัด
สิงห์บุรี

พ.ศ. ๒๕๓๖ สอบไล่ได้ นักรธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดสิงห์บุรี

พ.ศ. ๒๕๔๙ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ความรู้พิเศษ ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้าคอมพิวเตอร์ พิมพ์ดีดภาษาไทย

ความชำนาญการพิเศษ ช่างไฟฟ้า ช่างประปา ช่างก่อสร้าง (นวกกรรม)

พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ประจำวัดประดับ ตำบลบางระจัน อำเภอค่าย
บางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นพระวินยาธิการ ประจำอำเภอค่ายบางระจัน

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

๑. เจ้าอาวาสวัดประดับ

๒. พระกรรมวาจาจารย์

พระวินยาธิการประจำอำเภอค่ายบางระจัน

๔. พระธรรมทูตสายที่ ๒ ปฏิบัติการอำเภอค่ายบางระจัน

๕. ครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักศาสนศึกษาวัดประดับ

๖. พระวิทยากรป้องกันและแก้ไขยาเสพติดรับผิดชอบตำบลบางระจัน

๗. เจ้าคณะตำบลบางระจัน

๘. พระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้มีการขอแต่งตั้ง พระใบฎีกาสุภกิต ตปคุโณ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด
ประดับ ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ได้รับแต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสเมื่อ วันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๙

บ้านเดิมอยู่เลขที่ ๑๙๕ / ๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองกระจิง อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
เกิดวัน ๗ ๆ ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง วันเสาร์ที่ ๙ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔

วิทยฐานะ สำเร็จชั้น ปวช เทคนิคพิเศษการลพบุรี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี พ.ศ.

๒๕๓๔

บรรพชาอุปสมบท

วัน ๓ ๆ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเส็ง วันที่ ๑๖ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๔ วัดเกาะแก้ววนาราม
ตำบลคลองกระจิง อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

พระอุปัชฌาย์ พระครูวิจิตรพัชรคุณ วัดเกาะแก้ววนาราม ตำบลคลองกระจิง อำเภอศรี
เทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการบุญ จนทาโก วัดเขาค้าง ตำบลคลองกระจิง อำเภอศรี
เทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

พระอนุสาวนาจารย์ พระบุญเที่ยง จิตตปัญญา วัดเกาะแก้ววนาราม ตำบลคลองกระจิง
อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สังกัดวัดระดับ ตำบลบางระจัน อำเภอดำรงวิทยารจัน จังหวัด
สิงห์บุรี

พ.ศ. ๒๕๓๘ สอบไล่ได้ นักรธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดชัยภูมิ

พ.ศ. ๒๕๕๒ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความรู้พิเศษ ช่างไฟฟ้า

ความชำนาญการพิเศษ ช่างไฟฟ้า

พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นครูพระสอนศีลธรรม ประจำวัดระดับ ตำบลบางระจัน อำเภอดำรง
วิทยารจัน จังหวัดสิงห์บุรีพ.ศ. ๒๕๕๙ สำเร็จการศึกษาปริญญาเอก (พ.ศ.ด) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัยโดยวัดระดับได้จัดงานปรีวาสมา ๑๖ ปี บวชชีพรหมณ์ด้วยเพื่อเป็นการเผยแพร่คำ
สอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นการปฏิบัติธรรมตามสติกำลัง

โดยพระครูสถิตธรรมมาลังการ เจ้าอาวาสวัดระดับรูปปัจจุบัน เป็นผู้ริเริ่มจัดงานปรีวาสา -
บวชชีพรหมณ์ ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตลอดจนถึงปัจจุบัน พระภิกษุ - สามเณร ทุกรูป
ออกบิณฑบาตโดยพร้อมเพรียงกันเรียงตามลำดับพรรษา

บทสรุป นับว่าเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งสำหรับวัดระดับ เพราะมีอายุมาประมาณ ๑๕๐
กว่าปีมาแล้ว ทั้งยังมีพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ชื่อหลวงพ่อกุศล ที่ชาวบ้านวัดระดับได้กล่าวขานกัน
ตั้งแต่รุ่นคุณตา คุณยาย มาจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จึงนับได้ว่า “หลวง
พ่อกุศล” เป็นปูชนียวัตถุที่ทรงไว้ซึ่งปาฏิหาริย์ศักดิ์สิทธิ์ล้ำค่าเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

เพราะเหตุนี้ “หลวงพ่อเขียว” จึงเป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสขอพุทธศาสนิกชนให้เดินทางมากราบไหว้บูชาเพื่อเป็นพุทธอนุสสติ ในอันจะน้อมนึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เสมอมาไม่เคยขาดมานานจนถึงปัจจุบันนี้

มาถึงปัจจุบัน เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันได้สร้างวิหารขึ้นมาใหม่ได้สวยงาม และได้สร้างปูชนียวัตถุขึ้นใหม่อีก มีพระพุทธรูป พระสีวลี เป็นต้น และได้จัดงานปรีวาสกรรม-บวชชีพรามณ์ จุดประสงค์เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มาร่วมทำบุญ ถือศีล ปฏิบัติธรรม และร่วมกิจกรรมพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง ทั้งยังรณรงค์ให้ช่วยกันปลูกต้นไม้เพื่อให้บริเวณวัดเกิดความร่มรื่นร่มเย็น สมกับวัดเป็นสถานที่ให้ความร่มเย็นทั้งทางกายและทางจิตใจ ปัจจุบันชาวบ้านวัดประดับกับพระภิกษุสงฆ์มีความสามัคคีกันเป็นอย่างดี ถือว่าอยู่ในยุคพัฒนาไปสู่ความเจริญได้อย่างสมบูรณ์แบบ^{๗๘}

จำนวนผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ ๑๖ ประจำปี ๒๕๖๐ วัดประดับ ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

เดือน	พระภิกษุ	สามเณร	อุบาสก	อุบาสิกา	รวม รูป/คน
มกราคม	๑๓	๓	๙	๕๐	๗๕
กุมภาพันธ์	๑๓	๓	๑๐	๑๓๐	๑๕๖
มีนาคม	๑๑	๑๗	๑๑	๕๒	๙๑
เมษายน	๑๔	๒๑	๙	๕๕	๙๙
พฤษภาคม	๑๒	๒	๑๒	๔๘	๗๔
มิถุนายน	๑๓	๓	๑๑	๕๒	๗๙

^{๗๘} สัมภาษณ์, พระสุวัฒน์ เตชวโร (พันธุ์ทุย), เลขาเจ้าคณะตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

กรกฎาคม	๑๕	๔	๑๒	๕๗	๘๘
สิงหาคม	๑๕	๓	๑๔	๕๘	๙๐
กันยายน	๑๕	๒	๗	๖๐	๙๑
ตุลาคม	๑๔	๓	๑๐	๕๘	๘๕
พฤศจิกายน	๑๕	๓	๑๑	๕๙	๘๙
ธันวาคม	๑๗	๕	๓๒	๗๐	๑๐๔
รวม	๑๖๗	๖๙	๑๔๘	๗๔๙	๑,๑๒๑

๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูพิพิธสารคุณ คมภิโร^{๗๙} (ธีระปรีชา) “ศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสังฆาธิการในอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์” พบว่า ผลการศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาในตัวแปรอายุพรรษาและระยะเวลาดำรงตำแหน่งที่แตกต่างกันมีการจัดรูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับนักธรรมชั้นเอกพบว่ามีรูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาที่แตกต่างกัน กับกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับนักธรรมชั้นโทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผลการศึกษาแรงจูงใจ หลักการ และวิธีการที่ใช้สอนวิปัสสนาพบว่าส่วนใหญ่มีความศรัทธาที่ได้เข้ามาอุปสมบทและได้ศึกษาพระธรรมวินัย และต้องการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามความรู้ความสามารถที่ทำได้โดยได้รับการสนับสนุนให้ปฏิบัติหน้าที่สอนวิปัสสนาภาวนาจากญาติโยม อุบาสก อุบาสิกา

พระครูภาวนาวิริยานุโยค (บุญยงค์ ถาวโร) “ศึกษาผลการประเมินโครงการปฏิบัติธรรมของศูนย์ปฏิบัติธรรม “ธรรมโมลี” ตำบลหนองน้ำแดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นในด้านสถานที่ว่าจะต้องมีความสงบร่มรื่น มีความสะอาดและมีความปลอดภัยในการอยู่ประพฤติปฏิบัติธรรม มีสถานที่พัก มีอาหาร และห้องน้ำพอเพียง ความคิดเห็นในด้านพระวิปัสสนาจารย์และแนวการสอนพบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสำคัญอย่างยิ่งต่อการที่จะพัฒนาศูนย์ปฏิบัติธรรม “ธรรมโมลี” ให้เจริญก้าวหน้า เป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะความมีภาวะผู้นำที่เต็มไปด้วยเมตตาธรรมและข้อวัตรปฏิบัติ จริยวัตรที่งดงาม อีกทั้งมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด สอนกรรมฐานให้ผู้ฟังเข้าใจและรับไปปฏิบัติได้ง่ายจะยิ่งทำให้เกิดศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติธรรมได้มาก ความคิดเห็นในด้านการบริหารโครงการให้มีประสิทธิภาพจะต้องเตรียมพร้อมเพื่อ

^{๗๙} พระครูพิพิธสารคุณ “ศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสังฆาธิการในอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ความเป็นมาตรฐานและควมมีประสิทธิภาพในการจัดการและพัฒนาศูนย์ปฏิบัติธรรมให้เป็นที่เคารพศรัทธาแก่ผู้เข้ามาประพฤติปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป^{๘๐}

พระครูสมุห์เทวินทร์ จิตจิตโต (บังโพ) “ศึกษาทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา : กรณีศึกษานิสิตชั้นปีที่ ๓ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม” พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ ๕๖ ปี มีพรรษา ๑๑ พรรษาขึ้นไป และมีวุฒิการศึกษานักธรรมเอก มีทัศนคติต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมอยู่ในระดับสูง และมีความคิดเห็นว่าเนื้อหาและแนวทางปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสูตรรายวิชาธรรมะภาคปฏิบัติมีความเหมาะสมและครอบคลุมในการนำไปปฏิบัติ สำหรับผลการศึกษาทัศนคติต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง ๔๖-๕๕ ปี กลุ่มพรรษา ๑๑ ขึ้นไป และกลุ่มวุฒิการศึกษาเฉพาะแผนกธรรมมีทัศนคติต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอยู่ในระดับที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันของค่าเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๘๑}

พระครูใบฎีกาพรชัย ปุณณโกโม (วรรณเถา) “ศึกษาความคิดเห็นของพระนวกะใน กรุงเทพมหานครต่อการสอนวิปัสสนากรรมฐาน : กรณีศึกษา เขตยานนาวา เขตสาทร และเขตบางคอแหลม” พบว่า พระนวกะซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ ๖๙.๒๙ เป็นผู้ที่ยังไม่ได้พรรษาและยังไม่ได้ผ่านการทดสอบความรู้ทางธรรม มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี มีการศึกษาสายสามัญอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการสอนวิปัสสนากรรมฐานว่าควรมีการจัดโครงการในช่วงเช้าพรรษา และพระวิปัสสนาจารย์ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามเกี่ยวกับวิปัสสนากรรมฐาน มีเทคนิคการเทศนาและการบรรยายไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย สำหรับผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ พบว่าพระนวกะที่มีอายุระหว่าง ๒๖-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการสอนวิปัสสนากรรมฐานที่แตกต่างกับกลุ่มที่มีช่วงอายุระหว่าง ๒๐ - ๒๕ ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($F = ๕.๕๐๑, p = ๐.๐๐๕$) ส่วนความคิดเห็นของพระนวกะที่มีพรรษาต่างกันพบว่าผู้ที่อุปสมบทตั้งแต่ ๑ พรรษามีความคิดเห็นต่อการสอนวิปัสสนากรรมฐานที่แตกต่างกับกลุ่มที่ยังไม่ได้พรรษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ($t = -๐.๘๔๒, p = ๐.๐๔๔$) ความคิดเห็นต่อการสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระนวกะที่มีการศึกษาต่างกัน พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไปมีความคิดเห็นต่อการสอนวิปัสสนากรรมฐานที่แตกต่างกับกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (F

^{๘๐} พระครูภาวนาวิริยานุโยค (บุญยงค์ ถาวโร), ”ศึกษาผลการประเมินโครงการปฏิบัติธรรมของศูนย์ปฏิบัติธรรม “ธรรมโมลี” ตำบลหนองน้ำแดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๘๑} พระครูสมุห์เทวินทร์ จิตจิตโต (บังโพ) “ศึกษาทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา : กรณีศึกษานิสิตชั้นปีที่ ๓ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม” , *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

= ๔.๕๐, $p = ๐.๐๐๐$) ส่วนกลุ่มที่มียังไม่ผ่านการสอบนักธรรมมีความคิดเห็นต่อการสอนวิปัสสนากรรมฐานที่แตกต่างกับกลุ่มที่ผ่านการศึกษาชั้นตรีมาแล้วอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ($F = ๖.๕๐, p = ๐.๐๐๐$)^{๔๒}

พระมหาชัยนันท โขติปญโญ (สุตะวงษ์) “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา กรณีศึกษาอุบาสกอุบาสิกา ณ วัดป่าหมากหน่อ จังหวัดเชียงราย” พบว่า ๑. ความพึงพอใจของอุบาสกและอุบาสิกาต่อการเข้าปฏิบัติธรรม ณ วัดป่าหมากหน่อ จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอาคารสถานที่, ด้านอาหารและน้ำปานะ(น้ำดื่ม), ด้านกิจกรรมต่าง ๆ และด้านบุคลากรและผู้ดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา กรณีศึกษาอุบาสกอุบาสิกา ณ วัดป่าหมากหน่อ จังหวัดเชียงราย ได้แก่ ปัจจัยด้านอาคารสถานที่, ปัจจัยด้านอาหารและน้ำปานะ(น้ำดื่ม), ปัจจัยด้านกิจกรรมต่าง ๆ และปัจจัยด้านบุคลากรและผู้ดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับ หลักสี่ปายะ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) สถานที่สี่ปายะ (๒) โภชนสี่ปายะ (๓) บุคคลสี่ปายะ และ(๔) ธรรมะสี่ปายะ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อหนุนในการปฏิบัติธรรมที่ได้ผลดี จึงส่งผลให้อุบาสกอุบาสิกาที่มีความพึงพอใจในการการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา^{๔๓}

พระมหาสมชาย ปิยธโร (บุญเตรียม), “ศึกษาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ฯ” พบว่านักเรียนหญิงมีพฤติกรรมโดยรวมอยู่ในระดับที่สูงกว่านักเรียนชาย และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ คือ ด้านคุณธรรม/จริยธรรม ($t = ๒.๑๖$) ด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ($t = ๒.๖๕$) ด้านวิถีชีวิตแบบพุทธ ($t = ๑.๙๘$) และด้านการพัฒนาจิตด้านสมาธิภาวนา ($t = ๑.๗๖$) ตามลำดับ ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๔๒๓, ๐.๒๓๘, ๐.๔๒๕ และ ๐.๓๔๖

^{๔๒} พระครูใบฎีกาพรชัย ปุณญกาโม (วรรณเภา), “ศึกษาความคิดเห็นของพระนวกะในกรุงเทพมหานครต่อการสอนวิปัสสนากรรมฐาน : กรณีศึกษา เขตยานนาวา เขตสาทร และเขตบางคอแหลม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๔๓} พระมหาชัยนันท โขติปญโญ (สุตะวงษ์) “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา กรณีศึกษาอุบาสกอุบาสิกา ณ วัดป่าหมากหน่อ จังหวัดเชียงราย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ตามลำดับพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนามีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรงและมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถพยากรณ์ผลการเรียนได้ร้อยละ ๒๘.๘๐^{๔๔}

พระมหาสมพร สมสั่วโร (สามิลา), “แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของอุบาสกอุบาสิกา ณ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่ากลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีแรงจูงใจด้านความศรัทธา (ความเชื่อ) ที่แตกต่างกับกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ณ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เป็นครั้งแรก กลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีแรงจูงใจด้านวิริยะ (ความเพียร) ที่แตกต่างกับกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ณ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เป็นครั้งแรก และกลุ่มที่เข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ และกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีแรงจูงใจด้านสถานที่แตกต่างกับกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดเพชรสมุทรวรวิหาร กลุ่มที่เข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ^{๔๕}

พระเกียรติศักดิ์ โกติโก^{๔๖} (ประโลมลักษณ์) “ศึกษาความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของผู้สมัครเข้าศึกษาในหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภาวนา” พบว่าความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา พบว่ามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะด้านการจัดการและบริหารโครงการ ฯ มีระดับความพึงพอใจสูงที่สุด ส่วนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของโครงการฯ นั้นพบว่ามีระดับความพึงพอใจต่ำที่สุด

พระนุกูล อภิปญโญ (สังข์ประดิษฐ์) ศึกษาการรับรู้เรื่องสติปัญญา ๔ ของโยคีผู้เข้าร่วมโครงการวิปัสสนาภาวนา ณ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๕๕ ผลการวิจัยพบว่า มีการรับรู้เรื่องสติปัญญา ๔ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อศึกษาการเปรียบเทียบการรับรู้เรื่องสติปัญญา ๔ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ, อาชีพ, สถานภาพสมรส, ประสบการณ์ปฏิบัติธรรม, และ

^{๔๔} พระมหาสมชาย ปิยะโร (บุญเตรียม), “ศึกษาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๔๕} พระมหาสมพร สมสั่วโร (สามิลา), “แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของอุบาสกอุบาสิกา ณ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๔๖} พระเกียรติศักดิ์ โกติโก (ประโลมลักษณ์), “ศึกษาความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของผู้สมัครเข้าศึกษาในหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภาวนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ประสบการณ์ปฏิบัติธรรม ณ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ที่ต่างกัน มีการรับรู้เรื่องสติ ปุณฺฐาน ๔ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕.^{๘๗}

พระเรวัตน์ ชยากโร (จันทวงศ์) ^{๘๘} “ความสุขในการทำงานของผู้เข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ณ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ราชูปถัมภ์” พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๑.๖ เป็นหญิง มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๕ ปี และมีอาชีพเป็นลูกจ้างเอกชน มีค่าเฉลี่ยความสุขในการทำงานจากการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ด้านความพึงพอใจในชีวิตสูงสุด หลังการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสุขในการทำงานจากการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้าน ส่วนความสุขในการทำงานจำแนกตามเพศ อายุและอาชีพ พบว่า โดยรวมเพศชายมีความสุขในการทำงานมากกว่าเพศหญิง แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

พระมนัส ธมฺมโร (มีมณี) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน” ผลการศึกษาที่เป็นการศึกษาเชิงเอกสารค้นคว้าจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องได้พบว่า ก่อนแสดงธรรมทุกครั้ง พระพุทธเจ้าทรงเตรียมความพร้อมของบุคคลทุกชั้นวรรณะที่ทรงโปรดแสดงธรรม โดยสร้างแรงจูงใจให้เกิดความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่ การสร้างความศรัทธาให้บุคคลนั้น ๆ หรือคนนั้น ๆ มีต่อพระองค์ คำพูดที่โน้มน้าวใจ การแสดงปาฏิหาริย์ สื่อการสอน การอุปมาเปรียบเทียบ นิทานชาดกต่าง ๆ และการแสดงอนุภาพพิภพ หลักการประยุกต์ใช้แรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอนคือ สร้างแรงจูงใจเพื่อให้ทุกคนพึ่งตนเองได้ กระตุ้นให้ลงมือทำอย่างต่อเนื่องจนเกิดผลเปลี่ยนแปลงในชีวิต ไม่เป็นผู้หลงหรือผู้เสพจนขาดสติ มีความเพียรอดทนที่จะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตัวของตนเองจนเกิดผลประโยชน์กับตนเองและสังคมรอบข้าง^{๘๙}

พระสุภีร์ สุดสงวน ได้วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์วิธีการปรับอินทรีย์ให้สมดุลในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔” พบว่า กระบวนการปรับสมดุลของอินทรีย์ ๕ ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ คือ การปรับให้ศรัทธามีความสมดุลกับปัญญา สมามีความสมดุลกับวิริยะ และการมีสติระลึกรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือให้กำหนดรู้สภาวะธรรม ปัจจุบันโดยการ

^{๘๗} พระนุกูล อภิปัญญา (สังประดิษฐ์), ศึกษาการรับรู้เรื่องสติปัฏฐาน ๔ ของโยคีผู้เข้าร่วมโครงการวิปัสสนาภาวนา ณ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๘๘} พระเรวัตน์ ชยากโร (จันทวงศ์), “ความสุขในการ ทำงานของผู้เข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ณ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ราชูปถัมภ์” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๘๙} พระมนัส ธมฺมโร (มีมณี), “ศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

จดจ่ออยู่กับสภาวะธรรมปัจจุบันแต่ละขณะอย่างต่อเนื่อง การปรับอริยาบถให้เหมาะสม มีความสมดุลกันจะทำให้การฝึกสติได้อย่างต่อเนื่อง มีพลังเกิดประสิทธิภาพ นำผู้ปฏิบัติให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้^{๙๐}

ระวีวรรณ ธมมจารินี (งานวิสุทธิพันธ์) ได้ศึกษาเรื่อง “สภาวะญาณเบื้องต้นของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ณ สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระธาตุศรีจอมทอง วรวิหาร” ผลการวิจัยพบว่า อารมณ์ และการปรับอินทรีย์ ที่เกิดขึ้นของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ณ สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระธาตุศรีจอมทอง วรวิหารกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย วิทยาเขตลำปางปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๓ ในโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย วิทยาเขตลำปาง ภูมิภาค อุดรเดช รุ่นที่ ๒๐ จำนวน ๑๖ คน โดยผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผลจากการสังเกตและการถามตอบสอบอารมณ์นั้น สภาวะของผู้ปฏิบัติแต่ละคนเป็นไปไม่แน่นอน จำเป็นต้องดูสภาวะหลาย ๆ ด้านประกอบกัน ผู้ปฏิบัติบางคนมีสภาวะที่ปรากฏให้สังเกตได้ยาก บางคนมีสภาวะที่ปรากฏและสังเกตได้ง่าย คำแนะนำของพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการซักถามสภาวะธรรมต่าง ๆ และการปรับอินทรีย์ของผู้ปฏิบัติให้เสมอกัน ก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้สภาวะญาณเบื้องต้น ของผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้าขึ้นไปเป็นลำดับ^{๙๑}

วรฤทัย อริยะฤกษ์ “ศึกษาประสิทธิผลของการเจริญอานาปานสติของนักเรียน ต่อพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ด้านความกตัญญูรู้คุณ : กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดหัวกระปือ แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อโครงการสอนในครั้งนี้โดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ($t = - ๑.๑๒, p = ๐.๒๗$) การศึกษาความกตัญญูรู้คุณพบว่าคะแนนความกตัญญูรู้คุณหลังการปฏิบัติสูงกว่าก่อนการปฏิบัติและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ($t = - ๔.๐๐, p = ๐.๐๐$) สำหรับการศึกษาคความกตัญญูรู้คุณหลัง

^{๙๐} พระสุภีร์ สุตสงวน, “วิเคราะห์วิธีการปรับอินทรีย์ให้สมดุลในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

^{๙๑} ระวีวรรณ งานวิสุทธิพันธ์, การศึกษาสภาวะญาณเบื้องต้นของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ณ สำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดพระธาตุศรีจอมทอง วรวิหาร, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

การทดลองพบว่าเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเพศชายแต่ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ($t = - ๒.๑๓, p = ๐.๐๔๕$)^{๙๒}

บุญชญา วิวิธขจร “ความเข้าใจการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของอุบาสก อุบาสิกา วัดตาลเอน อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเข้าใจการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอยู่ในระดับสูงทุกด้าน อุบาสก-อุบาสิกาที่มีเพศ, การศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความเข้าใจการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนอุบาสก-อุบาสิกาที่มีอายุต่างกัน มีความเข้าใจแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๙๓}

ณัฐชาญ์ ธรรมธนไพศาล “ศึกษาพฤติกรรมการรับรู้การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ของนักเรียนในโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม (ค่ายพุทธบุตร) วัดพัฒนาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี” พบว่า พฤติกรรมการรับรู้การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ มีพฤติกรรมการรับรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบรายด้านพบว่า ด้านกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ด้านจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และด้านธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีพฤติกรรมการรับรู้ในระดับมาก ส่วนด้านเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน อยู่ในระดับปานกลาง จากการเปรียบเทียบ พฤติกรรมการรับรู้การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ตามสถานภาพทั่วไปของนักเรียน ได้แก่ อายุ และประสบการณ์พบว่าอายุแตกต่างกันมีพฤติกรรมการรับรู้รวมไม่แตกต่างกัน และด้านกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ด้านเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานด้านธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีพฤติกรรมการรับรู้ไม่แตกต่างกัน แต่ด้านจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานมีพฤติกรรมการรับรู้แตกต่างกัน โดยนักเรียนอายุมากมีพฤติกรรมการรับรู้สูงกว่า นักเรียนที่มีอายุน้อยกว่า อย่างไม่มีนัยสำคัญ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และประสบการณ์ปฏิบัติธรรมแตกต่างกันมีพฤติกรรมการรับรู้รวมไม่แตกต่างกัน และรายด้านทั้งด้าน กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕^{๙๔}

^{๙๒} วรฤทัย อริยะฤกษ์, “ศึกษาประสิทธิผลของการเจริญอานาปานสติของนักเรียนต่อพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ด้านความกตัญญูรู้คุณ : กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดหัวกระบือแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๙๓} บุญชญา วิวิธขจร, “ความเข้าใจการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของอุบาสก อุบาสิกา วัดตาลเอน อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๙๔} ณัฐชาญ์ ธรรมธนไพศาล, “ศึกษาพฤติกรรมการรับรู้การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ของนักเรียนในโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม (ค่ายพุทธบุตร) วัดพัฒนาราม อำเภอเมือง จังหวัด

อาทิตย์ ตั้งใจทำ ได้ศึกษาเรื่อง “แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษา วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผู้มาปฏิบัติธรรม ณ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๓๐-๓๙ ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป อาชีพทำงานเอกชน/รับจ้าง รายได้ต่อเดือนมากกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ภูมิลำเนามาจากต่างจังหวัด มีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม สุขภาพเกือบทั้งหมดแข็งแรง ลักษณะในการมาปฏิบัติธรรม มาล้าพังคนเดียว และมาปฏิบัติธรรมเป็นครั้งแรก การศึกษาสื่อธรรมะจากสื่อหนังสือหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เกี่ยวกับธรรมะ ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรม ณ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยมีองค์ประกอบ แรงจูงใจภายในอยู่ในระดับปานกลางและแรงจูงใจภายนอกอยู่ในระดับมาก แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมภายในใจซึ่งประกอบด้วย ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ความต้องการทางสังคมและความรัก ความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ และความต้องการบรรลุ สัจจะแห่งตนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมภายนอก ได้แก่ ด้านอาหารเป็นที่สบาย บุคคลเป็นที่สบายและอิริยาบถเป็นสบาย อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่พักอาศัยสบาย อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมโดยรวมคือ อาชีพ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อแรงจูงใจ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ ต่อเดือน ภูมิลำเนา ประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม สุขภาพ ลักษณะในการมาปฏิบัติธรรม การศึกษา สื่อธรรมะ ความถี่ในการเข้าปฏิบัติธรรม ณ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี^{๙๕}

สุธรรมมา วรนาวิน ได้ศึกษาเรื่อง “ผลของการปฏิบัติสมาธิที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ : กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติธรรม โครงการเฉลิมพระเกียรติตามรอยเบื้องพระยุคลบาท วัดโสมนัสวิหาร” การวิจัยพบว่า การปฏิบัติสมาธิตามหลักพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาสติอย่างต่อเนื่องบนฐานทั้ง ๔ คือ กาย เวทนา จิต ธรรม นั้นส่งผลให้เกิดคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ พัฒนากาย พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญาซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งความฉลาดทางอารมณ์ และการพัฒนาความฉลาดทางปัญญาไปพร้อม ๆ ไปด้วย อย่างไรก็ตามพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาจิตมาเป็นอันดับต้น โดยการพัฒนากาย และพฤติกรรมเป็นการพัฒนาการทางสังคมก่อให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ ด้านดี การพัฒนาปัญญา ก่อให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ ด้านเก่ง การพัฒนาจิต เป็นการพัฒนาการทางอารมณ์ ก่อให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ ด้านสุข การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) กลุ่มตัวอย่างคือผู้ปฏิบัติธรรมโครงการเฉลิมพระเกียรติตามรอยเบื้องพระยุคลบาทวัดโสมนัสวิหาร จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพบว่า หลังการปฏิบัติสมาธิตามโครงการนี้คะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของ

สุราษฎร์ธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๙๕} อาทิตย์ ตั้งใจทำ, “แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษาวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*.

ผู้รับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) แสดงว่าการปฏิบัติสมาธิสามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มระดับความฉลาดทางอารมณ์ได้ และจากการสัมภาษณ์ผู้รับการอบรมมีความพอใจประทับใจ เข้าใจและได้รับประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับธรรม และการฝึกจะนำกลับไปใช้ในชีวิตประจำวัน และอยากกลับมารับการอบรมอีกครั้งเมื่อมีโอกาส สรุปได้ว่าการปฏิบัติสมาธิตามหลักพุทธศาสนาสามารถก่อให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ทั้งด้าน ดี เก่ง และสุข ตามที่เป็นที่ต้องการของบุคคล.^{๙๖}

ธนาทิพย์ ลอแก้ว ได้วิจัยเรื่องแนวทางการปฏิบัติธรรมของศูนย์พระพุทธรูปศาสนา นานาชาติ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร พบว่าวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งสอนตามแนวพองหนอ ยุบหนอ คือการใช้สติเป็นประธานในการกำหนด อารมณ์ฐานที่ตั้งของสติ คือ กาย เวทนา จิต และธรรม แนวทางการปฏิบัติ พระวิปัสสนาจารย์ สอนให้โยคีฝึกปฏิบัติโดยเน้น อิริยาบถเดินและนั่ง ซึ่งจัดอยู่ในหมวดอิริยาบถในกายานุปัสสนาเป็นหลัก การปฏิบัติในอิริยาบถยืน และนอน จัดอยู่ในอิริยาบถย่อยร่วมกับอิริยาบถย่อยอื่น ๆ ส่วน เวทนา จิต ธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่แทรกอยู่ ระหว่างการเดินจงกรม การนั่งสมาธิ และการกระทำอิริยาบถย่อย^{๙๗}

อัษฎางค์ สุวรรณมิตสระ ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาไตรลักษณ์ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา คือ การปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ที่พัฒนาจิตให้เกิดปัญญาจนเห็นไตรลักษณ์ ซึ่งคุณค่าของไตรลักษณ์นี้ มีความสำคัญต่อการเจริญวิปัสสนาเป็นที่สุด ทำให้มองสรรพสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และขจัดอนุสัยกิเลส ให้หมดไปด้วยมรรคญาณ ส่งผลให้จิตนั้นหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงพบความสุขที่แท้จริง อันเป็นกระบวนการของการชำระจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส ที่มีแต่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น^{๙๘}

ผู้วิจัยพอสรุปใจความได้ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ ย่อมดีกว่าการบูชาด้วยอามิส เพราะวิปัสสนาคือการปฏิบัติบูชาที่พุทธองค์ทรงสรรเสริญ ซึ่งการปฏิบัติวิปัสสนานั้นสามารถทำให้ผู้

^{๙๖} สุธรรมมา วรรณาวิน, “ผลของการปฏิบัติสมาธิที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ : กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติธรรม โครงการเฉลิมพระเกียรติตามรอยเบื้องพระยุคลบาท วัดโสมนัสวิหาร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๙๗} ธนาทิพย์ ลอแก้ว, “แนวทางการปฏิบัติธรรมของศูนย์พระพุทธรูปศาสนา นานาชาติ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

^{๙๘} อัษฎางค์ สุวรรณมิตสระ, “ศึกษาไตรลักษณ์ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

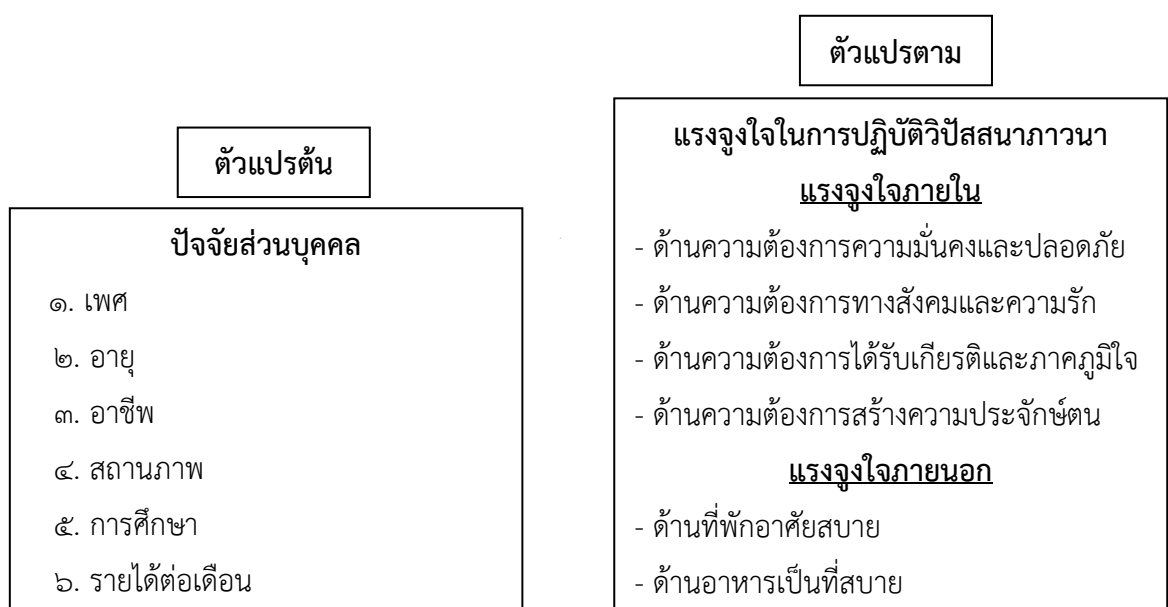
ปฏิบัติมีจิตบริสุทธิ์ หรือทำให้จิตมีคุณภาพสูงขึ้นตามขั้นแห่งโศภสญาณ แล้วบรรลุมรรคผล นิพพาน ในที่สุด เพราะวิปัสสนาเท่านั้น ที่เป็นแสงสว่างที่ขับไล่ความมืดอันเป็นอวิชชา คือ ความไม่รู้ตนเอง

๒.๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัด ประดับ จังหวัดสิงห์บุรี” ผู้ศึกษาได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแรงจูงใจที่เคยมีผู้ศึกษามาก่อน สรุปได้ว่าการที่พุทธศาสนิกชนที่มีแรงจูงใจในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จึงส่งผลให้พุทธศาสนิกชนเกิดความรู้สึกแสดงออกเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและนำแนวคิดของ Maslow มาเป็นแรงจูงใจภายในจำนวน ๔ ด้าน และหลักธรรม คือ สัปปายะ ๗ มาเป็นแรงจูงใจภายนอก จำนวน ๔ ด้าน เพื่อมาเป็นแนวทางและตั้งเป็นกรอบแนวคิดในการค้นคว้า ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม ดังนี้

๑. **ตัวแปรต้น** หรือตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ, อายุ, อาชีพ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, รายได้ต่อเดือน, และประสบการณ์ปฏิบัติธรรม

๒. **ตัวแปรตาม** (Dependent Variables) คือ แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา คือ แรงจูงใจภายใน ประกอบด้วย ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย, ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก, ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ, และด้านความต้องการสร้างภาพประจักษ์ตน, ด้านที่พักอาศัยสบาย, ด้านอาหารเป็นที่สบาย, ด้านบุคคลเป็นที่สบาย, และด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย

๒.๒ รูปภาพแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับจังหวัดสิงห์บุรี” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. การกำหนดประชากรและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง
๒. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๔. การวิเคราะห์ข้อมูล
๕. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พุทธศาสนิกชนผู้เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี ในวันที่ ๗ - ๒๘ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ จำนวน ๙๕ คน

๓.๒ การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อทราบแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนสร้างและขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๑) ศึกษาค้นคว้าเอกสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

๒) นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย

๓) สร้างข้อคำถามแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกคำตอบ ประกอบด้วย เพศ, อายุ, อาชีพ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, รายได้ต่อเดือน, และประสบการณ์ปฏิบัติธรรม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยกำหนดกรอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ ซึ่งได้พัฒนาแบบสอบถามมาจาก อาทิตย์ ตั้งใจทำ โดยแบ่งได้ดังนี้

๒.๑ แรงจูงใจภายใน ๔ ด้าน (Maslow) ประกอบด้วย ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย, ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก, ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ, และด้านความต้องการสร้างความสำเร็จตน

๒.๒ แรงจูงใจภายนอก ๔ ด้าน (สัปปายะ ๗) ประกอบด้วย ด้านที่พักอาศัยสบาย, ด้านอาหารเป็นที่สบาย, ด้านบุคคลเป็นที่สบาย, และด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย แต่ละด้านได้กำหนดระดับแรงจูงใจออกเป็น ๕ ระดับดังนี้

คะแนน ๕ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน ๔ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับมาก

คะแนน ๓ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนน ๒ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับน้อย

คะแนน ๑ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับการกำหนดค่าตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด ได้กำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคำถามที่เป็นคำถามเชิงบวก (Positive) จำนวน ๔๐ ข้อ โดยกำหนดการวัดค่าตัวแปรซึ่งเป็นการแปลค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ที่กำหนดให้ค่า ๐.๕๑ ขึ้นไปปัดเป็นเลขจำนวนเต็ม เกณฑ์ที่ใช้เป็นดังนี้

๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด

๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับมาก

๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง

๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับน้อย

๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง แรงจูงใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด^{๑๐๗}

ตอนที่ ๓ เป็นการสอบถามข้อเสนอแนะทั่วไปของพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

๔) นำแบบสอบถาม (ฉบับร่าง) ที่สร้างขึ้นไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษา และความชัดเจนของข้อคำถาม และนำกลับมาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

^{๑๐๗} สมชัย วงษ์คณะ,รศ.ดร. และ ทวนทอง เขาวงกิตพิงศ์,รศ.ดร., เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๙.

๕) นำร่างแบบสอบที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วไปตรวจสอบความเรียบร้อย และนำเสนอแบบสอบถามนั้นต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษา และความชัดเจนของข้อความ และตรวจสอบความเที่ยงตรงและความครอบคลุมเนื้อหา (Content Validity) จำนวน ๕ ท่าน (ภาคผนวก ก.)

๖) นำร่างแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนี ความสอดคล้อง (Index of item objective congruence : IOC) ^{๑๐๘}

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$	แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ
โดยที่	+๑	หมายถึง แนใจว่าสอดคล้อง
	๐	หมายถึง ไม่แนใจว่าสอดคล้อง
	-๑	หมายถึง ไม่สอดคล้อง

กำหนดเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมด ๖๐ ข้อ

๗) นำแบบสอบถามที่แก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปดำเนินการหาประสิทธิภาพความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในกลุ่มซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ณ วัดช้อยสังฆาราม สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ ๑๑ จำนวน ๓๐ คน ระหว่างวันที่ ๒๗ - ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑ และนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาคำนวณหาค่า ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach - Coefficient)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ	α	หมายถึง ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ
	k	หมายถึง จำนวนข้อของเครื่องมือ
	S_i^2	หมายถึง ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	S_t^2	หมายถึง ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลจากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๓๗

^{๑๐๘} วีระศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ, เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙), หน้า ๖๕.

๘) นำแบบสอบถามที่ทดลองแล้วมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขออนุมัติใช้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปแจกกลุ่มตัวอย่างจริงที่กำหนดไว้

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) ทำหนังสือแนะนำตัวและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขออนุญาตแจกแบบสอบถามโดยผู้วิจัยไปติดต่อด้วยตนเอง

๒) ผู้วิจัยดำเนินการแจกและรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง วันที่ ๗ - ๒๘ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ตามขั้นตอน ดังนี้

๑) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

๒) วิเคราะห์ระดับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดประจำ ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า ๕ ระดับ มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓) วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน ใช้สถิติ Independent Samples t-test และ F-test (One-Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม กรณีพบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่มจะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant Difference) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔) ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดประจำ จำนวน ๙๕ คน ใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (Spearman rank correlation)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑) เพื่อศึกษา ระดับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ ๒) เพื่อศึกษา เปรียบเทียบระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดระดับ ๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการ เข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์ตามลำดับ ดังนี้

- ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป
- ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์
- ๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๔๒	๔๔.๒
หญิง	๕๓	๕๕.๘
รวม	๙๕	๑๐๐
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒	๒.๑
๒๑ - ๓๐ ปี	๓	๓.๒
๓๑ - ๔๐ ปี	๒๒	๒๓.๒
๔๑ - ๕๐ ปี	๑๙	๒๐.๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๒๖	๒๗.๔
๖๑ ปีขึ้นไป	๒๓	๒๔.๒
รวม	๙๕	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	๕	๕.๓
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๘	๘.๔
พนักงานบริษัทเอกชน	๑๐	๑๐.๕
ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว	๑๒	๑๒.๖
เกษตรกร/รับจ้าง	๑๔	๑๔.๗
อื่น ๆ	๔๖	๔๘.๔
รวม	๙๕	๑๐๐
สถานภาพ		
โสด	๓๒	๓๓.๗
สมรส	๓๘	๔๐.๐
หย่าร้าง	๑๒	๑๒.๖
อื่น ๆ	๑๓	๑๓.๗
รวม	๙๕	๑๐๐
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๒๑	๒๒.๑
มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า	๒๗	๒๘.๔
อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	๖	๖.๓
ปริญญาตรี	๓๑	๓๒.๖
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๐	๑๐.๕
รวม	๙๕	๑๐๐
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๓๔	๓๕.๘
๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๙	๒๐.๐
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๑	๑๑.๖
๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๑๗	๑๗.๙
มากกว่า ๒๐,๐๐๑ ขึ้นไป	๑๔	๑๔.๗
รวม	๙๕	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ประสบการณ์ปฏิบัติธรรม	จำนวน	ร้อยละ
๑ - ๕ ครั้ง	๔๒	๔๔.๒
๖-๑๐ ครั้ง	๒๔	๒๕.๓
มากกว่า ๑๐ ครั้ง ขึ้นไป	๒๙	๓๐.๖
รวม	๙๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๘ เป็นเพศชาย ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๒

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๔ ช่วงอายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒ ช่วงอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒ ช่วงอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐ ช่วงอายุระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๒ ช่วงอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอื่น ๆ จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๔ อาชีพเกษตรกร/รับจ้าง จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๗ อาชีพค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖ อาชีพพนักงานบริษัท จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕ อาชีพข้าราชการ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๔ เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๓

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐ สถานภาพโสด จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗ สถานภาพอื่น ๆ จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗ สถานภาพหย่าร้าง จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖ ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔ ระดับประถมศึกษา จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕ ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๓

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๘ มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๙. คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐ มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๗ มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม ๕- ๑๐ ครั้ง จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๒ มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรมมากกว่า ๑๐ ครั้ง จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖ มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม ๖-๑๐ ครั้ง จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์

ตารางที่ ๔.๒ แสดงผลการวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจภายในในการปฏิบัติธรรมจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	แรงจูงใจภายใน (Maslow)	\bar{x}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย					
๑	การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้แคล้วคลาดจากภัยอันตราย	๓.๒๘	๑.๓๔๔	มาก	๓
๒	การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีเงินทอง	๒.๘๗	๑.๕๐๓	ปานกลาง	๕
๓	การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน	๓.๖๖	๑.๓๘๘	มาก	๑
๔	การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน	๓.๖๒	๑.๓๓๐	มาก	๒
๕	การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ที่ทำงานทำได้ดี	๓.๑๘	๑.๔๗๓	ปานกลาง	๔
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๓๒	๑.๔๐๙	ปานกลาง	
ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก					
๑	การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้เพื่อนร่วมงานยอมรับ	๒.๙๔	๑.๓๔๓	ปานกลาง	๕
๒	การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีคนรัก	๓.๑๓	๑.๓๙๓	ปานกลาง	๔
๓	การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านต้องการจะมีส่วนบุญกุศลให้กับผู้อื่น	๔.๑๒	๑.๑๔๗	มาก	๑
๔	การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านต้องการให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ	๔.๐๖	๑.๒๑๙	มาก	๒

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ)

ข้อ	แรงจูงใจภายใน (Maslow)	\bar{x}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
๕	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการทำประโยชน์ต่อสาธารณะ	๔.๐๕	๑.๑๘๘	มาก	๓
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๖๖	๑.๒๕๘	มาก	
ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ					
๑	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับการยกย่องในสังคม	๓.๑๒	๑.๔๗๙	ปานกลาง	๒
๒	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ผู้อื่นเห็นว่ามีจิตดีงาม	๒.๙๗	๑.๔๗๖	ปานกลาง	๓
๓	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีชื่อเสียงในสังคม	๒.๕๙	๑.๔๔๘	ปานกลาง	๔
๔	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มียศถาบรรดาศักดิ์	๒.๗๔	๑.๓๒๓	ปานกลาง	๕
๕	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับความยุติธรรม	๓.๑๔	๑.๕๑๓	ปานกลาง	๑
	ค่าเฉลี่ยรวม	๒.๙๑	๑.๔๔๘	ปานกลาง	
ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน					
๑	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้โชคดี	๓.๖๘	๑.๓๓๙	มาก	๒
๒	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีหนี้สิน	๓.๘๘	๑.๕๐๓	มาก	๑
๓	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีอุปสรรคในการทำงาน	๓.๒๓	๑.๔๔๐	ปานกลาง	๔
๔	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้คนที่เรารักมีความสุข	๓.๒๔	๑.๕๐๐	ปานกลาง	๓
๕	การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ค้าขายร่ำรวย	๓.๑๕	๑.๕๗๑	ปานกลาง	๕
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๔๔	๑.๔๗๑	ปานกลาง	

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ)

ข้อ	แรงจูงใจภายใน (Maslow)	\bar{x}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
๑	ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย	๓.๓๒	๑.๔๐๙	ปานกลาง	๓
๒	ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก	๓.๖๖	๑.๒๕๘	มาก	๑
๓	ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ	๒.๙๑	๑.๔๔๘	ปานกลาง	๔
๔	ด้านความต้องการสร้างความสำเร็จตน	๓.๔๔	๑.๔๗๑	ปานกลาง	๒
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๓๓	๑.๓๙๗	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับแรงจูงใจภายในของพุทธศาสนิกชนโดยภาพรวม ($\bar{x} = 3.33$) อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า

ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = 3.32$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน ($\bar{x} = 3.66$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน ($\bar{x} = 3.62$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้แคล้วคลาดจากภยันตราย ($\bar{x} = 3.28$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ที่การทำงานทำที่ดี ($\bar{x} = 3.18$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีเงินทอง ($\bar{x} = 2.87$) อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = 3.66$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านต้องการจะแผ่ส่วนบุญกุศลให้กับผู้อื่น ($\bar{x} = 4.12$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านต้องการให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ ($\bar{x} = 4.06$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านต้องการทำประโยชน์ต่อสาธารณะ ($\bar{x} = 4.05$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีคนรัก ($\bar{x} = 3.13$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้เพื่อนร่วมงานยอมรับ ($\bar{x} = 2.94$) อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = 2.91$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับความยุติธรรม ($\bar{x} = 3.14$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับการยกย่องในสังคม ($\bar{x} = 3.12$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ผู้อื่นเห็นว่ามีจิตดีงาม ($\bar{x} = 2.97$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีชื่อเสียงในสังคม ($\bar{x} = 2.59$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มียศถาบรรดาศักดิ์ ($\bar{x} = 2.74$) อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความต้องการสร้างความสำเร็จตน ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = 3.44$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีหนี้สิน ($\bar{x} = 3.88$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติ

ธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้โชคดี ($\bar{x} = 3.68$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้คนที่เรารักมีความสุข ($\bar{x} = 3.24$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีอุปสรรคในการทำงาน ($\bar{x} = 3.23$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ค้าขายร่ำรวย ($\bar{x} = 3.15$) อยู่ในระดับปานกลาง

แรงจูงใจภายในโดยภาพรวม ($\bar{x} = 3.30$) อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ($\bar{x} = 3.30$) อยู่ในระดับมาก ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน ($\bar{x} = 3.44$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ($\bar{x} = 3.32$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ($\bar{x} = 2.91$) อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๓ แสดงระดับแรงจูงใจภายนอกในการปฏิบัติธรรมจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	แรงจูงใจภายนอก (สัปดาห์ ๗)	\bar{x}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ด้านที่พักอาศัยสบาย					
๑	สถานที่ปฏิบัติธรรมทาง่ายมีถนนหนทางสัญจรที่สะดวก	๔.๐๕	๑.๐๕๖	มาก	๔
๒	สถานที่ปฏิบัติธรรมมีห้องน้ำเพียงพอต่อความต้องการ	๔.๒๓	๐.๙๕๐	มาก	๒
๓	สถานที่ปฏิบัติธรรมมีบรรยากาศร่มรื่น อากาศถ่ายเทได้สะดวก	๔.๒๐	๐.๙๔๑	มาก	๓
๔	สถานที่ปฏิบัติธรรมไม่มีเสียงรบกวน	๔.๐๔	๑.๐๘๑	มาก	๕
๕	สถานที่ปฏิบัติธรรมจัดเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน	๔.๒๖	๑.๐๔๔	มาก	๑
	ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๑๖	๑.๐๑๔	มาก	
ด้านอาหารเป็นที่สบาย					
๑	สถานปฏิบัติธรรมมีอาหารและน้ำปานะเพียงพอต่อความต้องการ	๔.๓๙	๐.๘๗๙	มาก	๑
๒	มีอาหารหลากหลายรายการให้เลือก	๔.๓๕	๐.๙๙๘	มาก	๓
๓	อาหารที่จัดไว้ทานแล้วง่าย	๔.๒๐	๑.๑๖๓	มาก	๔
๔	อาหารที่จัดไว้มีรสชาติตรงตามที่ต้องการ	๔.๑๕	๑.๐๔๑	มาก	๕

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ)

ข้อ	แรงจูงใจภายนอก (สัปดาห์ ๗)	\bar{x}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
๕	อาหารที่จัดไว้สะอาดปลอดภัย	๔.๓๗	๐.๘๓๙	มาก	๒
	ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๒๙	๐.๘๙๔	มาก	
ด้านบุคคลเป็นที่สบาย					
๑	ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความเห็นเสมอกัน	๔.๓๗	๐.๗๕๙	มาก	๓
๒	ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความน่าเชื่อถือ น่าศรัทธา	๔.๓๗	๐.๗๕๙	มาก	๔
๓	ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมรักษากฎ กุฎระเบียบที่ทางวัดวางไว้	๔.๒๘	๐.๘๙๕	มาก	๕
๔	มีวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ มีข้อวัตรปฏิบัติโดยชอบ	๔.๓๙	๐.๘๒๙	มาก	๒
๕	มีวิปัสสนาจารย์สอบอารมณ์ที่เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย	๔.๔๒	๑.๗๓๘	มาก	๑
	ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๓๗	๐.๙๙๖	มาก	
ด้านอริยาบถเป็นที่สบาย					
๑	มีการปฏิบัติในอริยาบถเดิน และอริยาบถนั่งในระยะเวลาที่เหมาะสม	๔.๑๗	๐.๙๕๓	มาก	๓
๒	ท่านสามารถเลือกอริยาบถที่เหมาะสมกับตนเองได้	๔.๑๓	๐.๘๗๘	มาก	๔
๓	มีระยะเวลาในการปฏิบัติในอริยาบถต่าง ๆ ที่เหมาะสม	๔.๒๔	๐.๗๖๘	มาก	๑
๔	เมื่อปฏิบัติแล้วสามารถมีสติรู้ตัวทุกขณะ	๔.๑๑	๐.๙๑๐	มาก	๕
๕	เมื่อปฏิบัติแล้วท่านสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้	๔.๒๑	๐.๙๑๑	มาก	๒
	ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๑๗	๐.๘๘๔	มาก	
แรงจูงใจภายนอกโดยรวม					
๑	ด้านที่พักอาศัยสบาย	๔.๑๖	๑.๑๐๔	มาก	๔
๒	ด้านอาหารเป็นที่สบาย	๔.๒๙	๐.๙๘๔	มาก	๒
๓	ด้านบุคคลเป็นที่สบาย	๔.๓๗	๐.๙๙๖	มาก	๑
๔	ด้านอริยาบถเป็นที่สบาย	๔.๑๗	๐.๘๘๔	มาก	๓
	ค่าเฉลี่ยโดยรวม	๔.๒๕	๐.๙๗๐	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ ระดับแรงจูงใจภายนอกของพุทธศาสนิกชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๔.๒๕$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า

ด้านที่พักอาศัยสบาย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๔.๑๖$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมจัดเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน ($\bar{x} = ๔.๒๖$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมมีห้องน้ำเพียงพอต่อความต้องการ ($\bar{x} = ๔.๒๓$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมมีบรรยากาศร่มรื่น อากาศถ่ายเทได้สะดวก ($\bar{x} = ๔.๒๐$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมหาง่ายมีถนนหนทางสัญจรที่สะดวก ($\bar{x} = ๔.๐๕$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมไม่มีเสียงรบกวน ($\bar{x} = ๔.๐๔$) อยู่ในระดับมาก

ด้านอาหารเป็นที่สบาย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๔.๒๙$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมมีอาหารและน้ำปานะเพียงพอต่อความต้องการ ($\bar{x} = ๔.๓๙$) อยู่ในระดับมาก อาหารที่จัดไว้สะอาดปลอดภัย สารพิษ ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก มีอาหารหลากหลายรายการให้เลือก ($\bar{x} = ๔.๓๕$) อยู่ในระดับมาก อาหารที่จัดไว้ทานแล้วย่อยง่าย ($\bar{x} = ๔.๒๐$) อยู่ในระดับมาก อาหารที่จัดไว้มีรสชาติตรงตามที่ต้องการ ($\bar{x} = ๔.๑๕$) อยู่ในระดับมาก

ด้านบุคคลเป็นที่สบาย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก มีวิปัสสนาจารย์สอนอารมณ์ที่เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย ($\bar{x} = ๔.๔๒$) อยู่ในระดับมาก มีวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ มีข้อวัตรปฏิบัติโดยชอบ ($\bar{x} = ๔.๓๙$) อยู่ในระดับมาก ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความเห็นเสมอกัน ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความน่านับถือ น่าศรัทธา ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมรักษากฎระเบียบที่ทางวัดวางไว้ ($\bar{x} = ๔.๒๘$) อยู่ในระดับมาก

ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๔.๑๗$) อยู่ในระดับมาก มีระยะเวลาในการปฏิบัติในอิริยาบถต่าง ๆ ที่เหมาะสม ($\bar{x} = ๔.๒๔$) อยู่ในระดับมาก เมื่อปฏิบัติแล้วท่านสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{x} = ๔.๒๑$) อยู่ในระดับมาก มีการปฏิบัติในอิริยาบถเดิน และอิริยาบถนั่งในระยะเวลาที่เหมาะสม ($\bar{x} = ๔.๑๗$) อยู่ในระดับมาก ท่านสามารถเลือกอิริยาบถที่เหมาะสมกับตนเองได้ ($\bar{x} = ๔.๑๗$) อยู่ในระดับมาก เมื่อปฏิบัติแล้วสามารถมีสติรู้ตัวทุกขณะ ($\bar{x} = ๔.๑๑$) อยู่ในระดับมาก

แรงใจภายนอกโดยภาพรวม ($\bar{x} = ๔.๒๕$) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคคลเป็นที่สบาย ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก ด้านอาหารเป็นที่สบาย ($\bar{x} = ๔.๒๙$) อยู่ในระดับมาก ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย ($\bar{x} = ๔.๑๗$) อยู่ในระดับมาก ด้านที่พักอาศัยสบาย ($\bar{x} = ๔.๑๖$) อยู่ในระดับมาก

สมมติฐานที่ ๑.๑ พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน

H_1 : พุทธศาสนิกชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์ t-test เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากร ๒ กลุ่ม ที่เป็นอิสระต่อกัน Independent Samples t-test โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจะสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ก็ต่อเมื่อมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ผลการทดสอบสมมติฐานดังตารางที่ ๔.๔

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ

แรงจูงใจในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา	เพศ	n	\bar{x}	S.D.	t	Sig.
ด้านความต้องการความ มั่นคงและปลอดภัย	ชาย	๔๒	๓.๓๓	๐.๙๘๕	๐.๐๑๘	๐.๐๗๖
	หญิง	๕๓	๓.๓๒	๑.๑๔๙		
ด้านความต้องการทาง สังคมและความรัก	ชาย	๔๒	๓.๖๘	๐.๘๓๑	๐.๒๑๖	๐.๔๘๑
	หญิง	๕๓	๓.๖๔	๐.๙๒๑		
ด้านความต้องการได้รับ เกียรติและภาคภูมิใจ	ชาย	๔๒	๒.๗๙	๑.๒๖๙	-๐.๘๐๒	๐.๕๗๙
	หญิง	๕๓	๓.๐๐	๑.๒๐๘		
ด้านความต้องการสร้าง ความประจักษ์ตน	ชาย	๔๒	๓.๒๒	๑.๑๖๓	-๐.๘๔๔	๐.๖๓๓
	หญิง	๕๓	๓.๔๒	๑.๑๖๐		
แรงจูงใจในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนาโดยรวม	ชาย	๔๒	๓.๒๕	๐.๘๘๕	-๐.๔๘๖	๐.๗๑๒
	หญิง	๕๓	๓.๓๔	๐.๙๒๐		

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕

และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัยด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) บุคลากรที่มีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑.๒ พุทธศาสนิกชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : พุทธศาสนิกชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน

H_1 : พุทธศาสนิกชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม กรณีพบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม จะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant Difference) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจะสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ก็ต่อเมื่อมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ผลการทดสอบสมมติฐานดังตารางที่ ๔.๕

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ

แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	๑๒.๖๓๑	๕	๒.๕๒๖	๒.๓๔๔	.๐๔๘*
	ภายในกลุ่ม	๙๕.๙๓๔	๘๙	๑.๐๗๘		
	รวม	๑๐๘.๕๖๕	๙๔			
ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก	ระหว่างกลุ่ม	๓.๙๐๗	๕	๐.๗๘๑	๐.๐๑๔	.๔๑๔
	ภายในกลุ่ม	๖๘.๕๖๓	๘๙	๐.๗๗๐		
	รวม	๗๒.๔๗๐	๙๔			
ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ	ระหว่างกลุ่ม	๑๐.๕๘๐	๕	๒.๑๑๖	๑.๔๒๓	.๒๒๔
	ภายในกลุ่ม	๑๓๒.๓๖๒	๘๙	๑.๔๘๗		
	รวม	๑๔๒.๙๔๑	๙๔			
ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน	ระหว่างกลุ่ม	๑๕.๓๓๘	๕	๓.๐๖๘	๒.๔๕๖	.๐๓๙*
	ภายในกลุ่ม	๑๑๑.๑๖๓	๘๙	๑.๒๔๙		
	รวม	๑๒๖.๕๐๑	๙๔			
แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๗.๒๔๗	๕	๑.๔๕๙	๑.๘๖๕	.๑๐๘
	ภายในกลุ่ม	๖๙.๑๕๔	๘๙	๐.๗๗๗		
	รวม	๗๖.๔๐๒	๙๔			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน โดยมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕

และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_1) พุทธศาสนิกชนมีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

แสดงว่า พบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม ดังนั้นจึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างรายกลุ่มนั้นเป็นรายคู่ต่อไป โดยใช้วิธีของ LSD ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ เป็นรายคู่

แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนา	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป	
	\bar{X}	๒.๕๒๖	.๗๘๑	๒.๑๑๖	๓.๐๖๘	๑.๖๒๖	๑.๙๘๓
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒.๕๒๖	-	.๘๖๖	.๕๐๐	-.๑๕๗	.๖๖๑	-.๐๗๘
๒๑-๓๐ ปี	.๗๘๑	-	-	-.๓๖๖	-๑.๐๒๔	-.๐๒๕	-.๙๔๔
๓๑-๔๐ ปี	๒.๑๑๖	-	-	-	-.๖๕๗*	.๑๖๑	-.๕๗๘
๔๑-๕๐ ปี	๓.๐๖๘	-	-	-	-	.๘๑๙*	.๐๗๙
๕๑-๖๐ ปี	๑.๖๒๖	-	-	-	-	-	-.๗๓๙*
๖๑ ปีขึ้นไป	๑.๙๘๓	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาในด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๓ คู่

พุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี

พุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี

พุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๗ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน
เกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการสร้างความปลอดภัยตน จำแนกตามข้อมูลปัจจัย
ส่วนบุคคลด้านอายุ เป็นรายคู่

แรงจูงใจใน การปฏิบัติ วิปัสสนาฯ		ต่ำกว่า ๒๐ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปี ขึ้นไป
	\bar{x}	๒.๕๒๖	.๗๘๑	๒.๑๑๖	๓.๐๖๘	๑.๖๒๖	๑.๙๘๓
ต่ำกว่า ๒๐ปี	๒.๕๒๖	-	.๒๐๐	-.๐๕๔	-.๕๒๖	.๐๑๕	-.๙๔๗
๒๑ - ๓๐ ปี	.๗๘๑	-	-	-.๒๕๔	-.๗๒๖	-.๑๘๔	-๑.๑๔๗
๓๑ - ๔๐ ปี	๒.๑๑๖	-	-	-	-.๔๗๑	.๐๖๙	-.๘๙๓*
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๐๖๘	-	-	-	-	.๕๔๑	-.๔๒๑
๕๑ - ๖๐ ปี	๑.๖๒๖	-	-	-	-	-	-.๙๖๓*
๖๑ ปีขึ้นไป	๑.๙๘๓	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาในด้านความต้องการสร้างความปลอดภัยตน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่

พุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป

พุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนมีอายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป

สมมติฐานที่ ๑.๓ พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนา ภาวณาแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวณาไม่แตกต่างกัน

H_1 : พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวณาแตกต่างกัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม กรณีพบค่าความแตกต่างเป็น

รายกลุ่ม จะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant Difference) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจะสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ก็ต่อเมื่อมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ผลการทดสอบสมมติฐานดังตารางที่ ๔.๗

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ

แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านความต้องการ ความมั่นคงและ ปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	๙.๕๕๕	๕	๑.๙๑๑	๑.๗๑๘	.๑๓๙
	ภายในกลุ่ม	๙๙.๐๐๙	๘๙	๑.๑๑๒		
	รวม	๑๐๘.๕๖๔	๙๔			
ด้านความต้องการทาง สังคมและความรัก	ระหว่างกลุ่ม	๖.๑๓๒	๕	๑.๒๒๖	๑.๖๔๕	.๑๕๖
	ภายในกลุ่ม	๖๖.๓๓๘	๘๙	๐.๗๔๕		
	รวม	๗๒.๔๗๐	๙๔			
ด้านความต้องการ ได้รับเกียรติและ ภาคภูมิใจ	ระหว่างกลุ่ม	๓.๗๗๑	๕	๐.๗๕๕	๐.๔๘๒	.๗๘๙
	ภายในกลุ่ม	๑๓๙.๑๗๑	๘๙	๑.๕๖๔		
	รวม	๑๔๒.๙๔๑	๙๔			
ด้านความต้องการ สร้างความประจักษ์ ตน	ระหว่างกลุ่ม	๓.๐๓๘	๕	๐.๖๐๘	๐.๔๓๘	.๘๒๑
	ภายในกลุ่ม	๑๒๓.๔๖๓	๘๙	๑.๓๘๗		
	รวม	๑๒๖.๕๐๑	๙๔			
แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๗๔๓	๕	๐.๗๔๙	๐.๙๑๗	.๔๗๔
	ภายในกลุ่ม	๗๒.๖๕๘	๘๙	๐.๘๑๖		
	รวม	๗๖.๔๐๒	๙๔			

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีอาชีพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕

และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐาน

หลัก (H_0) บุคลากรที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑.๔ พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน

H_1 : พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม กรณีพบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม จะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant Difference) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจะสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ก็ต่อเมื่อมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ผลการทดสอบสมมติฐานดังตารางที่ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ

แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านความต้องการ	ระหว่างกลุ่ม	๑๙.๕๒๒	๓	๖.๕๐๗	๖.๖๕๑	.๐๐๐*
ความมั่นคงและปลอดภัย	ภายในกลุ่ม	๘๙.๐๔๒	๙๑	๐.๙๗๘		
	รวม	๑๐๘.๕๖๔	๙๔			
ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก	ระหว่างกลุ่ม	๖.๔๘๔	๓	๒.๑๖๑	๒.๙๘๑	.๐๓๖*
	ภายในกลุ่ม	๖๕.๙๘๖	๙๑	๐.๗๒๕		
	รวม	๗๒.๔๗๐	๙๔			
ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ	ระหว่างกลุ่ม	๑๔.๒๐๔	๓	๔.๗๓๕	๓.๓๔๗	.๐๒๓*
	ภายในกลุ่ม	๑๒๘.๗๓๗	๙๑	๑.๔๑๕		
	รวม	๑๔๒.๙๔๑	๙๔			
ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน	ระหว่างกลุ่ม	๑๓.๔๑๘	๓	๔.๔๗๓	๓.๕๙๙	.๐๑๖*
	ภายในกลุ่ม	๑๑๓.๐๘๓	๙๑	๑.๒๔๓		
	รวม	๑๒๖.๕๐๑	๙๔			
แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๑๑.๐๖๓	๓	๓.๖๘๘	๕.๑๓๖	.๐๐๓*
	ภายในกลุ่ม	๖๕.๓๓๘	๙๑	๐.๗๑๘		
	รวม	๗๖.๔๐๒	๙๔			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีสถานภาพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมแตกต่างกัน โดยมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕

และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H₁) พุทธศาสนิกชนมีสถานภาพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

แสดงว่า พบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม ดังนั้นจึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างรายกลุ่มนั้นเป็นรายคู่ต่อไป โดยใช้วิธีของ LSD ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ เป็นรายคู่

แรงจูงใจในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา		โสด	สมรส	หย่าร้าง	อื่น ๆ
	\bar{x}	๖.๕๐๗	๒.๑๖๑	๔.๗๓๕	๔.๔๗๓
โสด	๖.๕๐๗	-	-๘๙๗*	.๑๓๑	-.๐๑๘
สมรส	๒.๑๖๑	-	-	๑.๐๒๘*	.๘๗๘*
หย่าร้าง	๔.๗๓๕	-	-	-	-.๑๕๐
อื่น ๆ	๔.๔๗๓	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาในด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๓ คู่

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพโสด มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพสมรส

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพสมรส มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพหย่าร้าง

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพสมรส มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพอื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการทางสังคมและความรัก จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ เป็นรายคู่

แรงจูงใจในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา		โสด	สมรส	หย่าร้าง	อื่น ๆ
	\bar{x}	๖.๕๐๗	๒.๑๖๑	๔.๗๓๕	๔.๔๗๓
โสด	๖.๕๐๗	-	-๔.๘๖*	.๑๕๔	.๐๒๕
สมรส	๒.๑๖๑	-	-	.๖๔๐*	.๕๑๒
หย่าร้าง	๔.๗๓๕	-	-	-	-.๑๒๘
อื่น ๆ	๔.๔๗๓	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาในด้านความต้องการทางสังคมและความรัก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพโสด มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพสมรส

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพสมรส มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพหย่าร้าง

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ เป็นรายคู่

แรงจูงใจในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา		โสด	สมรส	หย่าร้าง	อื่น ๆ
	\bar{x}	๖.๕๐๗	๒.๑๖๑	๔.๗๓๕	๔.๔๗๓
โสด	๖.๕๐๗	-	-๘.๒๐*	-.๒๒๙	-๘.๓๙*
สมรส	๒.๑๖๑	-	-	.๕๙๑	-.๐๑๙
หย่าร้าง	๔.๗๓๕	-	-	-	-.๖๑๐
อื่น ๆ	๔.๔๗๓	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาในด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพโสด มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพสมรส

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพโสด มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพอื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ เป็นรายคู่

แรงจูงใจในการปฏิบัติ วิปัสสนากาวนา		โสด	สมรส	หย่าร้าง	อื่น ๆ
	\bar{x}	๖.๕๐๗	๒.๑๖๑	๔.๗๓๕	๔.๔๗๓
โสด	๖.๕๐๗	-	-๘๖๘*	-.๖๐๒	-.๕๙๙
สมรส	๒.๑๖๑	-	-	.๒๖๖	.๒๖๙
หย่าร้าง	๔.๗๓๕	-	-	-	.๐๒๒
อื่น ๆ	๔.๔๗๓	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาในด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ คู่

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพโสด มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพสมรส

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจโดยรวม จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ เป็นรายคู่

แรงจูงใจในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา		โสด	สมรส	หย่าร้าง	อื่น ๆ
	\bar{x}	๖.๕๐๗	๒.๑๖๑	๔.๗๓๕	๔.๔๗๓
โสด	๖.๕๐๗	-	-.๒๙๙	.๒๑๐	.๒๐๑
สมรส	๒.๑๖๑	-	-	.๕๐๖*	.๔๙๗*
หย่าร้าง	๔.๗๓๕	-	-	-	-.๐๐๘
อื่น ๆ	๔.๔๗๓	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาในด้านโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพสมรส มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพหย่าร้าง

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพสมรส มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพอื่น ๆ

สมมติฐานที่ ๑.๕ พุทธศาสนิกชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : พุทธศาสนิกชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน

H_1 : พุทธศาสนิกชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม กรณีพบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม จะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant Difference) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจะสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ก็ต่อเมื่อมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ผลการทดสอบสมมติฐานดังตารางที่ ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านการศึกษา

แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านความต้องการ ความมั่นคงและ ปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	๒.๑๙๓	๔	๐.๕๔๘	๐.๔๖๔	.๗๖๒
	ภายในกลุ่ม	๑๐๖.๓๗๑	๙๐	๑.๑๘๒		
	รวม	๑๐๘.๕๖๔	๙๔			
ด้านความต้องการทาง สังคมและความรัก	ระหว่างกลุ่ม	๖.๐๒๕	๔	๑.๕๐๖	๒.๐๔๐	.๐๙๕
	ภายในกลุ่ม	๖๖.๔๔๕	๙๐	๐.๗๓๘		
	รวม	๗๒.๔๗๐	๙๔			
ด้านความต้องการ ได้รับเกียรติและ ภาคภูมิใจ	ระหว่างกลุ่ม	๔.๒๓๙	๔	๑.๐๖๐	๐.๖๘๘	.๖๐๒
	ภายในกลุ่ม	๑๓๘.๗๐๓	๙๐	๑.๕๔๑		
	รวม	๑๔๒.๙๔๑	๙๔			
ด้านความต้องการ สร้างความประจักษ์ ตน	ระหว่างกลุ่ม	๓.๔๗๑	๔	๐.๘๖๘	๐.๖๓๕	.๖๓๙
	ภายในกลุ่ม	๑๒๓.๐๓๑	๙๐	๑.๓๖๗		
	รวม	๑๒๖.๕๐๑	๙๔			
แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๒๓๖	๔	๐.๕๕๙	๐.๖๗๘	.๖๐๙
	ภายในกลุ่ม	๗๔.๑๖๖	๙๐	๐.๘๒๔		
	รวม	๗๖.๔๐๒	๙๔			

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีการศึกษาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕

และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) พุทธศาสนิกชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑.๖ พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติ
วิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนา
ภาวนาไม่แตกต่างกัน

H_1 : พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนา
ภาวนาแตกต่างกัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว
F-test (One-Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม กรณีพบค่าความแตกต่างเป็น
รายกลุ่ม จะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant
Difference) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจะสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ก็ต่อเมื่อมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ผลการ
ทดสอบสมมติฐานดังตารางที่ ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือน

แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านความต้องการ ความมั่นคงและ ปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	๒.๕๒๓	๔	๐.๖๓๑	๐.๕๓๕	.๗๑๐
	ภายในกลุ่ม	๑๐๖.๐๔๑	๙๐	๑.๑๗๘		
	รวม	๑๐๘.๕๖๔	๙๔			
ด้านความต้องการ ทางสังคมและความ รัก	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๘๑	๔	๐.๖๒๐	๐.๗๙๘	.๕๓๐
	ภายในกลุ่ม	๖๙.๙๘๙	๙๐	๐.๗๗๘		
	รวม	๗๒.๔๗๐	๙๔			
ด้านความต้องการ ได้รับเกียรติและ ภาคภูมิใจ	ระหว่างกลุ่ม	๑๒.๙๕๑	๔	๓.๒๓๘	๒.๒๔๒	.๐๗๑
	ภายในกลุ่ม	๑๒๙.๙๙๑	๙๐	๑.๔๔๔		
	รวม	๑๔๒.๙๔๑	๙๔			
ด้านความต้องการ สร้างความประจักษ์ ตน	ระหว่างกลุ่ม	๑๕.๐๑๒	๔	๓.๗๕๓	๓.๐๓๐	.๐๒๒*
	ภายในกลุ่ม	๑๑๑.๔๘๙	๙๐	๑.๒๓๙		
	รวม	๑๒๖.๕๐๑	๙๔			
แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๔.๔๕๔	๔	๑.๑๑๔	๑.๓๙๓	.๒๔๓
	ภายในกลุ่ม	๗๑.๙๔๗	๙๐	๐.๗๙๙		
	รวม	๗๖.๔๐๒	๙๔			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน โดยมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕

และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่ามีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_1) พุทธศาสนิกชนมีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

แสดงว่า พบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม ดังนั้นจึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างรายกลุ่มนั้นเป็นรายคู่ต่อไป โดยใช้วิธีของ LSD ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านความต้องการสร้างภาพลักษณ์ตนเอง จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือน เป็นรายคู่

แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	ต่ำกว่า	๕,๐๐๑-	๑๐,๐๐๑-	๑๕,๐๐๑-	๒๐,๐๐๑	ขึ้นไป
	๕,๐๐๐	๑๐,๐๐๐	๑๕,๐๐๐	๒๐,๐๐๐		
	\bar{x}	.๖๓๑	.๖๒๐	๓.๒๓๘	๓.๗๕๓	.๒๒๒
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	.๖๓๑	-	-.๙๖๘*	-.๗๖๕	-.๗๙๔*	-.๔๐๔
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท	.๖๒๐	-	-	.๒๐๒	.๑๗๓	.๕๖๓
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๓.๒๓๘	-	-	-	-.๐๒๘	.๓๖๑
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๓.๗๕๓	-	-	-	-	.๓๘๙
๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	.๒๒๒	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาในด้านความต้องการสร้างภาพลักษณ์ตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจปฏิบัติวิปัสสนา น้อยกว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท

สมมติฐานที่ ๑.๗ พุทธศาสนิกชนที่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 : พุทธศาสนิกชนที่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน

H_1 : พุทธศาสนิกชนที่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม กรณีพบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม จะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant Difference) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจะสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ได้ก็ต่อเมื่อมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ผลการทดสอบสมมติฐานดังตารางที่ ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้านประสบการณ์ปฏิบัติธรรม

แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านความต้องการ ความมั่นคงและ ปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	๓.๖๘๙	๓	๑.๒๓๐	๑.๐๖๗	.๓๖๗
	ภายในกลุ่ม	๑๐๔.๘๗๕	๙๑	๑.๑๕๒		
	รวม	๑๐๘.๕๖๔	๙๔			
ด้านความต้องการทาง สังคมและความรัก	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๔๓	๓	๐.๑๑๔	๐.๑๔๔	.๙๓๓
	ภายในกลุ่ม	๗๒.๑๒๗	๙๑	๐.๗๙๓		
	รวม	๗๒.๔๗๐	๙๔			
ด้านความต้องการ ได้รับเกียรติและ ภาคภูมิใจ	ระหว่างกลุ่ม	๙.๑๒๙	๓	๓.๐๔๓	๒.๐๖๙	.๑๑๐
	ภายในกลุ่ม	๑๓๓.๘๑๒	๙๑	๑.๔๗๐		
	รวม	๑๔๒.๙๔๑	๙๔			
ด้านความต้องการ สร้างความประจักษ์ ตน	ระหว่างกลุ่ม	๘.๕๘๔	๓	๒.๘๖๑	๒.๒๐๘	.๐๙๒
	ภายในกลุ่ม	๑๑๗.๙๑๗	๙๑	๑.๒๙๖		
	รวม	๑๒๖.๕๐๑	๙๔			
แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๕๕๓	๓	๐.๕๑๘	๐.๖๒๙	.๕๙๘
	ภายในกลุ่ม	๗๔.๘๔๙	๙๑	๐.๘๒๓		
	รวม	๗๖.๔๐๒	๙๔			

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕

และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) พุทธศาสนิกชนที่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงสรุปสมมติฐานที่ ๑

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ แรงจูงใจในการ ปฏิบัติวิปัสสนา ภาวนา	ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล						
	เพศ	อายุ	อาชีพ	สถาน ภาพ	การ ศึกษา	รายได้ ต่อเดือน	ประสพ การณ์ ปฏิบัติ ธรรม
ด้านความต้องการ ความมั่นคงและ ปลอดภัย	-	.๐๔๘*	-	.๐๐๐*	-	-	-
ด้านความต้องการทาง สังคมและความรัก	-	-	-	.๐๓๖*	-	-	-
ด้านความต้องการ ได้รับเกียรติและ ภาคภูมิใจ	-	-	-	.๐๒๓*	-	-	-
ด้านความต้องการสร้าง ความประจักษ์ตน	-	.๐๓๙*	-	.๐๑๖*	-	.๐๒๒*	-
แรงจูงใจ โดยรวม	-	-	-	.๐๐๓*	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ แสดงผลสรุปผลการทดสอบสมมติฐานที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ปฏิบัติธรรม แตกต่างกันมีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน สามารถสรุปได้ดังนี้

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย และด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านความต้องการความมั่นคง และปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน และแรงจูงใจโดยรวม

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการ ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านความต้องการสร้าง ความประจักษ์ตน

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)	(๕)	(๖)	(๗)	(๘)
๑) เพศ	-	.๑๘๖	-.๓๘๓ **	.๑๑๓	.๒๖๑ *	.๔๙๗ **	.๐๕๖	.๑๑๕
๒) อายุ		-	.๑๙๐	.๓๖๒ **	-.๑๕๓	.๐๕๕	-.๐๔๑	.๒๑๑ *
๓) อาชีพ			-	.๐๐๗	-.๔๑๖ **	-.๒๓๔ *	.๐๓๔	.๐๖๒
๔) สถานภาพ				-	-.๐๗๐	.๑๑๗	-.๑๙๑	.๐๕๕
๕) การศึกษา					-	.๓๘๑ **	.๑๕๐	-.๑๗๑
๖) รายได้ต่อเดือน						-	.๐๙๓	.๑๘๕
๗) ประสบการณ์ ปฏิบัติธรรม							-	-.๐๓๘
๘) โดยรวม								-

** มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

* มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนาโดยรวม (r มีค่าเป็นลบ) อยู่ในระดับต่ำที่สุด

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิดของการวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี” ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงจำนวน คำร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิด

ผู้ที่ตอบ/ไม่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้ที่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด	๑๖	๑๖.๑๐
ผู้ที่ไม่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด	๗๙	๘๓.๙๐
รวม	๙๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า พุทธศาสนิกชนทั้งสิ้นจำนวน ๙๕ คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ไม่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๙๐ ส่วนที่เหลือเป็นผู้ที่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๐

จากข้อเสนอแนะที่ได้รับจากพุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด มีปัญหาและข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ห้องปฏิบัติธรรมควรจะติดเครื่องปรับอากาศ
๒. ควรจัดให้ตรงกับวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์
๓. ควรหาวิทยากรใหม่ ๆ มาให้คำแนะนำอยู่เสมอ
๔. ควรทำป้ายปิดวาจาให้ผู้ปฏิบัติธรรม
๕. ควรกั้นเขตสัตว์เลี้ยงไว้เวลาปฏิบัติธรรม
๖. การเดินทางไม่ค่อยสะดวกเพราะไม่มีรถประจำทางวิ่งผ่าน ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับแรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี

๕.๑ สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๘ เป็นเพศชาย ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๒

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง ๕๑ – ๖๐ ปี จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๔ รองลงมาช่วงอายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒ ช่วงอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒ ช่วงอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐ ช่วงอายุระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๒ ช่วงอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอื่น ๆ จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๔ อาชีพเกษตรกร/รับจ้าง จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๗ อาชีพค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖ อาชีพพนักงานบริษัท จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕ อาชีพข้าราชการ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๔ เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๓

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐ สถานภาพโสด จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗ สถานภาพอื่น ๆ จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗ สถานภาพหย่าร้าง จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖ ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔

ระดับประถมศึกษา จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕ ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๓

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๘ มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๙. คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐ มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๗ มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม ๕- ๑๐ ครั้ง จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๒ มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรมมากกว่า ๑๐ ครั้ง จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖ มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม ๖-๑๐ ครั้ง จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓

๕.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์

พบว่าระดับแรงจูงใจภายในของพุทธศาสนิกชนโดยภาพรวม ($\bar{x} = ๓.๓๓$) อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า

ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๓.๓๒$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน ($\bar{x} = ๓.๖๖$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน ($\bar{x} = ๓.๖๒$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้แคล้วคลาดจากภยันตราย ($\bar{x} = ๓.๒๘$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ที่การทำงานทำที่ดี ($\bar{x} = ๓.๑๘$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีเงินทอง ($\bar{x} = ๒.๘๗$) อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๓.๖๖$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านต้องการจะแบ่งส่วนบุญกุศลให้กับผู้อื่น ($\bar{x} = ๔.๑๒$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านต้องการให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ ($\bar{x} = ๔.๐๖$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านต้องการทำประโยชน์ต่อสาธารณะ ($\bar{x} = ๔.๐๕$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีคนรัก ($\bar{x} = ๓.๑๓$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้เพื่อนร่วมงานยอมรับ ($\bar{x} = ๒.๙๔$) อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๒.๙๑$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับความยุติธรรม ($\bar{x} = ๓.๑๔$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับการยกย่องในสังคม ($\bar{x} = ๓.๑๒$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ผู้อื่นเห็นว่ามิจิตดีงาม ($\bar{x} = ๒.๙๗$) อยู่ในระดับปานกลาง การ

มาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีชื่อเสียงในสังคม ($\bar{x} = ๒.๕๙$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้มียศถาบรรดาศักดิ์ ($\bar{x} = ๒.๗๔$) อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๓.๔๔$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีหนี้สิน ($\bar{x} = ๓.๘๘$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้โชคดี ($\bar{x} = ๓.๖๘$) อยู่ในระดับมาก การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้คนที่เรารักมีความสุข ($\bar{x} = ๓.๒๔$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีอุปสรรคในการทำงาน ($\bar{x} = ๓.๒๓$) อยู่ในระดับปานกลาง การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ค้าขายร่ำรวย ($\bar{x} = ๓.๑๕$) อยู่ในระดับปานกลาง

แรงจูงใจภายในโดยภาพรวม ($\bar{x} = ๓.๓๐$) อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ($\bar{x} = ๓.๓๐$) อยู่ในระดับมาก ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน ($\bar{x} = ๓.๔๔$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ($\bar{x} = ๓.๓๒$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ($\bar{x} = ๒.๙๑$) อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับแรงจูงใจภายนอกของพุทธศาสนิกชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = ๔.๒๕$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า

ด้านที่พักอาศัยสบาย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๔.๑๖$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมจัดเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน ($\bar{x} = ๔.๒๖$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมมีห้องน้ำเพียงพอต่อความต้องการ ($\bar{x} = ๔.๒๓$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมมีบรรยากาศร่มรื่น อากาศถ่ายเทได้สะดวก ($\bar{x} = ๔.๒๐$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมทาง่ายมีถนนหนทางสัญจรที่สะดวก ($\bar{x} = ๔.๐๕$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมไม่มีเสียงรบกวน ($\bar{x} = ๔.๐๔$) อยู่ในระดับมาก

ด้านอาหารเป็นที่สบาย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๔.๒๙$) อยู่ในระดับมาก สถานที่ปฏิบัติธรรมมีอาหารและน้ำปานะเพียงพอต่อความต้องการ ($\bar{x} = ๔.๓๙$) อยู่ในระดับมาก อาหารที่จัดไว้สะอาดปลอดภัย สาระพิช ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก มีอาหารหลากหลายรายการให้เลือก ($\bar{x} = ๔.๓๕$) อยู่ในระดับมาก อาหารที่จัดไว้ทานแล้วย่อยง่าย ($\bar{x} = ๔.๒๐$) อยู่ในระดับมาก อาหารที่จัดไว้มีรสชาติตรงตามที่ต้องการ ($\bar{x} = ๔.๑๕$) อยู่ในระดับมาก

ด้านบุคคลเป็นที่สบาย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก มีวิปัสสนาจารย์สอบอารมณ์ที่เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย ($\bar{x} = ๔.๔๒$) อยู่ในระดับมาก มีวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ มีข้อวัตรปฏิบัติโดยชอบ ($\bar{x} = ๔.๓๙$) อยู่ในระดับมาก ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความเห็นเสมอกัน ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความน่าเชื่อถือ น่าศรัทธา ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมรักษากฎระเบียบที่ทางวัดวางไว้ ($\bar{x} = ๔.๒๘$) อยู่ในระดับมาก

ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๔.๑๗$) อยู่ในระดับมาก มีระยะเวลาในการปฏิบัติในอิริยาบถต่าง ๆ ที่เหมาะสม ($\bar{x} = ๔.๒๔$) อยู่ในระดับมาก เมื่อปฏิบัติแล้วท่านสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ($\bar{x} = ๔.๒๑$) อยู่ในระดับมาก มีการปฏิบัติในอิริยาบถเดิน และอิริยาบถนั่งในระยะเวลาที่เหมาะสม ($\bar{x} = ๔.๑๗$) อยู่ในระดับมาก ท่านสามารถเลือกอิริยาบถที่เหมาะสมกับตนเองได้ ($\bar{x} = ๔.๑๗$) อยู่ในระดับมาก เมื่อปฏิบัติแล้วสามารถมีสติรู้ตัวทุกขณะ ($\bar{x} = ๔.๑๑$) อยู่ในระดับมาก

แรงใจภายนอกโดยภาพรวม ($\bar{x} = ๔.๒๕$) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคคลเป็นที่สบาย ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก ด้านอาหารเป็นที่สบาย ($\bar{x} = ๔.๒๙$) อยู่ในระดับมาก ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย ($\bar{x} = ๔.๑๗$) อยู่ในระดับมาก ด้านที่พักอาศัยสบาย ($\bar{x} = ๔.๑๖$) อยู่ในระดับมาก

แรงจูงใจโดยภาพรวม ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = ๓.๗๙$) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยภาพรวมพบว่า ด้านบุคคลเป็นที่สบาย ($\bar{x} = ๔.๓๗$) อยู่ในระดับมาก ด้านอาหารเป็นที่สบาย ($\bar{x} = ๔.๒๙$) อยู่ในระดับมาก ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย ($\bar{x} = ๔.๑๗$) อยู่ในระดับมาก ด้านที่พักอาศัยสบาย ($\bar{x} = ๔.๑๖$) อยู่ในระดับมาก ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ($\bar{x} = ๓.๖๖$) อยู่ในระดับมาก ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน ($\bar{x} = ๓.๔๔$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ($\bar{x} = ๓.๓๒$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ($\bar{x} = ๒.๙๑$) อยู่ในระดับปานกลาง

สมมติฐานที่ ๑.๑ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัยด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้านมีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) บุคลากรที่มีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑.๒ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน โดยมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_1) พุทธศาสนิกชนมีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑.๓ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีอาชีพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน

มีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) บุคลากรที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑.๔ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีสถานภาพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมแตกต่างกัน โดยมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_1) พุทธศาสนิกชนมีสถานภาพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑.๕ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีการศึกษาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) พุทธศาสนิกชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑.๖ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน โดยมีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่า มีค่า Sig น้อยกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_1) พุทธศาสนิกชนมีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๑.๗ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยมีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน พบว่าในทุกด้าน มีค่า Sig มากกว่า ๐.๐๕ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) พุทธศาสนิกชนที่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ, อายุ, อาชีพ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, รายได้ต่อเดือน, และประสบการณ์ปฏิบัติธรรม แตกต่างกันมีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน สามารถสรุปได้ดังนี้

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย และด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน และแรงจูงใจโดยรวม

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน

สมมติฐานที่ ๒ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ, อายุ, อาชีพ, สถานภาพ, การศึกษา รายได้ต่อเดือน, และประสบการณ์ปฏิบัติธรรม มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาทั้งรายด้านโดยภาพรวม อยู่ในระดับต่ำที่สุด

๕.๓ ผลการวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

พุทธศาสนิกชนทั้งสิ้นจำนวน ๙๕ คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ไม่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๙๐ ส่วนที่เหลือเป็นผู้ที่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๐

จากข้อเสนอแนะที่ได้รับจากพุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด มีปัญหาและข้อเสนอแนะดังนี้

- ๑). ห้องปฏิบัติธรรมควรจะติดแอร์
- ๒) ควรจัดปฏิบัติธรรมให้ตรงกับวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์
- ๓) ควรหาวิทยากรใหม่ ๆ มาให้คำแนะนำอยู่เสมอ
- ๔) ควรทำป้ายปิดวจาให้ผู้ปฏิบัติธรรม
- ๕) ควรกั้นเขตสัตว์เลี้ยงไว้เวลาปฏิบัติธรรม
- ๖) การเดินทางมาปฏิบัติธรรมไม่ค่อยสะดวกเพราะไม่มีรถประจำทางผ่าน ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง

๕.๔ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมวัดประดู่ จังหวัดสิงห์บุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า แรงจูงใจภายนอก ซึ่งประกอบด้วย ด้านบุคคลเป็นที่สบาย อยู่ในระดับมาก ด้านอาหารเป็นที่สบาย อยู่ในระดับมาก ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย อยู่ในระดับมาก และด้าน

ที่พิกาศัยสบาย อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาชัยนันต์ โชติปัญญา (สุตะวงษ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา กรณีศึกษาอุบาสกอุบาสิกา ณ วัดป่าหมากหน่อ จังหวัดเชียงราย” พบว่า ๑. ความพึงพอใจของอุบาสกและอุบาสิกาต่อการเข้าปฏิบัติธรรม ณ วัดป่าหมากหน่อ จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอาคารสถานที่, ด้านอาหารและน้ำปานะ(น้ำดื่ม), ด้านกิจกรรมต่าง ๆ และด้านบุคลากรและผู้ดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา กรณีศึกษาอุบาสกอุบาสิกา ณ วัดป่าหมากหน่อ จังหวัดเชียงราย ได้แก่ ปัจจัยด้านอาคารสถานที่, ปัจจัยด้านอาหารและน้ำปานะ(น้ำดื่ม), ปัจจัยด้านกิจกรรมต่าง ๆ และปัจจัยด้านบุคลากรและผู้ดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับ หลักสัปปายะ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) สถานที่สัปปายะ (๒) โภชนสัปปายะ (๓) บุคคลสัปปายะ และ(๔) ธรรมะสัปปายะ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อหนุนในการปฏิบัติธรรมที่ให้ได้ผลดี จึงส่งผลให้อุบาสกอุบาสิกามีความพึงพอใจในการการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ในขณะที่แรงจูงใจภายใน ได้แก่ ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย และด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ อยู่ในระดับปานกลาง จึงส่งผลให้แรงจูงใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ปัจจัยภายนอกเป็นความพร้อมของปัจจัยเพื่อความสะดวกสบายทางกายภาพ ของผู้มาปฏิบัติธรรมที่ดำเนินการโดยวัด อันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้พุทธศาสนิกชนมาปฏิบัติธรรม เกิดความ สงบ วิเวก สมาธิ ตั้งมั่นได้ง่าย สำหรับแรงจูงใจภายในเกิดจากความรู้สึกนึกคิดของผู้มาปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน ได้แก่ ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันจริงที่ได้รับจากการปฏิบัติธรรม จึงส่งผลให้เกิดความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอาทิตย์ ตั้งใจทำ ได้ศึกษาเรื่อง “แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน กรณีศึกษาวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี” พบว่าพุทธศาสนิกชนที่เข้าวัดอัมพวัน มีปัจจัยความต้องการเข้าวัดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาสมพร สมส่วโร (สามิลา) ซึ่งศึกษาเรื่อง “ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ของอุบาสก/อุบาสิกา วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า มีแรงจูงใจต่อกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก

ด้านปัจจัยส่วนบุคคล อภิปรายได้ว่า เพศ, อายุ, อาชีพ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, รายได้ต่อเดือน, และประสบการณ์ปฏิบัติธรรม พุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมไม่ว่าอายุจะแตกต่างกันอย่างไร ต่างก็มีความต้องการในปัจจัยพื้นฐานทั้งด้านกายภาพและจิตภาพใกล้เคียงกัน และการบรรลุธรรมก็ไม่จำกัดอายุ ยกตัวอย่าง เช่น นางวิสาखाได้บรรลุโสดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ เป็นต้น แต่ไม่สอดคล้องกับ พระนุกูล อภิปัญญา (สังข์ประดิษฐ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการรับรู้เรื่องสติปัญญาฐาน ๔ ของโยคีผู้เข้าร่วมโครงการวิปัสสนาภาวนา ณ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๕๕”

ผลการวิจัยพบว่า มีการรับรู้เรื่องสติปัญญา ๔ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อศึกษาการเปรียบเทียบการรับรู้เรื่องสติปัญญา ๔ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ, อาชีพ, สถานภาพสมรส, ประสบการณ์ปฏิบัติธรรม, และประสบการณ์ปฏิบัติธรรม ณ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ที่ต่างกัน มีการรับรู้เรื่องสติปัญญา ๔ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕.

แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมทั้งภายในและภายนอกมีความใกล้เคียงกัน คือล้วนมีศรัทธา มาปฏิบัติที่จะออกจากวิถีสงสารกันทั้งนั้น เมื่อมาปฏิบัติที่วัดระดับแล้ว มีการสอนกรรมฐานแบบสติปัญญา ๔ ใช้การกำหนด ฟองหนอ ยุบหนอ ตั้งนั้นไม่ว่าพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรม จะเคยปฏิบัติหรือไม่เคยปฏิบัติแบบอื่นมาก่อน เมื่อเข้ามาปฏิบัติที่วัดระดับแล้ว ก็ต้องปฏิบัติแบบ ฟองหนอ ยุบหนอ เหมือนกันหมด ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูภาวนาวิริยานุโยค (บุญยงค์ ถาวโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาผลการประเมินโครงการปฏิบัติธรรมของศูนย์ปฏิบัติธรรม "ธรรมโมลี" ตำบลหนองน้ำแดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา" พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นในด้านสถานที่ว่าจะต้องมีความสงบร่มรื่น มีความสะอาดและมีความปลอดภัยในการอยู่ประพฤติปฏิบัติธรรม มีสถานที่พัก มีอาหาร และห้องน้ำพอเพียง ความคิดเห็นในด้านพระวิปัสสนาจารย์และแนวการสอน พบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสำคัญอย่างยิ่งต่อการที่จะพัฒนาศูนย์ปฏิบัติธรรม "ธรรมโมลี" ให้เจริญก้าวหน้า เป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะความมีภาวะผู้นำที่เต็มไปด้วยเมตตาธรรมและข้อวัตรปฏิบัติ จริยวัตร ที่งดงาม อีกทั้งมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด สอนกรรมฐานให้ผู้ฟังเข้าใจและรับไปปฏิบัติได้ง่ายจะยิ่งทำให้เกิดศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติธรรมได้มาก ความคิดเห็นในด้านการบริหารโครงการให้มีประสิทธิภาพจะต้องเตรียมพร้อมเพื่อความเป็นมาตรฐานและควรมีประสิทธิภาพในการจัดการ และพัฒนาศูนย์ปฏิบัติธรรมให้เป็นที่เคารพศรัทธาแก่ผู้เข้ามาประพฤติปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพผลสูงสุดต่อไป

ด้านความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ, อายุ, อาชีพ, สถานภาพ, การศึกษารายได้ต่อเดือน, และประสบการณ์ปฏิบัติธรรม มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาทั้งรายด้านโดยภาพรวม อยู่ในระดับต่ำที่สุด และมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งไม่สอดคล้องกับ พระมหาสมชาย ปิยธโร (บุญเตรียม), ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ฯ" พบว่านักเรียนหญิงมีพฤติกรรมโดยรวมอยู่ในระดับที่สูงกว่านักเรียนชายและแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ คือ ด้านคุณธรรม/จริยธรรม ($t = ๒.๑๖$) ด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ($t = ๒.๖๕$) ด้านวิถีชีวิตแบบพุทธ ($t = ๑.๙๘$) และด้านการพัฒนาจิตด้านสมาธิภาวนา ($t = ๑.๗๖$) ตามลำดับ ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๔๒๓, ๐.๒๓๘, ๐.๔๒๕ และ ๐.๓๔๖ ตามลำดับพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิภาวนามีความสัมพันธ์กันเชิง

เส้นตรงและมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถพยากรณ์ผลการเรียนได้ร้อยละ ๒๘.๘๐

๕.๕ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

๕.๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- ๑) ควรมีการประกาศการปฏิบัติธรรมบนสื่อออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ค ไลน์ อื่นๆ
- ๒) ควรหาวิทยากรใหม่ ๆ มาให้คำแนะนำอยู่เสมอ เพื่อไม่ให้ผู้เข้าปฏิบัติเบื่อหน่าย
- ๓) ควรมีใบประกาศนียบัตรมอบให้ เมื่อปฏิบัติธรรมครบโครงการ

๕.๕.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ปฏิปทาของพระครูสถิตธรรมมาลังการ วัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี
- ๒) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมวัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี
- ๓) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้เข้าปฏิบัติธรรม : กรณีศึกษาวัดประดับ จังหวัดสิงห์บุรี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

๑ ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**, ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระสูตรและอรรถกถา แปล อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต, เล่มที่ ๒, ภาคที่ ๓**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมศาสนา. **ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓, ระเบียบมหาเถรสมาคม ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, เล่ม ๑**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.

ดั่งตฤณ. **มหาสติปัฏฐานสูตร เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๕.

ทวี ภูมรินทร์. **มงคลชีวิต**, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, ๒๕๔๕.

เทพพร มิ่งธานี. **มงคลชีวิต คู่มือพัฒนาชีวิต**, กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๑.

ธนิต อยู่โพธิ์. **อานุภาพพระปริตต์**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

_____ **วิปัสสนาภิรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณเลิศ. **เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙.

พระพุทธโฆสาจารย์. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). Taiwan : The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation, ๒๕๔๘.

_____ **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒**. ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๙.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). **ความสุขสามระดับ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๒.

_____ **ชีวิตที่เป็นสุข ความสุขยิ่งกว่าความสงบไม่มี**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.

_____ **.การทำงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

_____ **.การทำงานที่เป็นสุข : การทำงานคือการปฏิบัติธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

_____ **.การทำงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

_____ **.วิปัสสนาในอริยยาบถอื่น**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย**. กรุงเทพมหานคร : สำนัก

พิมพ์แพรวแอนดีโฮมจำกัด, ๒๕๕๕.

_____ **.พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๔.

_____ **.พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ **.กายหายไข้ ใจหายทุกข์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตฺโต). **ชีวิตที่สมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๗.

_____ **. พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

_____ **. ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๔.

_____ **. ข้อคิดชีวิตทวนกระแส**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ทนส่งเสริมพุทธศาสนา, ๒๕๓๖.

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตฺโต). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. ปัตตานี:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖.

พระธรรมธีรราชฆาตมุนี (โชดก ญาณสิริ). **คำบรรยาย วิปัสสนากรรมฐาน**. กรุงเทพมหานคร :

บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้งจำกัด, ๒๕๕๐.

พระมหาประสิทธิ์ อุดตมจิตโตภิกขุรวบรวม. **ปุจฉาธรรม**. ธรรมสภาจัดพิมพ์เผยแพร่ กรุงเทพมหานคร

: โรงพิมพ์อะไร, ๒๕๔๑.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). **วิปัสสนานัย เล่ม ๑**. พระคันธสาราภิงค์ แปลและเรียบเรียง.

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ตรวจชำระ. นนทบุรี : ไทยร่มเกล้า จำกัด, ๒๕๔๘.

_____ **วิปัสสนานัย เล่ม ๒**. พระคันธสาราภิงค์ แปลและเรียบเรียง. พระพรหมโมลี (สมศักดิ์

อุปสโม) ตรวจชำระ. นครปฐม : ซีเอไอ เซ็นเตอร์จำกัด, ๒๕๕๐.

_____ **วิปัสสนาขุณี หลักการปฏิบัติวิปัสสนา (ฉบับสมบูรณ์)**. แปลโดยจำรูญ ธรรมดา.

กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๓.

_____ **มหาสติปัฏฐานสูตร ทางสู่พระนิพพาน**. พระคันธสาราภิงค์ แปลและเรียบเรียง.

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ตรวจชำระ. กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๙.

_____ **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร**. พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ.๙, M.A., Ph.D.) ตรวจ

ชำระ. พระคันธสาราภิงค์ แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๑.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). **ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๓๗.

พระธรรมธีรราชฆาตุมณี (โชดก ญาณสิทธิ) รจนา. **คำบรรยายวิปัสสนากรรมฐาน**. พิมพ์เพื่อเฉลิม

พระเกียรติเนื่องในโอกาสสมหามงคล ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๐

พระธรรมมหาวิธานวัตร. **มลินทปัญหา ฉบับพร้อมอรรถกถาฎีกา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลูก

ส. ธรรมภักดี, ๒๕๒๘.

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร). **วิปัสสนาที่ปณี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๓๙.

พระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหาภิกษุญาณานาจริยะ,ดร. **วิปัสสนาที่ปณีฎีกา ฉบับพิมพ์รวมเล่ม**

ใน ๑๐๐ ปี อัครมหาภิกษุญาณานาจริยะ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัดมหาชน, ๒๕๕๔.

_____ **อัครมหาภิกษุญาณานาจริยะ. ปฐมวิปัสสนาวงศ์ในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑,

กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด, ๒๕๕๔.

พระมหาประสิทธิ์ อุตตมจิตโต. **ปุจฉาธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๑.

พระมหาแสวง โชติปาโล. **พุทธวิทยานำรู้เล่ม ๓**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมหาเถระ). **อริยวงศ์ปฏิปทา ปฏิปทาอันเป็นวงศ์แห่งพระ**

อริยเจ้า. กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๔.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์ภะ:ทฤษฎีและประยุกต์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

สุชา จันทน์เอม. **จิตวิทยาทั่วไป ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

สมชัย วงษ์คณะ. รศ.ดร. และ ทวนทอง เขาวงกิตพิงศ์, รศ.ดร. **เอกสารประกอบการสอนวิชาการ**

วิจัย. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๑.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ณัฐชาญ์ ธรรมชนไพศาล. “ศึกษาพฤติกรรมการรับรู้การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน

๔ ของนักเรียนในโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม (ค่ายพุทธบุตร) วัดพัฒนาราม

อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ทัศนีย์ วงศ์เย็น. “ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวกายคตาสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

เถระวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ธนาทิพย์ ลอแก้ว. “แนวทางการปฏิบัติธรรมของศูนย์พระพุทธศาสนานานาชาติ วัดพระธาตุคุดย

สุเทพราชวรวิหาร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

บุณชญา วิริชจร. “ความเข้าใจการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของอุบาสก อุบาสิกา วัดตาลเอน อำเภอบาง

ปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต-

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาสุเนตร แก้วขวาน้อย. “การศึกษาความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ของนิสิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์**

ปริญญาามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๔.

พระครูพิพิธสารคุณ คมภีโร (ธีระปรีชา). “ศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาของพระสังฆาธิการ

ในอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระครูภาวนาวิริยานุโยค (บุญยงค์ ถาวโร). “ศึกษาผลการประเมินโครงการปฏิบัติธรรมของศูนย์ปฏิบัติ

ธรรม “ธรรมโมลี” ตำบลหนองน้ำแดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

, ๒๕๕๖.

พระครูใบฎีกาพรชัย ปุณฺณกาโม (วรณเถา). “ศึกษาความคิดเห็นของพระนวกะในกรุงเทพมหานครต่อการสอนวิปัสสนากรรมฐาน : กรณีศึกษา เขตยานนาวา เขตสาทร และเขตบางคอแหลม”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาชัยนันต์ โชติปัญโญ (สุตะวงษ์). “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา กรณีศึกษา อุบาสกอุบาสิกา ณ วัดป่าหมากหน่อ จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาสมชาย ปิยธโร (บุญเตรียม). “ศึกษาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของพฤติกรรมจากการปฏิบัติสมาธิกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ฯ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาสมพร สมส่วโร (สามิลา). “แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของอุบาสกอุบาสิกา ณ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระเกียรติศักดิ์ โกติโก (ประโลมลักษณ์). “ศึกษาความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของผู้สมัครเข้าศึกษาในหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภาวนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระนุกูล อภิปัญโญ (สังประดิษฐ์). “ศึกษาการรับรู้เรื่องสติปัญญา ๔ ของโยคีผู้เข้าร่วมโครงการวิปัสสนาภาวนา ณ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาสมยศ เพียรสา. “การศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓”. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

พระเรวัฒน์ ชยากโร (จันทวงศ์). “ความสุขในการ ทำงานของผู้เข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ณ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ราชูปถัมภ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมนัส ธมฺมโรโต (มีมณี). “ศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน”. **วิทยานิพนธ์พุทธ**

- ศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระสุภีร์ สุตสงวน. “วิเคราะห์วิธีการปรับอินทรีย์ให้สมดุลในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- แม่ชีระวีวรรณ งานวิสุทธิพันธ์. “การศึกษาสภาพภาวะอันเบื้องต้นของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ณ สำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดพระธาตุศรีจอมทอง วรวิหาร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- วาสนา พัฒนานนทชัย. ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** การบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓.
- วรฤทัย อริยะฤกษ์. “ศึกษาประสิทธิผลของการเจริญอานาปานสติของนักเรียนต่อพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ด้านความกตัญญูรู้คุณ : กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดหัวกระบือแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- ศิริพร จันทศรี. “การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.
- เสาวนิต ผลุกระโทก. “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต : หลักสูตรการพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔.
- เสนาะ ผดุงฉัตร. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์อานาปานัสสติภายในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- สุธรรมมา วรนาวิน. “ผลของการปฏิบัติสมาธิที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ : กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมโครงการเฉลิมพระเกียรติตามรอยเบื้องพระยุคลบาท วัดโสมนัสวิหาร”. **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

อาทิตย์ ตั้งใจทำ. “แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน : กรณีศึกษาวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** การบริหารการพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓.

อัษฎางค์ สุวรรณมิตสระ. “ศึกษาไตรลักษณ์ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

คัคนางค์ มณีศรี และวัชรภรณ์ เฟ่งจิตต์. **วิธีง่ายๆ ๑๐ ข้อในการเพิ่มความสุข** (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <http://www.learners.in.th/blogs/posts/๒๔๙๔๑๕>, (๑๐ มกราคม ๒๕๖๑).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ปฏิบัติธรรม คืออย่างไร** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.dharma-gateway.com/monk/preach/lp-prayuth/lp-prayuth-33.htm>, [๒ ธันวาคม ๒๕๖๐].

DMC, **สัปปายะ๗**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<http://www.dmc.tv/forum/index.php?showtopic=5767>, [๒ ธันวาคม ๒๕๖๐].

(๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระสุวัฒน์ เตชวโร (พันธุฑูย), เลขาเจ้าคณะตำบลบางระจัน อำเภอดำรงวิทยารจัน จังหวัดสิงห์บุรี, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร.	พธ.บ. (พระพุทธศาสนา), พธ.ม. (วิปัสสนา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.	ป.ธ. ๗, ปว.ค., (จิตวิทยา), ศศ.ม. (จิตวิทยาให้คำปรึกษา) 7th grade of Pali, Professional Cert. for Teachers, B.A. (Psychology), M.A. (Counseling Psychology), Ph.D. (Psychology)
ผศ.ดร., ประยูร สุยะใจ	ป.ธ. ๓, พธ.บ. (จิตวิทยา), B.J. (Journalism), Dip. (Diploma in Social Research), M.A. (Political Science), M.A. (Economics), M.A. (Clinical Psychology), M.Ed. (Educational Psychology), Ph.D. (Psychology)
ดร. พุทธชาติ แผนสมบุญ	วทบ. (ชีวภาพ), วทม. (เทคโนโลยีชีวภาพ), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
ดร. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์	นศ.บ. (ประชาสัมพันธ์) เกียรตินิยมอันดับ ๒, วท.ม. (จิตวิทยา พัฒนาการ), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

ภาคผนวก ข
หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๕

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย
กราบนมัสการ พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร., เจ้าอาวาสวัดประดู่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย ๙๕ ชุด

ด้วย พระปณิธิ กิตติโร (ตันติธนาร) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๓๐๐๑ นิสิตระดับปริญญาโท โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนากาวนาวัคระดับ จังหวัดสิงห์บุรี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อนำไปทดสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตแจกแบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบในเชิงวิชาการการพัฒนางานต่อไป

จึงกราบนมัสการมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลจะได้ทำการวิจัยต่อไปและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗,

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย. ๐๘๔-๘๒๑-๕๑๙๒

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๕๗

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๒๕ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย (Try-out)
กราบนมัสการ พระมหาอุไร อาตมาโก (มังมิ่ง) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๑๑ จังหวัดสิงห์บุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย ๓๐ ชุด

ด้วย พระปณิธิ กิตติธโร (ตันติธนาธร) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๓๐๐๑ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนากวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อนำไปทดสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบในเชิงวิชาการและการพัฒนาองค์กรต่อไป

จึงกราบนมัสการมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลจะได้ทำการวิจัยต่อไปและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗, เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย. ๐๙๙-๓๕๔-๕๙๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ว ๒

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)
กราบনমসการ พระครูสถิตธรรมมาลังการ, ดร.
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ
ด้วย พระปณิธิ กิตติโร (ตันติธรร) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๓๐๐๑ นิสิตระดับ
ปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนากาวานาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี” โดยมี
คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.	ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. เรืองชัย หมื่นชนะ	กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อ
การสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงกราบนમসการมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของ
เครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

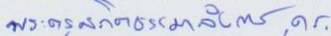
กราบนमसการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา โทรศัพท์ : ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(พระครูสถิตธรรมมาลังการ, ดร.)

วันที่ ๒๐ / ๑๑ / ๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดย
ผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑
 ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ว ๑ วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑
 เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

กราบมนตรีการ พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ดร.
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระปณิธิ กิตติโร (ตันติธนาธร) เลขประจำตัวนิต ๕๙๐๑๒๐๓๐๐๑ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนากาวาวัตระดับ จังหวัดสิงห์บุรี” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.	ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. เรียงชัย หมื่นชนะ	กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงกราบมนตรีการมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ดร.)

วันที่ 18 / ๑ / ๖1

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑
 ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ว๑ วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑
 เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร สุขะใจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระปณิธิ กิตติโร (ตันติธนาธร) เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๓๐๐๑ นิสิตระดับ

ปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนากาวนาวัตระดับ จังหวัดสิงห์บุรี” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.	ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. เรียงชัย หมื่นชนะ	กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าวและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

๕ 3.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

๕ 3.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร สุขะใจ)

วันที่ 23 / 01 / 2561

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๖๑

วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระปณิธิ กิตติโร (ตันติธนาธร) เลขประจำตัวนิต ๕๙๐๑๒๐๓๐๐๑ นิสิตระดับ

ปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนากวนาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.

ประธานกรรมการ

๒. ผศ.ดร. เรียงชัย หมื่นชนะ

กรรมการ

เพื่อการัน คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าวและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๘๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ)

วันที่ 19 / 1 / 61

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร. ๐๓-๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๒๖๑
 ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ ๖๑ วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑
 เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน ดร. กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ บทที่ ๑ - ๒ - ๓ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. ตัวอย่างแบบสอบถามความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย(IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระปณิธิ กิตติธโร (ต้นตติธนาธร) เลขประจำตัวนิตินิต ๕๙๐๑๒๐๓๐๐๑ นิตินิตระดับ

ปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แรงจูงใจของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติวิปัสสนากาวาวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี” โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.	ประธานกรรมการ
๒. ผศ.ดร. เรืองชัย หมีนชนะ	กรรมการ

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือการวิจัยของนิตินิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าวและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

๒ ๓.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

หลักสูตร พ.ม. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทรศัพท์ : ๐๘๔-๐๐๔-๗๗๔๘, ๐๙๐-๗๙๐-๕๘๙๗

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย (IOC) แล้ว

(ดร. กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์)

วันที่ 18 / ๑๑ / ๖1

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : “แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของพุทธศาสนิกชนวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี”

คำชี้แจง : แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาแรงจูงใจในการเข้าวัดปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของพุทธศาสนิกชนวัดระดับ จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับเป็นข้อมูลและเป็นแนวทางสำหรับผู้วิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงการปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายฉบับนี้เป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้นไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านหรือหน่วยงานของท่าน แต่ประการใด แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระปณิธิ กิตติธโร (ตันติธนาธร)

นิสิตปริญญาโทหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับตามความจริงของท่าน

๑. เพศ

๑. ชาย ๒. หญิง

๒. อายุ

๑. ต่ำกว่า ๒๐ ปี ๒. ๒๑ - ๓๐ ปี
 ๓. ๓๑ - ๔๐ ปี ๔. ๔๑ - ๕๐ ปี
 ๕. ๕๑ - ๖๐ ปี ๖. ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. อาชีพ

๑. นักเรียน/นักศึกษา ๒. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 ๓. พนักงานบริษัทเอกชน ๔. ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว
 ๕. เกษตรกร/รับจ้าง ๖. อื่น ๆ.....

๔. สถานภาพ

๑. โสด ๒. สมรส
 ๓. หย่าร้าง ๔. อื่น ๆ

๕. การศึกษา

๑. ประถมศึกษา ๒. มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า
 ๓. อนุปริญญา หรือเทียบเท่า ๔. ปริญญาตรี
 ๕. สูงกว่าปริญญาตรี

๖. รายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๒. ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท
 ๓. ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ๔. ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท
 ๕. มากกว่า ๒๐,๐๐๑ ขึ้นไป

๗. ประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม ณ วัดระดับ

๑. ๑ - ๕ ครั้ง ๒. ๖-๑๐ ครั้ง
 ๓. มากกว่า ๑๐ ครั้ง ขึ้นไป

ตอนที่ ๒ เกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	๑	๒	๓	๔	๕
ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย					
๑..การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้แคล้วคลาดจากภัยอันตราย					
๒. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีเงินทอง					
๓. การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน					
๔. การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน					
๕. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ที่การทำงานทำที่ดี					
ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก					
๖. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้เพื่อนร่วมงานยอมรับ					
๗. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีคนรัก					
๘. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการจะแผ่ส่วนบุญกุศลให้กับผู้อื่น					
๙. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ					
๑๐. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการทำประโยชน์ต่อสาธารณะ					
ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ					
๑๑. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับการยกย่องในสังคม					
๑๒. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ผู้อื่นเห็นว่ามั่งคั่งดีงาม					
๑๓. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีชื่อเสียงในสังคม					
๑๔. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มียศถาบรรดาศักดิ์					
๑๕. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับความยุติธรรม					
ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน					
๑๖. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้โชคดี					
๑๗. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีหนี้สิน					
๑๘. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีอุปสรรคในการทำงาน					
๑๙. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้คนที่เรารักมีความสุข					
๒๐. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ค้าขายร่ำรวย					

ด้านที่พักอาศัยสบาย	๑	๒	๓	๔	๕
๒๑. สถานที่ปฏิบัติธรรมหาง่าย มีถนนหนทางสัญจรที่สะดวก					
๒๒. สถานที่ปฏิบัติธรรมมีห้องน้ำเพียงพอต่อความต้องการ					
๒๓. สถานที่ปฏิบัติธรรม มีบรรยากาศร่มรื่น อากาศถ่ายเทได้สะดวก					
๒๔. สถานที่ปฏิบัติธรรมไม่มีเสียงรบกวน					
๒๕. สถานที่ปฏิบัติธรรมจัดเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน					
ด้านอาหารเป็นที่สบาย					
๒๖. สถานที่ปฏิบัติธรรมมีอาหารและน้ำปานะเพียงพอต่อความต้องการ					
๒๗. มีอาหารหลากหลายรายการให้เลือก					
๒๘. อาหารที่จัดไว้ทานแล้วย่อยง่าย					
๒๙. อาหารที่จัดไว้มีรสชาติตรงตามที่ต้องการ					
๓๐. อาหารที่จัดไว้สะอาดปลอดภัย					
ด้านบุคคลเป็นที่สบาย					
๓๑. ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความเห็นเสมอกัน					
๓๒. ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความน่าเชื่อถือ น่าศรัทธา					
๓๓. ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมรักษากฎ กฏระเบียบที่ทางวัดวางไว้					
๓๔. มีวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ มีข้อวัตรปฏิบัติโดยชอบ					
๓๕. มีวิปัสสนาจารย์สออบอารมณ์ที่เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย					
ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย					
๓๖. มีการปฏิบัติในอิริยาบถเดิน และอิริยาบถนั่งในระยะเวลาที่เหมาะสม					
๓๗. ท่านสามารถเลือกอิริยาบถที่เหมาะสมกับตนเองได้					
๓๘. มีระยะเวลาในการปฏิบัติในอิริยาบถต่าง ๆ ที่เหมาะสม					
๓๙. เมื่อปฏิบัติแล้วสามารถมีสติรู้ตัวทุกขณะ					
๔๐. เมื่อปฏิบัติแล้วท่านสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้					

ภาคผนวก ง
ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ค่าความเชื่อมั่น IOC

แรงจูงใจภายใน (Maslow)	ลำดับผู้ตรวจ IOC					ค่า IOC	สรุปผล
	๑	๒	๓	๔	๕		
ด้านความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย							
๑..การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้แคล้วคลาดจากภัยอันตราย	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีเงินทอง	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๓. การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๕. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ที่การทำงานทำที่ดี	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ด้านความต้องการทางสังคมและความรัก							
๑..การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้เพื่อนร่วมงานยอมรับ	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีคนรัก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการจะแผ่ส่วนบุญกุศลให้กับผู้อื่น	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๔. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการทำประโยชน์ต่อสาธารณะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านความต้องการได้รับเกียรติและภาคภูมิใจ							
๑..การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับการยกย่องในสังคม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ผู้อื่นเห็นว่ามีจิตดีงาม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีชื่อเสียงในสังคม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีศถาบรรดาศักดิ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

๕. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับความยุติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๐.๘๐	ใช้ได้
ด้านความต้องการสร้างความประจักษ์ตน							
๑..การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้โชคดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีหนี้สิน	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๓. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีอุปสรรคในการทำงาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้คนที่เรารักมีความสุข	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ค้าขายร่ำรวย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

แรงจูงใจภายนอก (สัปดาห์ ๗)	ลำดับผู้ตรวจ IOC					ค่า IOC	สรุปผล
	๑	๒	๓	๔	๕		
ด้านที่พักอาศัยสบาย							
๑..สถานที่ปฏิบัติธรรมหาง่าย มีถนนหนทางสัญจรที่สะดวก	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. สถานที่ปฏิบัติธรรมมีห้องน้ำเพียงพอต่อความต้องการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. สถานที่ปฏิบัติธรรม มีบรรยากาศร่มรื่น อากาศถ่ายเทได้สะดวก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. สถานที่ปฏิบัติธรรมไม่มีเสียงรบกวน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. สถานที่ปฏิบัติธรรมจัดเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านอาหารเป็นที่สบาย							
๑..ขณะปฏิบัติวิปัสสนาธรรมมีอาหารและน้ำปานะเพียงพอต่อความต้องการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. มีอาหารหลากหลายรายการให้เลือก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. อาหารที่จัดไว้ทานแล้วย่อยง่าย	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๔. อาหารที่จัดไว้มีรสชาติตรงตามที่ตัวเองต้องการ	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๕. อาหารที่จัดไว้สะอาดปลอดภัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านบุคคลเป็นที่สบาย							
๑..ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความเห็นเหมือนกัน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความน่านับถือ น่าศรัทธา	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๐.๘๐	ใช้ได้
๓. ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมรักษากฎ กฏระเบียบที่ทางวัดวางไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

๔. วิปัสสนาจารย์มีความรู้ มีวัตรปฏิบัติโดยชอบ	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๕. มีวิปัสสนาจารย์สอบอารมณ์ที่เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ด้านอิริยาบถเป็นที่สบาย							
๑..มีการปฏิบัติในอิริยาบถเดิน - นั่ง ในระยะเวลาที่เหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. ท่านสามารถเลือกอิริยาบถที่เหมาะสมกับตนเองได้	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๓. มีระยะเวลาในการปฏิบัติในอิริยาบถต่าง ๆ ที่เหมาะสม	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๔. เมื่อปฏิบัติแล้วสามารถมีสติรู้ตัวทุกขณะ	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๕. เมื่อปฏิบัติแล้วท่านสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๐.๘๐	ใช้ได้

ภาคผนวก จ
ค่าความเชื่อมั่น

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

แรงจูงใจโดยรวม

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.937	40

แรงจูงใจภายใน (Maslow)

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.935	20

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้แคล้วคลาดจากภยันตราย	61.07	327.306	.537	.934
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีเงินทอง	61.27	327.168	.517	.934
การมาปฏิบัติธรรมเพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน	60.70	324.079	.562	.933
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีอายุยืนยาว	60.83	318.833	.690	.931
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ที่การทำงานทำได้ดี	60.77	329.771	.502	.934
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้เพื่อนร่วมงานยอมรับ	61.07	327.168	.540	.934
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีคนรัก	60.97	316.516	.718	.930
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการจะแผ่ส่วนบุญกุศลให้กับผู้อื่น	59.97	351.137	.111	.939

การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ	60.10	323.955	.602	.932
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านต้องการทำประโยชน์ต่อสาธารณะ	60.13	333.706	.469	.935
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับการยกย่องในสังคม	60.73	313.926	.742	.930
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ผู้อื่นเห็นว่ามั่งคั่งดีงาม	60.87	321.361	.642	.932
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มีชื่อเสียงในสังคม	61.43	318.737	.732	.930
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้มียศถาบรรดาศักดิ์	61.23	316.047	.794	.929
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ได้รับความยุติธรรม	61.10	319.541	.657	.931
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้โชคดี	60.73	319.237	.699	.931
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีหนี้สิน	60.90	302.093	.901	.926
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ไม่มีอุปสรรคในการทำงาน	60.90	324.714	.614	.932
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้คนที่เรารักมีความสุข	61.00	319.931	.600	.933
การมาปฏิบัติธรรม เพราะท่านเชื่อว่าทำให้ค้าขายร่ำรวย	60.87	311.844	.736	.930

แรงจูงใจภายนอก (สัปดาห์ ๗)

Reliability Statistics				
Cronbach's Alpha	N of Items			
.928	20			
Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
สถานที่ปฏิบัติธรรมห่างไกล มีถนนหนทางสัญจรที่สะดวก	79.13	152.464	.675	.923
สถานที่ปฏิบัติธรรมมีห้องน้ำเพียงพอต่อความต้องการ	78.90	156.231	.597	.925
สถานที่ปฏิบัติธรรม มีบรรยากาศร่มรื่น อากาศถ่ายเทได้สะดวก	78.90	156.645	.600	.925
สถานที่ปฏิบัติธรรมไม่มีเสียงรบกวน	79.20	157.821	.598	.925
สถานที่ปฏิบัติธรรมจัดเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน	79.03	154.585	.566	.926
สถานที่ปฏิบัติธรรมมีอาหารและน้ำปานะเพียงพอต่อความต้องการ	78.60	162.524	.571	.925
มีอาหารหลากหลายรายการให้เลือก	78.63	157.482	.747	.922
อาหารที่จัดไว้ทานแล้วง่าย	78.80	153.614	.774	.921
อาหารที่จัดไว้มีรสชาติตรงตามที่ตัวเองต้องการ	79.00	161.172	.459	.928
อาหารที่จัดไว้สะอาดปลอดภัย	78.70	160.493	.689	.923
ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความเห็นเหมือนกัน	78.53	165.499	.553	.926
ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมมีความน่านับถือ น่าศรัทธา	78.63	164.654	.573	.926
ผู้ร่วมปฏิบัติธรรมรักษาศีลภาวนา กุฎระเบียบที่ทางวัดวางไว้	78.87	161.361	.525	.926
มีวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ มีข้อวัตรปฏิบัติโดยชอบ	78.73	161.720	.548	.926
มีวิปัสสนาจารย์สออารมณ์ที่เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย	78.67	158.437	.744	.922
มีการปฏิบัติในอิริยาบถเดิน และอิริยาบถนั่งในระยะเวลาที่เหมาะสม	78.83	158.833	.577	.925

ท่านสามารถเลือกอิริยาบถที่เหมาะสมกับตนเองได้	78.80	160.166	.605	.924
มีระยะเวลาในการปฏิบัติในอิริยาบถต่าง ๆ ที่เหมาะสม	78.77	158.806	.717	.923
เมื่อปฏิบัติแล้วสามารถมีสติรู้ตัวทุกขณะ	78.97	158.378	.590	.925
เมื่อปฏิบัติแล้วท่านสามารถนำไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	78.67	161.057	.565	.925

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ- ฉายา	พระปณิธิ กิตติธโร (ตันติธนาธร)
เกิด	วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๕
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ ๒๘ ตำบลบางมด อำเภอบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
การศึกษา	พ.ธ.บ. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (โครงการ ขยายห้องเรียนวัดพิบูลทอง) ป.บ.ส. ประกาศนียบัตรการบริหารคณะสงฆ์ห้องเรียนวัดพระนอนจ๊กสีหวัรวินหาร นักรธรรมเอก
อุปสมบท	๑๐ มีนาคม ๒๕๕๔ วัดลำนารายณ์ ตำบลลำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัด ลพบุรี
สังกัดวัด	วัดลำนารายณ์ ตำบลลำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
ปัจจุบัน	วัดขุนสงฆ์ ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
E-mail	plummu44@gmail.com.